AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

KALKINMA MESELESİ

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 4, Cilt XII, Sayı 202

Yazı İşleri:
Rüzgarlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7
Tel: 19892 P.K. 588 . Ankara

İdare:
Denizciler Caddesi 23/B
Rüzgarlı Matbaa Tel: 15221

Fiati 85 Kuruş.

*

Başyazarı

Metin TOKER

*

Neşriyat Müşaviri
Yusuf Ziya ADEMHAN

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Mesul Müdür:

Tarık HALULU

Umumî Neşriyat Müdürü
İlhami SOYSAL

*

Karikatür:
TURHAN

*

Fotoğraf:
Hüseyin EZER
Osman ÖZGAN
Ege AJANSI
ASSOCIATED PRESS

*

Klişe:
Desen Klişe ATELYESİ
Müessese Müdürü:
Mübin TOKER

*

Abone Şartları:

3 Aylık	(12 nüsha) :	8 lira
6 Aylık	(25 nüsha) :	16 lira
1 Senelik	(52 nüsha) :	32 lira

Dizildiği ve Basıldığı yer:
Rüzgarlı Matbaa — ANKARA
Tel : 15221
Basıldığı tarih; 20.3.1958

Kapak resmimiz

Baraj ve İşçisi

Lafla kalkınılmıyor **ki**

Kendi Aramızda

Sevgili **AKİS** okuyucuları

Bu hafta *gene, geçen* haftaya ait bir izahla başlıyalım. Gecen **haf**ilk sayfalarımızdan birinde Aydın YALÇIN imzalı bir fıkra buldunuz. Aydın YALÇIN Hür. P Genel idare Kumlu azasıdır. Bu parti, Basın Kanununu tasvip etmemesiyle tanınmıştır. Zaten siyaset sahasına da İspat hakkının şampiyonu olarak atılmıştır. Bu yüzden, şüpheye düşülmüş olabilir: Acaba AKİS'te Aydın YALÇINa da mı yazı yazdırıyoruz diye.. Hayır! Aydın YALÇIN, biç bir şeyin tekzibi olmayan o fıkrayı AKİSe savcılık zoruyla koydurtmuştur. Tasvib etmediği kanunun tekziple alâkalı maddesini, bir teşekkül namına da değil kendi namına kullanmıştır. Geçen sayımızın davetsiz misafiri olmuştur. Açıklarız.

Bu hafta AKİS, belki de şimdiye kadar neşrettiği yazılardan en güzeline sütunlarında yer vermektedir. Herkesin kolayca anlayabileceği ve zevkle talkip edeceği KALKINMA başlıklı yazı, en selâhiyetli kalemler tarafından hazırlanmıştır. Bu yazıda "Görülmemiş kalkınma" sloganının iç yüzü bütün çıplaklığı ile ortaya konulmaktadır. "Kuyrukların ardında bir saadet yatıyor" cümlesi ile D. P. iktidarının, bu mevzudaki edebiyatının evc-i bâlâsına vardığı malûmdur. Ancak, kuyrukların ardında yattığı rivayet edilen bu saadet nelere mal olmaktadır? "Kalkmıyoruz" edebiyatı sürüp giderken milletçe ve memleket çapında bir kalkınma, hakikaten mevcut mudur? Muhalefetin ileri sürdüğü "plânsız, programsız kalkınma olmaz" yollu tenkidlerdeki hakikat payı nedir? Dereler gibi mürekkep, çarşaflar gibi kâğıt ve kürsülerde, radyolarda milyonlarca kelime harcıyarak yıllardan beri medhü senası yapılan kalkınma hakikaten bir plâna ve programa dayanmakta mıdır? İşte bütün bu suallerin cevabını bu hafta AKİS'te bulacaksınız.

Son günlerde İç Politikada cidden calibi dikkat hâdiseler cereyan etmektedir D.P. nin yeni bir "Bahar Havası" yaratmak için sarf ettiği gayret kimsenin gözünden kaçmamaktadır. D.P. içinde cereyan eden kıpırdanış ve hâdiselerin en enteresan ve basına hemen hemen hiç aksetmemiş cephelerini de gene bu hafta AKİS'te bulacaksınız. D.P. ileri gelenlerinin tutumu, muhalefet partilerinin davranışları, hâdiseler karşısında efkârı umumiyenin tepkilerini.. Bütün bunları AKİS, o kendine kas üslûbu içinde bir bir okuyucularının gözleri önüne sermektedir

Y er darlığı yüzünden, onbeş günde bir neşretmek zorunda kaldığımız ÇALIŞMA sayfalarında bu hafta, işçi dâvalarından bir kaçının daha yer aldığını göreceksiniz. Arkadaşımız Adil AŞÇIOGLU ise makalesinde Amerikadaki işsizlik salgınının muhtemel neticeleri üzerine dikkati çekmekte ve bu buhranın bir müddet sonra Türkiyede dahi tesirlerinin hissedileceğini ileri sürmektedir

Şu son hafta içinde yalnız Türkiyede, yalnız İsviçrede, yalnız Iranda değil, hemen bütün dünyada en çok kendisinden bahsedilen kadın, biç şüphe yok ki -Sabık Kraliçe- Süreyya oldu. Süreyyanın İran Sahi Rıza Pehleviden ayrılışı bütün Dünya basınında geniş akisler buldu. Pek çok gazete Şahla karısının aşkları, ayrılış sebepleri. Şahın muhtemelen evleneceği müstakbel İran Kraliçesi hakkında tefrikalar yayınladılar. Hâlâ da meselenin üzerinde duruyorlar. AKİS in de bu hususta elbette ki söyliyecek bir sözü olacaktı. İşte bu hafta okuyacağınız KADIN sayfalarımızda arkadaşımız Jale CANDAN tarafından yazılmış. Süreyyanın Şahtan ayrılış sebepleriyle ilgili bir yazı bulacaksınız. Süreyyanın aşkını bile feda edip üstüne bir ortak getirtmemesi, taaddüdü zevcadı sureti katiyede kabul etmeyip, kocasından ayrılmayı göze almasının hakiki sebebinin en etraflı tahlilleriyle bu yazıda okuyacaksınız. Sırf siyasî sebepler yüzünden aşkını kalbine gömmek zorunda kalan Şahın müstakbel eşi ve Iran tahtına bir varis yetiştireceği umulan kadın kim olacaktır? Bu sualin de cevabı gene KRALİÇELER başlığını taşıyan yazıda bulunmaktadır.

Saygılarımızla
AKİS

YURTTA OLUP BİTENLER

D.P.

1946 ruhu

Genç, uzun boylu, yakışıklı ve ahlâklı Halkçı, biraz ilerisinde oturan genç, uzun boylu, yakışıklı ve anlaklı Demokrata baktı. Demokrat, olup bitenleri dikkatle takip ediyor, bazen bıyıkaltından gülüyor, zihninden notlar alıyordu. Aradan biraz zaman geçti. Bu sefer Demokrat Halkçıya baktı; Halkçı olup bitenleri dikkatle takip ediyor, bazen bıyıkaltından gülüyor, elindeki kâğıda notlar alıyordu. Birara ikisi gözgöze geldiler. Dayanamayıp birbirlerine gülümsediler. Bir cuma günü, o kadar işleri varken, Bahçelievlerdeki Kristal gazinosunda ne aradıklarını ikisi de gayet iyi biliyorlardı. Mani, Galatasarayın veya Fenerbahçenin kurt idarecileri vardır. Transfer mevsi-. mi gelip çattı mı, ikinci küme maçlarının oynandığı sahalara koşup oyün seyrederler. Bakarlar, hangi oyuncu kabiliyetlidir, hangisi koftur, kimin şutu kuvvetlidir, kim iyi kalecidir Halkçıyla Demokrat da, o kurt idareciler gibiydi. Demokrat, 1946 Demokratıydı ve 1846 da neyse, gene oydu. Yani, meteliksizdi. Adı, Adil Ünlüydü ve seçimlerden sonra D.P. liderlerinin nihayet akıllanarak Ankarada kurdukları müteşebbis il idare kurulunun ikinci başkanıydı. Halk, çı ise, çok partili rejim Halkcr siydi.. İnkılâplara, Demokrasiye, Hürriyete inandığı için partiye, parti Muhalefetteyken girmişti. Adı Turhan Feyzioğluydu ve Ankara milletvekiliydi. O gün Kristal gazinosunda ise bir ikinci küme partisinin -Hür. P._ ikinci sınıf bir toplantısı ristişari kongre- vardı. Kongreye yalnız Ankara milletvekilile Ankara D. P. il ikinci başkanı gelmemişti. Misafirler arasında İsmet İnönü ve Ethem Menderes de vardı. Turhan Feyzioğlu ve Turgut Göle İnönünün refakatinde, D. P. nin fiili Genel Sekreteri Basri Aktaş, Genel İdare Kurulu azası Atıf. Benderlioğlu.Ankara il başkan Enver Akoğlu ve Adil Ünlü ise Ethem Menderesin refakatindeydıier. Hür. P. tarafından yapılan davete İsmet İnönü bizzat icabet etmiş, Adnan Menderes o gün İstanbul Üniversitesine gideceğinden yerine vekaleten Ethem Menderesi göndermişti.

Hakikat ve...

Bu suretle geçen haftanın sonunda aslında memleketin siyasi hayatında zerrece ehemmiyeti olmayan bir toplantı iki devin hususi sebeplerle kendisine karşı gösterdikleri alâka dolayısiyle siyasî aktüalitenin ön safında yer aldı. Alâka bu hafTanın ta ortasına kadar devam et' ti. İsmet İnönünün ve Ethem Menderesin birbirlerine tatlı tatlı gülümseyerek çektirdikleri - fotoğraflar "Bahar havası avdet etti" başlıkları altında gazetelerde neşredildi ve gönüllere hakikaten inşirah verdi. İtiraf etmek gerekir ki, iki taraf da kongreye gönderecekleri ekibi iyi seçmişti. Adnan Menderesin gelmemesi bir talihsizlikti. Aksilik olmuştu. Son, derece mühim olan "profesörlerin daveti" kongreyle aynı güne isabet etmişti. Yoksa D. P. Genel Başkam bizzat gelecekti ve o zaman İsmet İnönüyle gülümseyerek Ethem Menderesin değil, Adnan Menderesin resmi çıkacaktı. Maamafih hükümet azası olarak mesela Namık Gedikin değil, Ethem Menderesin; D. P. Genel İdare Kurulu azası olarak meselâ Emin Kalafatın değil. Atıf Benderlioğlunun; D.P. Ankara teşkilâtı adına meselâ Orhan Erenle Selâmi Birgenin değil, Enver Akoğlu ile Adil Ünlünün gönderilmesi hususî itinanın mahsulüydü. Adnan Menderes ötekilerin değil, bunların kongrede kendisini 'temsil etmesini bilhassa arzulamış, o mealde direktif Vermişti. Ayni şekilde İsmet İnönü yanına Kasım Güleki değil, Turhan Feyzioğlunu almıştı.

Toplantının devamı müddetince ve toplantıdan sonra başta Zafer, iki tarafın neşriyat organları alâka uyandırıcı yazıldr yazdılar Fakat bu. hususta Zafer herkesi geçti. D.P. organı Hür. P ye karsı bir sevgi gösteriyordu. Canım, şu Hür. P. nihayet D. P. demek değil miydi? Bu haftanın başında Zafer şöyle yazdı: "D.P. den itizal ederek teşekkül etmiş ve liderleri arasında 1946-1950 mücadelesine katılmış insanlar bulunan Hür. P...." Lisan, elbette ki bit takım yerleri yırtarak gün ışığına kavuşan cenin olarak tavsif edilen Hür. P. hakkında vaktiyle kullanılan lisandan hayli farklıydı. Üstelik bu haftanın başlarında İstanbulda Havadis, Ankarada Zafer, Hürriyetçi delegelerin C.H.P. aleyhindeki sözlerine büyük yer ayırdılar, başmakaleler yazdılar, CHP. nin ipliğinin -ve seçimlerdeki tutumunun- Hür. P. kongresinde de pazara çıktığını bildirdiler. Pazartesi günü Havadis fütursuzca, Hür, P. lilerin hiç bir seçim şikâyeti yükseltmediklerini, hükümetin baskısından bahsetmediklerini kaydediyor. Hür. P. bir muhalefet partisi olduğuna göre eğer İktidar baskı yapmış bulunsaydı Hür. P. lilerin de o mevzuda CH.P. lilere katılacağını belirtiyor, "madem ki onlar şikâyetçi değildir, demek suçlu CHP. dir" diyor ve CHP. nin yalnız İktidar değil, Hür. P. yi de baskı yapmak suretiyle oyuna getirdiğini kaydediyordu! Bunu ispat için de, C.H.P. nin Hür. P. yi aldattığına dair kongrede söylenilen sözleri şahit gösteriyordu. Buna mukabil Ulus, şimdi de Hür. P yi aldattığına dair kongrene gecen D. P. nin taktiğini acıklayan ve memleketin bugüne kadar gördüğü en fena lider zümresi olarak D. P. lider zümresini' zikreden delegelerin sözlerini büyük başlıklarla veriyordu.

A. Ünlü T. Feyzioğlu T. Göle B. Aktaş

Bir kazana daldırılan kepçeler

.... ve hayal

İki devin bu tutumu karşısında Hür. P. yi ele geçiren ve nerede, ne zaman kürsüye çıksa göz yaşlarını tutamayan hassas Fevzi Lûtfı Karaosmanoğlunu kendi politikasına âlet eden junta ellerini memnuniyetle uğuşturdu. Junta mensupları, hâdiseye teşhis koymuşlardı ve koydukları teşhis mutad veçhile yanlıştı. Juhtanın kanaatince D. P. rakibi C H. P. nin başına çorap örecekti. C. H. P. yi kapatacaktı Bunu,yaparken de," Hür. P ye güvenecekti! Öyle ya, Hür. P. de parti değil miydi? C. H. P. kapatılırken. Hür. P. Demokrasinin mevcudiyetinin ispatı olarak gösterilecek. böylece C. H. P. memleketin siyasî haya-

Haftanın içinden

Mazileriyle Geçinmek İsteyenler

Metin TOKER

Bir çok roman, bir çok hikâye vardır. Sön zamanlarda bir çok da film oldu. Bir sanatkârı gösterir. Edip, şair, artist, musikişinas.. Adam, kütlelerin sevgilisi olmuştur; Ekserisi müşkül bir çocukluk devresi geçirir, gençliğinde inanılmaz güçlüklerle çarpışıp hepsini yener, bileğinin hakkıyla şöhret denilen kaleyi fetheder, önünde parlak bir istikbal açılır, herkes ona hayranlığını gürültülü şekilde izhar eder, fakat bizimki bir münasebetsizlik yapar, ya uygunsuz bir kadına âşık olur, ya kendisini içkiye verir, kabiliyetini kaybeder, bir müddet evvel alkışlayan ağızlar yuhalamaya başlar, üstad kızar, insanların vefasızlığı bahsinde nutuklar çeker, hazan sefalet içinde, ölür, bazen de intihar eder. Romanın, hikâyenin, ya da filmin sonunda ağızlarda kalan sadece buruk bir lezzettir. Kabahati hep, "insanlık"ta buluruz.

Politikada da öyle.. Politikacılarımız son derece hassas. Hassastan çok alıngan. Hele Muhalefet saflarındaysalar, büsbütün titiz oluyorlar. Şüphe yok ki, bilhassa 1954 ü takip eden senelerde bir politikacının Muhalefet saflarında parlaması kolay olmamıştır. En talihlisinin başına yıldırımlar yağdırılmış, bir çok nimetten, rahattan ve huzurdan feragati istenmiş, kini mahkemelere sevkedilmiş, bir kısmı tevkif edilmiş, elhasıl pişmiş tavuğun başına gelmeyenler onun başına getirilmiştir. O, bütün bunlara mukavemet etmiş, nimetlere gözü kaymamış, tehditlerden gözü yılmamıştır. Sonra, şartlar değişmiştir. Tıpkı kabiliyetini kaybeden sanatkâr misali, bir zamanların muvaffak politikacısı da "şartların icabı"nı yerine getirememiştir. Alçak mı olmuştur? Hayır! Satılmış mıdır? Asla! İhanet mi etmiştir? Katiyen. Ama, eksik kalmıştır. Uygun, suz bir kadına âşık olan, ya da kendisini içkiye veren edip, şair, artist, musikişinas- gibi.. Bir edip çıkmıştır, ondan daha güzel edebi eserler vermiştir. Bir şair onun şiirlerini unutturmuştur. Aynı rolü başka bir artist bin misli iyi oynamıştır. Ve bir" musikişinas nağmelerle hakimiyette onu geçmiştir. Daha fena bir şey olmuştur. Öteki, eksiğini görecek yerde inat etmiştir. Direnmiştir. Edebi eser vermekte, şiir yazmakta, sahneye çıkmakta, mûsikisini dinletmekte direnmiştir." Halk ne yapsın? Bir zamanların sevgilisini ıslıklamıştır. Islıkların arkasından gelen, "insanlığın vefasızlığı" ithamı olmuştur. Üstad kızmış, küsmüştür. Küfretmiştir. Kütleye yaranmanın imkânsızlığından dert yanmıştır.

Halbuki hayatlarını herkesin önünde yaşıyanlar tenkit edilmeye başladıklarında hiddete kapılacak yerde kendilerini seyredenleri niçin tatmin edemediklerini düşünme yolunu tutsalar çok daha iyi yaparlar. Herkes kabahati, kusuru başkasında bulmaya mütemayildir. Geçmişteki hizmetleri hatırlatmak isterler. Partisinin zafiyet, günlerinde yurdu dolaşan ve taraftarlarına cesaret veren politikacı o hizmetinin mükâfatını ebediyen görmek ister. Yeni şartlara intibak için, hiç bir gayret sarfetmeğe yanaşmadığı, ya da kabiliyetleri yeni şartlara uymasına imkân bırakmadıgı halde.. Yaptığı tek şey, kendisini tenkit edenlere karşı inanılmaz bir tahammülsüzlük göstermektedir. Bu fayda mı verir? Asla! Sadece gülünç. daha, ileri giderse rezil ölür. O kadar. Başka politikacılar vardır. Partilerinde beliren ceberruta, kâjrşı ayaklanmışlardır, İdrâklerine tahakküm etmek isteyen kudretli şeflere karşı pek çok şeyi istihkar ederek mücadele etmişlerdir. Bakanken bakanlıktan ayrılmışlardır. İktidar milletvekiliyken Muhalefetin dikenli yollarını tercih etmişlerdir. Ama sonra hayallerini hakikat sanarak gaflete düşmüşler' dir. Böyle gazeteciler de vardır. Hiç kimsenin hakikatleri görmediği sırada hakikatleri . görmüşler, gereken lisanı kullanmamış olsalar da gerekli ikazları yapmışlardır. Ama o hakikatleri herkesin görmeye başladığı sırada, takatleri kesilmiş ve ellerini havaya kaldırmışlardır. Buna rağmen isterler ki, gazeteleri gene okunsun.

Bunların hepsi, insanlardan vefa beklerler. Beklediklerini bulamayınca da, birer buruk adam haline . gelirler. Kendi kendilerini yerler, asaplarım paralarlar. Şartlarııı icabını yerine getirenlere düşman kesilirler, onlardan nefret ederler. Geceleri rüyalarına onlar girerler. Hayatları onlarla uğraşmakla geçer. Ne rahatları kalır, ne huzurları. Takdir edilmemek hastalığı benliklerini yakar. Partide herkes uyurken o çalışmıştır, takdir edilmemektedir. Partide herkes, menfaat karşılığı Şefi Olimpus dağının bir tanrısı yerine koyarken onlar ayaklanmışlardır, onlar partinin gerçek ideallerinin tahakkukunu istemişlerdir, takdir edilmemektedirler. Bir zamanlar gazeteci olarak -kaybedecek şeyleri olmadığı günlerde- cesaretle mücadele etmişler, isimlerini herkese duyurmuşlar, gerçek bir kahraman gibi döğüşmüşlerdir, hepsi unutulmuştur. Neden? Niçin ? Bu ne vefasızlıktır, bu ne hodgâmlıktır, bu ne kıymet bilmemezliktir ?

Aslında bu edipler, bu şairler, bu artistler, bu musikişinaslar, bu politikacılar ve bu gazeteciler tamaraile haksızdırlar Hayatlarını umumi efkârın önünde yaşıyanlar hayatlarının her anında "şartların icabı"nı yerine getirmekle mükelleftirler. "Şartların icabı"nı yerine getirmediler mi, hâdiselerin seviyesinde kalamadılar mı, derhal yerlerinden olurlar, başkalarını haset dolu gözlerle seyretmek zorunda' kalırlar. Oyunun kaidesi budur.

Ya da, hayatlarını umumi efkârın önünde yaşamaktan vazgeçerler. Eleklerini duvara asarlar ve ele-dikleri unların mükâfatını haklı olarak talep ederler. Yoksa, hem umumî hayatta kalmak, hem de hâdiselerin seviyesine çıkamadığı halde eski hizmetlerden dolayı takdir edilmeyi beklemek.. Bu, tahakkuku imkânsız bir hayaldir. Akıp giden sular, köprülerin altından geçerken mutlaka maziyi de beraberlerinde götüreceklerdir. Sarah Bernhardt'ın, bir piyesi fena oynamak hakkı yoktur. Lord Byron kötü mısra yazamaz ve Maroel Proust bütün cümlelerini mükemmel şekilde inşa etmek zorundadır.. Politikacılar ve gazeteciler de öyledir. Bunu yapamadılar mı, bazısı ıslıklanacak, bazısı yuhalanacak, diğer kısmı, tenkit edilecek veya alâkasızlığın ıstırabını çekmek zorunda kalacaktır. Bunun vefa ile alâkası yoktur. "İnsanlık "a kızmak haksızlıktır. Hiç kimse hayatını herkesin önünde yasamak zorunda değildir. Herşeyin mirası olur. Bir tek şeyinki müstesna: Şöhret. "Şartların icabı'nı yerine getirmekten aciz olanlar, elbette ki umumî hayatta kal. mak için direnmek zorunda değildirler. Bilmelidirler ki mücadele devam ederken hiç kimse geçmişteki parlak hareketleri yüzüsuyu hürmetine onların bugünkü iharıılıriaz gaflarını, hafifliklerini, küçük hesaplarını, basit taktiklerini ve alaturka kurnazlıklarını görmemezlikten gelecek değildir. Tahammül eden kalır; tahammül etmeyen, Voltaire'in dediği gibi, bahçesini ekmeye gider.

tından silinince Hür. P. nin önünde bir "nurlu istikbal" açılacaktı,- D. P. nin bu muazzam gafı karşısında memleketin galeyana geleceğini junta kestiriyordu, Zaten bunu kestirmemek için budala olmak lâzımdı. C. H. P. yi kapatan bir D. P. nin Türkiyede "müstemleke kuvveti'' muamelesi göreceğini, derhal yeraltı faaliyeti başlayacağını ve rejimin süratle dejenere olacağını tahmin için kâhin olmaya lüzum yoktu. Ama C.H.P. kapatıldığına ve İsmet İnönü siyasî hayattan alakonduğuna göre millet Hür. P. nin ve tabii onun fikri lideri Aydın Yalçının peşine takılacaktı! Demek ki C.H.P. nin başına çorap örülürken Hür. P. pek âlâ "celladın yamağı" rolünü' oynayabilirdi Sonra parsayı, o toplayacak değil miydi ?

mıştı. Teşkilât da muhtelif yerlerde ilk adımları atmıştı. Partiden çıkanlar veya çıkarılanlar en çok Hür. P. de idiler. Hür. P. büyük nisbette durumdan memnun olmayan 1946 Demokratlarından müteşekkildi. Vaziyet Genel İdare Kurulunda görüşülmüştü. Bazı azalar partinin zayıflamasını işbaşından 1946 Demokratlarının ayrılmasına bağlamışlardı. C. H. P. nin bu kadar kuvvetlendiği bir sırada, D P. içinde çatlağa ne lüzum yardı? Adnan Menderes de bu görüşe iştirak etmişti. Yalnız, Genel İdare Kurulu bu eski Demokratları yeniden cezbetmek için lâfın kâfi gelmeyeceği kanaatindeydi. Partinin ruhu da 1946 ruhu olmalıydı. O takdirde D. P. kendini bulabilirdi. Memlekette hüküm sü

Karaosmanoğlu E. Menderesi karşılıyor

Eski dost düşman olmaz

Tabii bu bir hayaldi ve aslında Hür. P. ye görülmemiş bir itibar gösteren D.P. nin niyeti bu değildi. D.P. nin başında olanlar, Hür P. li juntahin sandığından çok daha realisttiler. C. H. P. nin nasıl D. P. ye ilişmesi imkansızsa, D P. nin de -İnönünün tabiriyle "dünyanın başına yıkılması tehlikesini göze almaksızın"- C. H. P. nin kılına dokunması hatıra dahi getirilemezdi. Başına çorap örülmek üzere bulunan, juntanin teşhisinin tam aksine, bizzat Hür. P. idi. D. P. bundan bir müddet evvel, 1946 ya avdet kararı vermişti ve talihsiz juntanin bilmediği buydu.

Maziye dönüş

Hakkaten D. P. nin Genel İdare Kurulu, Bütçe müzakerelerinden sonraki toplantısında bir karar vermişti. Partiden çıkarılmış olanlar tekrar alınabilecekti. Nitekim teşkilâta bu yolda bir tamim yapıl-

ren şiddet havası durdurulabilirdi. Partilerarasında hakiki bir bahar kurulabilirdi. Uçurumların kapatılması için bir • sebep yoktu. Böylece D. P. yaralarım tamir ettikten sonra, C.H.P. ile Demokrasi yarışına çıkabilirdi. Zira 1957 seçimlerindeki hezimetin, Demokrasi bayrağının C. H. P. ye kaptırılması neticesi olduğuna bir çok Genel İdare Kurulu azası yürekten kaniydi.

Hürriyetçiler döner mi?

Yalnız bir mesele vardı: Hürriyetçiler D. P ye dönerler miydi?' D. P. de bazı işaretlerin müsbet olduğu neticesine varıldı. Hür P. liderlerinden bazıları D. P. ye bağlılıklarını kaybetmemişlerdi. Bazıları ise, temas arıyorlardı. Meselâ Turan Güneş defalarca Fatin Rüştü Zorluya telefon etmiş ve kendisinin Avrupa Konseyi toplantısına katılması için gerekli formalitenin ikmalini istemişti. Hür. P. lilerden bir kısmının C. H. P ye geçmesini Önlemek kabil değildi. Ama hiç olmazsa hepsinin oraya akması durdurulabilirdi. Ethem Menderesin istişari kongreye mümessil olarak seçilmesi bu düşüncenin mahsulüydü. Nitekim Hür. P. Genel Başkanının, eski ideal arkadaşı -Ethem Menderes hâlâ kabinede bulunan ender 1946 Demokratlarından biriydi- bakanı iki göz iki çeşme karşılayıp boynuna sarılması, ümidin boşuna olmadığını gösterdi. Bazı delegeler vasıtasiyle kongrede arzulanan hava da yaratılınca transferin şartları yerine getirilmiş oldu. Yalnız bu transfer umumî bir sulh taarruzu havası içinde yürü tüle bitilirdi. Bu haftanın başında da taarruzun ilk top sesleri duyuldu. D. P. eski, 1946 D. P si haline dönecekti.

Bahar havası

Hakikaten bu haftanın başında bazı Demokratlar İstanbulda muhalif tanınan gazeteleri gezerek partilerinin tutumunu anlattılar. Bu Demokratların arasında meşhur Dr. Sarol da vardı. Dr. Sarola gözden uzak kaldığı yıllar yaramıştı. Eski Devlet bakanı şimdi hararetli bir İspat hakkı taraftarıydı. Evet Dr. Sarol İspat hakkı istiyordu ve partisini buna teşvik edecekti! İktidar basınla dost olmalıydı. İtiraf etmek lâzımdı ki Dr. Sarolun yerini alanlar eski Devlet bakanını fersah fersah geçmişlerdi. Hem de. her bakımdan.. Bir çoğunun yanında Dr Sarol, ağzı süt kokan bir sübyandı. Bu bakımdan eaki Devlet. Bakanının temasları sanılacağı kadar fena netice vermem. Dr. Sarol dert yanıyordu ve eski Devlet Bakanını İspat hakkı taraftarı görmek insana inşirah veriyordu.

Bahar havası sadece sözde bırakılmadı. Pazar günü bazı C. H. P. kongrelerine Demokratlar gidip çiçek verdiler. Pazartesi günü Yozgatlı mevkuflar tahliye olundular. Ayni gün Başbakan Babıâlinin dört patronuna -F.R. Atay, Nadir Nadi, E. Karacan ve Kılıçlıoğlu -Park Otelde bir yemek verdi ve bu yemek tam beş saat devam etti. Saat 13 de başlayan yemek 18 de sona erdi.

Bu beş saatlik yemekte patronlar Başbakandan ilân fiatlarının düşürülmeyeceği vaadini aldılar. Üstelik Başbakan kâğıt fiatlarının tesbitinde bu işle uğraşan komisyona gazete sahipleri adına bir temsilcinin de dahil edileceğini söyledi. Salı günü ise sekiz ay 13 gün önce "muvakkaten" kaydıyla kapatılmış olan İstanbul Gazeteciler Sendikası. İstanbul Savcısı Hicabi Dinç tarafından yapılan- tebligattan sonra açıldı. Kübalının kürsüsüne avdeti, şu satırların yazıldığı sırada bir an meselesiydi. İktidar ileri gelenleri sert sözler söylemekten yekiniyorlardı.

Gerçi bunlar, kaybedilen eşeğin bulunacağını gösteren alâmetlerdi. Yoksa, ciddi bir selâh işareti değildi. Henüz 1957'yi bulamamıştık. Daha 1954ü bulacak, oradan 1950*ye kavuşacak, sonra Demokrasi yolunda yeni adımlar atmaya başlayacaktık. Buna liderlerin sinirleri dayanacak mıydı, bilinmezdi. Buna rağmen gerginliğin azalması herkesi memnun etti. D. P. nin düşman bildiği basın, iyi hareketleri övmekten geri kalmadı.

Tahkikat meselesi

Fakat ortada bir Meclis tahkikatı meselesi vardı. Gerek D. P. ve gerekse CHP. Meclis başkanlığına takrir vermişlerdi. O iş ne olacaktı? D.P. ekseriyetinin C.H.P. aleyhinde bir tahkikat açıp onu mesul etmesi hiç kimseyi tatmin etmeyecekti. D P. yanını seçimzede Hür. P. yi de alsa ve ona "hınk" da dedirtse -junta bunu pek âla yapabilirdi- gene hiç bir mesele halledilmiş olmayacaktı. Zira 1957 seçiminde, hem de bilinen tartlar altında mücadeleye mecbur edilen C. H. P, nin, elinde bütün dev let kuvvetini tutan İktidara karşı baskı yapıp rey topladığı hiç kimsenin inanacağı şey değildi, üstelik Hür. P nin böyle bir şahitliğe teşebbüsü bizzat Hür. P. içinde aklı başında kimselerin şiddetli itirazlarını çekecekti ve bunlar kendi partilerini ithamdan çekinmiyeceklerdi. Halbuki, meselenin halledilmesi de zaruriydi.

Bu haftanın ortasında "1946 ya dönüş" Demokratlarında bir temayül vardı. Meclis tahkikatı meselesi bir orta yol bularak halledilirdi. İki Grubun idarecileri arasında temas vuku bulur, görüşler telif edilirdi. Henüz zemin yoklaması dahi yapılmadığı için aranılan orta yolun ne ö" lacağını kestirmek kolay değildi, İhtimal- ki bakanlar hakkındaki CHP. talebini ekseriyet reddeder, buna mukabil D. P. teklifindeki C. H. P. aleyhtarı ithamlar çıkarılır, mesele "bilgi edinmek maksadıyla tahkikat" a irca edilebilirdi.' Her halde, Meclisin' önümüzdeki günlerdeki açılışını

takiben Ankarada bir takım siyasî faaliyetin cereyanını beklemek lâzımdı. Bu faaliyet kulis faaliyeti olacaktı. Doğrusu da oydu. Zira hakikaten anlaşmak istiyenlerin, gürültüye ve patırdıya, masa başında kadeh kaldırmaya ihtiyacı yoktu,

"Coaxîstence pacifique"

Memlekette iki büyük partinin yanyana yaşamasının mukadder olduğu hakikati artık anlaşılmaya başlanmıştı. Hür. P. den transfer gayretleri bunun heticesiydi. Zira Hür. P. içindeki hakiki kıymetler de Aydın Yalçının fikriyatıyla memlekette siyasî rol oynanamıyacağını ve boşta dönen uskurların gemi yürüt meyeceğini anlamışlardı. Ya o tarafı, ya bu tarafı seçmek zorunda mutlaka kalacaklardı. Geçen haftanın sonunda D. P. nin yaptığı,, biz-, zat lider tarafından idare edilen böyle bir taarruzdu. Hakikaten kongrenin havasından Adnan Menderes muntazam haberdar edilmiş, Enver Akoğlu da İstanbula bir yıldırım seyahati yapmıştı. D P hiç olmazsa Ankarada Hür. P. yi muvaffakiyetle boşaltıyordu. Eski kıymetli elemanlarını yeniden sinesine alacaktı.

Piraye Bigat

Önce D.P sonra Hür. P. daha sonra ?

Önümüzdeki günlerde rejim mevzuunda bir takım iyi haberlere intizar etmek lâzımdı. C.H.P. nin artık alemdarlığını yaptığı meseleleri, bizzat D.P nin ele alması ve böylece eski hüviyetini bulması yoluna sapılacağı anlaşılıyordu. "İspat hakkı", bir sembol mahiyetinde, yeni yolu açabilirdi ve bunu D.P. içinde düşünenler hayli yekûn tutuyordu. Bu arada, sevimsiz bakanların bertaraf edilmesi de çok kuvvetli bir ihtimaldi.

Üniversite

Oyunun sonu

Bu satırlar yazıldığı sırada, İstanbul Üniversitesinin Anayasa kürsüsünden alınıp Celâl Yardımcının Millî Eğitim Bakanlığı emrine verilen Prof. Hüseyin Nail' Kübalının, vazifesine iadesi her an bekleniyordu. Gecen haftanın sonunda cuma günü, öğle vakti, saat 12.30 da İstanbul Üni ver sitesi Rektörlük binasının bir kale burcunu andıran ikiz kardeşi Profesörler Evinin kapısı önünde üçü kız, dördü erkek yedi talebe sabırsızlıkla bir misafir bekliyorlardı. Genç kızlardan en çalımlısının elinde beklenen misafire sunulmak üzere kırmızı karanfillerden yapılmış, bir buket bulunuyordu. Erkeklerden biri Milli Eğitim Bakam Celal Yardımcının yeğeni, İstanbul Hukuk Fakültesi Talebe Cemiyeti İkinci Başkanı Eyüp Yardımcı idi. Profesörler Evinin kapısı önünde beklenen misafir Başbakan Adnan Menderes idi. Başbakan o gün, öğle yemeğini İstanbul Üniversitesi profesörlerinin da-, vetlisi olarak Profesörler evinde yiyecekti.

Hâdiseye D. P. çevrelerinin büyük ehemmiyet verdikleri belliydi. Başbakanın Üniversiteye geliş ve gidişinde - Zaferin tabiriyle - "binlerce talebenin içten sevgi ve coşkun tezahürat" göstermesi arzu ediliyordu. Nitekim Cuma sabahı, 1953 yılında sessiz sedasız lâğvedilen ve -ne hikmetse bir ay kadar önce yeniden kurulan D. P. Gençlik Koluna mensup 5-6 Hukuk Fakültesi talebesinde bir telâşı sezmemek mümkün değildi. Traş olmuşlar, kolalı beyaz gömleklerinin üzerine lâcivert elbiselerini giymişlerdi. Vazifeleri, Başbakanın ziyareti sırasında mümkün olduğu kadar büyük bir kalabalığı Üniversîte kapısı önünde toplamaktı. Büyüklerin Verdiği direktif buydu. Bu talebeler erkenden fakülteye damlamışlar, sınıf sınıf dolaşmışlardı. Hatta bunlardan Erol Ergüneş, meşhur birinci sınıfın kürsüsüne çıkmış. kıdemli talebelerin güzel kızlar etrafında kümelendikleri bir sırada aleni bir davette bile bulunmuştu. Ama daha birkaç gün evvel sevgili hocaları Prof. Hüseyin Nail Kübalıyı alkışlayan ellerin sahipleri, Erol Ergüneşi ıslık sesleri arasında kürsüden inmeye mecbur etmişlerdi. Güya Sokak politikasının üniversiteye sirayetine "olanca kuvvetleriyle" mani olmıya çalışan D. P. ye sadakatle bağlı bu delikanlıların gayretleri, maalesef beklenildiği kadar parlak bir netice vermemişti. Anlaşılan talebeler, henüz hocalarım kürsüden uzaklaştıran zihniyetle barışmış değillerdi.

Başbakanın Profesörler Evine saat 12.30 da gelmesi bekleniyordu. Ama A. 0073 plâkalı muhteşem Cadillac'ı takip eden siyah boyalı lüks resmî otomobillerden müteşekkil kafile, İmarzede Beyazıt Meydanının bir köşesini kaplıyan eski Harbiye Nezaretinin kemerli kapısının altından geçerken iki taraftaki kulede bulunan saatlerin ikisi de 12.55'i gösteriyordu. Başbakan davete biraz gecikerek ve Hukuk fakültesi ile İktisat Fakültesinde okuyan 8.000 kadar talebenin dağılma saatinde - bu fakültelerin Öğleden evvelki dersleri saat 12.50 de bitiyordu - gelmişti. Bu, bîr tesadüften ibaretti. A. 0073 plâkalı

Cadillac'ı takip eden konvoy, kapının kemerini aştıktan sonra hemen sağa doğru kıvrıktı ve Profesörler Evinin önünde durdu. Başbakan, İstanbul Üniversitesinin dört senatörüne Divan Otelinde verdiği öğle vemeğinin karşılığına, Menderes V. kabinesini teşkil eden bakanların dörtte birini de beraberine alarak icabet ediyordu.

Başbakan Menderes, İstanbuldaki resmî arabası olan A. 007:3 plâkalı Cadillac'tan ayağını dışarı atarken, Türk umumî efkârını iki aydan beri meşgul eden Kübalı hâdisesinin son perdesi de açılmış oluyordu.

Çiçekler arasında

Saat 12.30 ile 12.55 arasında Profesörler Evinin kapısında, eli kırmızı karanfilli güzel kızın etrafında dersten çıkan talebelerden mürekkep 250, hadi bilemediniz 300 kişilik bir kalabalık toplanmıştı. Başbakan beraberinde Emin Kalafat, Sıtkı Yırcalı, Celâl Yardımcı, Hasan Polatkan, Abdullah Aker ve Vali Tarhan olduğu halde Profesörler Evinin kapısına doğru yürürken bu talebe topluluruğundan bir alkış yükseldi. Alkışçı ellerin sayısı 30 çifti geçmiyordu. Herkes daha çok olup biteni görmeye hevesliydi. Eli kırmızı karanfilli kız, D. P. Gençlik kollarının "Üniversiteye hoş geldiniz" buketini takdim etmek üzere ilerlerken Başbakan, kollarım havaya kaldırarak ve yüzünü tebessümle süsleyerek talebeleri selâmlıyordu.

Profesörler, mermer merdivenlerin üzerinde, Başbakanın yaklaşmasını bekliyorlardı. Menderes teker teker hepsinin ellerini sıktı. Tam cümle kapısından içeri girileceği' sırada foto muhabirlerinin ricacı sesleri duyuldu. "Siz araya giriniz de ziyareti tesbit edelim"' diyorlardı. Menderes, foto muhabirlerinin teklifini, etrafındakilerin yüzünde tebessüm uyandıran bir nükte ile karşıladı:

"— Ah... Keşki bir araya gelebilsek!."

Mizansen, bermutad Başbakan tarafından hazırlanıyordu. Başbakan İstanbul Üniversitesi Rektörü Ali. Tanoğlu ile Teknik Üniversite Rektörü Mustafa İnanı etrafına alırken ön plâna geçmekten kaçınmağa çalışan İdare' Hukuku Ordinaryüsü Sıddık Sami Onara sesleniyordu:

"— Rica ederim, Sıddık Sami Bey! Siz de buyrun..."

Kübalının avukatı da bunun üzerine yaklaşıp Emin Kalafatın yanında yer alıyordu. Ama objektife değil de, acı bir tebessümle başka taraflara bakmaya hususî bir itina gösterdiği de gözlerden kaçmıyordu. Resim çekme faslı böylece tamamlanmış ve Başbakan "Bu merasim de bitti" diyerek arkasını dönmüştü ki bazı sesler yükseldi:

Menderes ve Yardımcı profesörler evine girerken

Arkalarındaki "binler"!

"— Biz de isteriz".

Davudi sesin sahibi gene Erol Ergüneşti ve şöyle devam ediyordu:

"— Başbakanımızı aramızda görmek istiyoruz. Beraber resim çektirelim"

Şimdi profesörler çekilmiş, mermer merdivenlere 30-40 talebe hücum etmişti. Foto muhabirleri Başbakanın görünmediğini ihtar edince ne talebe, ne de profesör olan iki kişi Menderesi omuzları üzerinde yükselti vermişti. Menderes durumdan memnun, fotoğrafçılarla "Nasıl, bu poz iyi mi?" diye şakalaşıyordu.

"İlahi Hıfzı Bey!."

Profesörler Evindeki ziyarete İstanbul Üniversitesinin bütün senatörleri, Üniversitelerin muhtariyete kavuşma tarihi olan 18 Haziran 1946 dan bu yana Rektörlük yapmış zevat, Ege Üniversitesi Rektörü Muhittin Erel ve Teknik Üniversite Rektörü Mustafa İnan ile temel atma merasiminin yapılmış olmasından başka hiç bir şeyi bulunmayan Atatürk Üniversitesinin Rektörü, sabık, Millî Eğitim Bakanı Ahmet Özel de davet edilmişti.

Ziyafetin hazırlıklarına çok evvelden başlanmıştı. Ancak "U" şeklindeki masanın, protokol kaidelerine uygunluğunun son defa titizlikle gözden geçirilmesi, Tıp Fakültesinden Nüzhet Gökdogan ile Hukuk Fakültesi Dekanı Hıfzı Timura yükletilmişti. Yegâne kadın davetli olan Nüzhet Gökdoğan, masaya konan çiçekleri fazla bulmuş, etrafında oturanların birbirlerini görmesine mani olacağını sandığı bu çiçeklerden bir kısmını kaldırtmıştı. Sıra davetlilerin oturacakları yerlerin tesbitine gelince, Prof Timur "basından uzak durma" huyunun bir tezahürü olacak, Gökdoğana bu mühim dâvayı ayrı bir odaya çekilip gizli olarak halletmeyi teklif etmişti. Gökdogan teklifi kahkahalarla karşılamış, "İlâhi Hıfzı Bey, hep gizli oturum ister oldunuz. Aman yarabbi... Ne hukukçu, ne hukukçu!" demişti.

Ama gene de Başbakanın gelme saati 'yaklaşınca gazeteciler Profesörler Evinin kimsenin görüp işitemiyeceği bir odasına buyur edilmiş, orada basın mensuplarının işlerini görmelerini güçleştirmek vazifesi de - Emniyet Müdürü Hayrettin Nakipoğ-- lunu aratmıyacak bir maharetle - İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Genel Sekreteri Sait Turanın omuzlarına yüklenmişti.

Harap olası haneler!.

Yemeğe; davetli Üniversite mensup-, ları istisnasız, saat 12.30 da Profesörler Evinde hazırdılar. Devlet ricali de gelince, önce sigara salonunda, siyah havyarlılar da dahil olmak üzere küçük kanapeler ve kuru yemişlerle birer aperatif alındı. Portakallı votka içiliyordu. Başbakan siyah bir elbise giymişti ve gömleğinin yakası her zamankinden biraz daha

yüksekti. Umumî hali, neş'esizdi, pek çok şey düşünüyor gibiydi. Lâcivert kostümlü Celâl Yardımcı ise adeta somurtuyordu ve sıkılıyor gibiydi. İstifasını 24 saat devam ettirebilen Prof. Ekrem Şerif Egeli ve Kübalının avukatı Prof. Sıddık Sami Onarın hasbıhalleri bile Yardımcıyı açmaya yetmiyordu. Kendisine Belediye Başkanlığı teklif edilen Prof. Kâzım İsmail Gürkana karşı Başbakan ne kadar mültefitse Yardımcı da Prof. Onara karşı o derece mültefit davranıyordu! Misafirler arasındaki iri yarı bir genç,' profesörler tarafından pek yadırganmıştı. Bu, Başbakanın yeğeni Özdemir Evliyazade idi. Herkes "Özdemir oğlumuz" diye anılan bu delikanlının toplantıda ne aradığını kendi kendine soruyordu. Bereket davetin orta yerinde Özdemir Evliyazade ani olarak Profesörler Evinden ayrıldı ve çok kimse rahat bir nefes aldı.

Aperatif faslından sonra, alt kattaki yemek salonuna inildi ve U şekillideki masanın etrafında toplanıldı. Mönü, kuzu kızartması, acem pilavı, domatesli yeşil salata, Başbakanın çok sevdiği zeytinyağlı enginar, karışık hamur tatlısı ve meyvadan ibaretti. Yemekten sonra kahve verilmedi. İçki olarak sadece şarap vardı.. Başbakan bir bardak Doluca içmiş, tatlılardan da bir dilim baklavayı tercih etmişti. Aslında Profesörler Evinde içki içilmesi adeti yoktu. Bu misafirler şerefine göze alınmış bir istisnaydı.

Yemekten sonra gene üst kata çıkılmış ve Beyazıt Meydanına bakan oturma salonuna geçilmişti. Burada memleketin kalkınması ve imar bahis mevzuu olmuştu. O sırada Beyazıt meydanından geçenler. Başbakanın etrafındaki profesörlere birşeyler anlatarak elleri ile' işaretler yaptığım görmüşlerdi. Profesörler Başbakana İstanbul'un yeni cehresi hakkında sitayişkâr sözler söylemişler ve fırsatını bulup taşı gediğine koymuşlardı: Profesörler de karınca kararınca İstanbulun güzelleşmesine katılmak, istiyorlardı. Üç sene kadar önce bu maksatla bir kooperatif kurmuşlar ve böylece hem birer "mütevazi yuva"ya sahip olmak, hem de şehri güzel bir mahalle ile süslemek istemişlerdi! Ama Maçka sırtlarında ki bir arsayı hâlâ Vakıflar Genel Müdürlüğünden alamamışlardı. Başbakan profesörlerin bu "büyük dertleri" ile hemen alâkadar olmuş, bir Emirle Vakıflar Genel Müdürü Orhan Capcıyı vanma, çağırmıştı. Profesörlerin önünde Orhan Capçıya direktif verilmiş. İtalyan sefarethanesinin arkasındaki arsanın kooperatife devri ve Vakıflar Bankası tarafından burada bir profesörler mahallesi kurulması işi tahakkuk etmişti. Hattâ mesai saati geçtiği halde mukaveleler bile imzalanmıştı. Böylece üç senedir askıda kalan bu çetin mesele iki saat içinde çözülmüş oluyordu.

Prof. Dr. H. N. Kubalı

Yılan Hikayesi

Perde henüz kapanmadı

Görüşülen diğer bir mesele de Kubalı işiydi! Kubalının Mart sonunda kürsüsüne iade edileceği hazır bulunanların önünde bir defa daha vaadedildi. Zaferin yazdığı gibi, profesörler gazete muhabirlerini kabul etmemek ve herhangi bir beyanatta' bulunmamak ferasetini gösterseler, Hükümet ile Üniversite yekdiğerini anlıyacaıktı. Esasen bütün kabahat, "vatandaş idrakini manşetlerdeki seviyesizliğe indirmeğe çalışan" basındaydı.

Profesörler Evindeki ziyafet devam ederken, hâdisenin asıl kahramanı Prof. Hüseyin Nail Kubalı, Mısır Çarşısının bombardımana uğramış manzaralı Eminönüne bakan kapısındaki Pandefli lokantasında yemeğini yiyor ve yeniden kürsüsüne kavuşacağı günü bekliyordu.

Kubalı meselesinin son sahnesi böylece oynanmış, fakat perde henüz kapanmamıştı. Ziyafette, Egelinin' durgunluğu yersiz değildi. Başbakan, diğer üç arkadaşı ile birlikte, Gürkan, Tanoğlu ve Timur-, kendilerine Kubalının Şubat sonunda kürsüsüne iade edileceğini vaat etmişti Fakat vaat yerine getirilmemişti. Bu vaziyet karşısında, arkadaşlarına karsı mahcup durumda kalan Egeli istifaya dahi kalkışmıştı. Şimdi, Kubalının iadesi otuz gün geriye bırakılıyordu. Mart sonu için de, daha geniş bir kitleye yapılmış bir vaatten başka teminat mevcut değildi. Mart sonuna kadar Kubalı kürsüsüne iade edilmezse, Başbakana kim ne diyebilirdi ki ?

Fakat profesörler asıl sürprizle o gece karşılaştılar. Radyo Başbakana . verilen ziyafete ait tafsilâtı yaydı. Radyo, Menderesi Üniversitede "binlerce" talebenin tezahüratla karşıla' dığını belirttikten sonra toplantıya dair bir tek tafsilât veriyordu: Profesörler, kendilerine ev yapacak koy operâtiif işini Başbakana açmışlardı Başbakan da bu iş için gerekli eniri vermişti. Hani, haberi veren A.A. Üniversite ile öğretim üyelerini umumî efkârın nazarında küçük düşürmek için bin yıl düşünse bundan daha iyisini bulamazdı. Hakikaten o gece radyolarını dinleyenler istihfafla omuzlarını silktiler. Demek Üniversite de buydu, profesörler de buydu, tek dert de bundan ibaretti! Haberle hususî bir maksadın güdüldüğü aşikârdı. Bir çok hoca. kendi kendilerine, nasıl oyuna geldiklerini ancak radyonun havadisi veriş şeklini duyunca anladılar. Halbuki, Allah bilir ya, yapı kooperatifi işi o toplantının en mühim işi değildi. Ama öyle gösterilmekte "fayda" mülâhaza edilmişti. Buna rağmen Kubalının İktidarın bir lütfü olarak kürsüsüne iade edileceği anlaşılıyordu. Aksi halde. Üniversite ile İktidar arasındaki suların yeniden donması ihtimali de her an mevcuttu Şu perdenin kapanmasının gecikmesinden dolayı, en çok İktidarın zarar görmekte olduğundan hiç kimsenin şüphesi yoktu.

Kalkınma

Tehlike çanı

(Kapaktaki faaliyet)

Bu haftanın içinde biz, bütün Türkler, hayatımızda duymadığımız kadar vaad duyduk, işitmediğimiz kadar iyi haber işittik. Kalkınıyorduk. Mamur ve müreffeh bir Türkiye, kuruluyordu. Bir iç turizm faaliyetine girişmiş bulunan D. P. ileri gelenleri gittikleri yerler halkına bizzat, yetişemediklerine radyo vasıtasıyla bunu günlerle tekrarladılar. Vatan sathı, geniş bir şantiyeye dönmüştü. Heryerde bir faaliyet vardı. Barajlar, yollar yapılıyordu. Şafak yakında atacaktı. Dar elbiseleri içinde herzaman şık kalmasını bilen Başbakan Menderes de. Bütçe müzakereleri sırasında, ikna edilmek istiyenlerin kolayca sihrine kapıldıkları, tatil sesiyle "Bugün Türkiyenin kara tablosunu çizenler yarın nedamet duyacaklar" **demişti.**

Hakikaten Bütçe müzakereleri, konulan bütün tahditlere rağmen iktisadî durumun sihsiyâîh bir tablosunu gözler önüne sermişti. Komisyon çalışmalarıyla beraber aylarca süren görüşmelerden millete kalan intiba, işlerin iyi gitmediğiydi.' Halk bunu gündelik. hayatta görüyordu. Nereye elini atsa, eli boş dönüyordu. Mecliste söylenenler bu basit intibaı kuvvetlendiriyordu. Türk iktisadını hakiki çehresiyle görmeye çalışanlar, paletlerini tozpembesi renklerle de

Çelik silolar

Hizaya gel!

doldursalar, yaptıkları tablo hiç iç açıcı olmuyordu. Bütçe Encümeninin raporu bile, tecrübeli Sebati Atamanin gayretlerine rağmen, siyahımtrak idi. Bugün kara tablo çizenlerin bu işten zevk aldıklarını söylemek haksızlık olacaktı. Onlar, Başbakanın temennisine "Ah, keşki böyle olsa... Keşki yarın nedamet duysak..." diyorlardı; yanılmayı sevinçle kabul edeceklerdi. Halen kara tablo çiziyorlarsa hu, elbette siyah renge karşı besledikleri hayranlıktan ileri gelmiyordu. Bütün didinmeleri, günlük güneşlik bir tablo yapmak isterken, Türk iktisadı üzerine çöktürülen siyah bulutları kaptana göstermek endişesinin neticesiydi. Siyah bulutları dağıtabilmek için bu bulutların mevcudiyetini kabul etmek ve niçin başımıza çöktüğünü araştırmak lâzımdı. Siyaha siyah demeden ortalığı, ağırtmak elbette mümkün değildi. *İ*şte kara tablo çizenlerin endişesi buydu. Kara tablocular da, tıpkı Menderes gibi, Türkiyenin bir an evvel geri kalmış bir memleket olmaktan çıkmasını istiyorlardı. Vatan sathında, muhalif veya muvafık, herkes kalkınmaya taraftardı. Batı memleketlerine benzeyen müreffeh bir Türkiye istiyorlardı. Onları kalkınma düşmanlığı ile suçlandırmak lüzumsuz bir demagojiydi. Tehlike çanını çalıyorlarsa, bunu sadece kazazede kalkınmayı kurtarmak için yapıyorlardı.

Bunun cevabı ise, günde dört posta yayınlanan Bakan nutukları olmamalıydı.

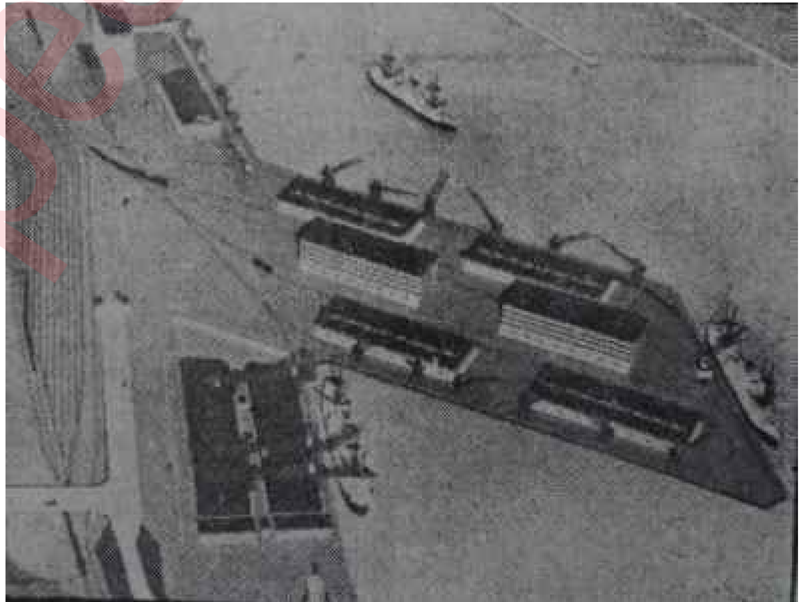
Kara tablo

İktisadî durum, hakikaten Greco'nun fırçasından çıkmış bir tablodan daha karanlıktı. Düşünmeli ki İktidarın herşeyi tozpembesi gösteren gözlükleri bile, bazı siyah lekelerin mevcudiyetini gizlemiyordu Başbakan, Meclis kürsüsünde yokların ve bir zamanların kopasıca kuyruklarının mevcudiyetini kabul etmişti. Ama iktisadi bir muvazenesizliğin inkâr götürmez delilleri olan yoklar ve kuy. ruklar, Başbakan için mesut 'bir hâdisenin müjdecileriydi. Et yemiyenler et yiyor, tereyağının adını bilmeyenler öğreniyorlardı. Eh, kral böyle buyurunca kraldan fazla kralcıların vatandaşlara "Mes'udum; çünkü kuyruk yapıyorum" dedirtmesine hiç şaşmamalıydı.

Ne tuhaf bir tecellidir ki, D.P. çevreleri yokluğa kaside düzerlerken, hafiften enflâsyon içinde bulunan Batı memleketlerinde, "istihlâki aşırı şekilde- arttırdın" diye hükümetler acı acı tenkit ediliyorlardı. İktisadî muvazenesizliğe karşı âcil tedbirler alınması isteniliyordu. Anlaşılan Batıdan doğuya doğru gelindikçe saadet anlayışı da değişiyordu. Haydi diyelim, kral ve taraftarlarını gücendirmemek için vatandaşlar, yokların ve kuyrukların şerefine bayram yapsınlar, Sputnik hızı ile yükselen fiatlara göz yumsunlardı. Ama bu, simsiyah iktisadî tabloyu ağırtmaya yetmiyecekti. Parisin şakrak çocuğu Renoir'ın renklerini ustalıkla kullanan Bütçe Encümeni raporu bile, iyi okunursa görülmemiş kalkınmanın tatlı sarhoşluğundan ayılmak için kâfi gelecekti. Rapor, D. P. İktidarına rastlayan devreyi ikiye bölmüştü. 1950-1953 yılları birinci safhayı teşkil ediyordu. Bu safhada milli gelir yüzde 39 nisbetinde çoğalmıştı. Yıllık artış temposu yüzde 13 gibi hakikaten muazzam bir rakama ulaşıyordu. Ama bu balayı uzun sürmemiş, yazdan sonra karakış bastırmıştı. 1953'ten 1956'ya kadar süren ikinci safhada artış **nis**beti yüzde 5,4 e düşmüştü. Yıllık artış temposu ancak 1,8 idi. Demek ki nüfusun her yıl yüzde 8 nisbetinde, bir çığ gibi büyüdüğü memleketimizde hayat seviyesi düşüyordu. Enflâsyonun millî gelir tevziatını altüst ettiği de düşünülürse, rüzgâr satıp apartman dikenlerin yanında, değişmez gelirlilerin hangi fırtınalı denize düştükleri kolayca anlaşılırdı. İktidarın, tıpkı rejim buhranı gibi adını işitmeyi hiç sevmediği enflâsyona ve millî gelirin bu adaletsiz tevziatına da vatandaşların bir an için kulaklarını tıkadıkları farzedilebilirdi. Ama tablo, gene siyahlıktan kurtulamıyacaktı.

Yatırımlara ne oldu?

D. P. iktidarının hikmeti vücudu, medarı iftiharı olan yatırımlar düşmeye başlamıştı. Evet, iktidarın her gün daha fazla yatırım yapıyorum diye övünmesine rağmen, yatırımlar azalıyordu. Yarınki Türkiyenin müreffeh manzarası, hiç **şüp**he yok ki, yatırımlara bağlıydı. Kalkınmak isteyen muvafık muhalif herkesin, yatırımlar göz bebeği idi. Gelgelelim, yatırımlar İktidarın emirlerine itaat etmez olmuşlardı. Bütçe Encümeninin verdiği rakkamlara göre, iktisadî bakımdan en kötü yıl olan 1954 te gayri safi millî hasılanın **14,2 sine** erişen yatırımlar, nisbeten daha iyi yıllar zarfında artacağı yerde a zalmıştı. Bu nisbet 1955 te 14,1 e, 1956 da 13,5 e inmişti. Yatırım yapmak için zaruri yatırım maddeleri ithalatının 1956 yılında umumî ithalât içindeki nisbeti yüzde 58.2 iken 1957

Haydarpaşa limanının maketi

Renoır'un tablolarından farksız

de 44,5 e düştüğü göz önünde tutulursa. 1957 yatırımlarının, bir yıl evvelkinden daha az olduğu muhakkaktı. Bunda şaşılacak hiç bir şey yoktu. Bu, iktisatçıların çoktan beri bildikleri bir hakikatti. Enflâsyonla kalkınmak mümkün değildi. Kristof Kolomb siyasetinin tatlı sarhoşluğunun bir de humarı vardı. Bu meseleyle yakından ilgilenen Birleşmiş Milletler, yaşadıkları kıt'ayı keşfeden adamın ismini taşıyan siyasete son derece bağlı Güney Amerika memleketlerinde ' uzun etüdler yaptırmıştı. İstatistikçilerin hazırladığı tablolar, iktisatçıların nazari olarak keşfettikleri hakikatlerin doğruluğunu göstermekteydi. Enflâsyon yoluyla yatırım yapmak isteyen bu Güney Amerika memleketlerinde, çok geçmeden yatırımlar azalmaya başlamıştı. Türkiyedeki durum da, Kristof Kolomb siyasetinin akıbeti hakkında yeni bir misaldi. Aklı selim bile, istatistiklere dayanan bu müşahedenin isabetini anlamak için kâfiydi. Ev, arsa almanın, stok yapmanın son derece kârlı bir hale geldiği bu zamanlarda, iş adamlarının yatırımlara iltifat etmiyeceği aşikârdı. Zaten yedek parça, ham madde bulacağından pek emin olmayan kimseler yeni maceralara atılmayı elbette istemiyeceklerdi. Para, değerini her yıl yüzde 15 ten fazla kaybederken halkın parasını tasarruf mevduatına yatırması bir delilik olacaktı. Eh, bu durumda da yatırımların azalmasına şaşmamak lâzımdı. Maliye Bakanının Meclis kürsüsünden iki saat, en ufak bir teferruatı bile unutmadan sıraladığı rakkam şelâleleri bu umum! hükmü değiştirmiyordu. Zafer ve Havadis gazetelerinin. Radyonun bütün gayretleri nafileydi. Şurada şunu, burada bunu yaptık demeden evvel yatırımların umumi, hacmi üzerinde konuşmak lâzımdı. Bütçe Encümeninin hesaplarına göre de millî hasıladan yatırımlara ayrılan pay azalıyordu. Halbuki millî gelir yükseldikçe yatırımların daha büyük bir hızla artması lâzımdı. Kalkınma ancak bu şekilde mümkündü. Nitekim yüzde 7 nisbetinde bir yatırımla işe başlayan Hindistan, millî gelir arttıkça yatırım nisbetini çoğaltmıştı: 1955-56 'da bu nisbet yüzde 11'di. 1960'da 14'e 1965 te 16'ya çıkacaktı.

İktidar propagandacıları, herkesin çok evvelden bildiği. Birleşmiş Milletlerin ise tetkikat neticesi mahkûm ettiği bir Usulü sanki Amerikayı keşfediyormuşuz gibi ortaya atıyor, buna Kristof Kolombun yumurtası adını takıyor, sonra da övünüyordu. Ama aslında âlem Mersine gitmeğe çalışırken, biz tersine 'gidiyorduk. Acaba her şeve bir kulp takmasını çok iyi bilen D P. Bütçe Encümeninin hesaplarına, ne buyuracaktı? Milli gelire bir kulp takılmıştı. Bu işte tecrübemiz az deniliyordu, sonra, eldeki rakkamlar muvakkat rakkamlardı. Güvenmeye gelmezdi.

Kalkınma savaşının tankları : Traktörler

"Ben neyleyim böyle yari, yedek parçası olmayınca"

Kat'i netice, muvakkat, hesapların çok üstünde olacaktı v.s... Güzel! Fakat Bütçe Encümeninin hesaplarına da bir kusur bulmak lâzımdı. Bu rakkamlar da turfa mı sayılacaktı? İstatistiklerimizin en sıhhatlisi olan dış ticaret istatistiklerine de şüpheyle mi bakılacaktı? Yoksa sadece, iktisattan başka sahalarda üstad oldukları şüphe götürmeyen görülmemiş kalkınmanın edebiyatçılarının kasidelerine mi itibar edilecekti? "Eşeğe mi, yoksa bana mı inanacaksın" diyen Nasreddin Hocayı hatırlamamak imkânsızdı. 'Tereddüde mahal yoktu: Görülmemiş kalkınma diyarında fiatlardan başka her şey yerin, de saymaya başlamıştı..

Vaziyet buyken, bu hafta yurdu dolaşan Bakanlar vatandaşlara dönüp "Muhalefet bizi çok yatırım yaptığımız için tenkit ediyor" demekten çekinmiyorl'ırdı. İnanılmayacak şeydi. İktidara bulunan kusur, az yatırım yapmaktı. İşte, meselâ biz bir defa daha haykırıyorduk: Baylar, az yatırım yapıyorsunuz! Az yatırım yapıyorsunuz! Az yatırım yapıyorsunuz! Buna rağmen önümüzdeki günlerde gene resmi bir ağız vatandaşlara "Bizi çok yatırım yapmakla itham ediyorlar" derse, doğrusu biz satmayacaktık. Neler görmemiştik ki...

Yatırım ihtiyaçları

İleri memleketler seviyesine gelmek istiyen Türkiyenin muazzam yatırımlara ihtiyacı vardı. "Yeni bir Türkiye yaratıldı" propagandasına rağmen, memleketimiz hâlâ, köye ve toprak üzerinde zirai faaliyete dayanan tir iktisadî ve sosyal bünyeye sahipti. Halen faal nüfusun yüzde 76,8 i ziraatta, sadece yüzde 6,8 i sanayide çalışmaktaydı. İngilteredeki durum bunun tam aksiydi. Sonra, nüfus hızla artmaktaydı. Bilhassa şehir nüfusu son yedi sene zarfında yüzde 42 gibi muazzam bir nisbette artmış ti. Bu hacim ve sür'atte bir şehirleşme, asgari şehir hizmetlerini temini etmek için bile muazzam yatırımlara ihtiyaç göstermekteydi. Bundan başka umumi nüfus içinde faal nüfusun nisbeti azalıyordu. Bu nisbet 1950 de yüzde 58,29 iken, halen yüzde **52,3** e düşmüştü. Bütçe Encümeninin dediği gibi "nüfusun gittikçe azalan bir kısmı çoğalan diğer kısmını geçindirmek, bunun için gittikçe daha fazla çalışmak, daha fazla istihsal yapmak" zorundaydı. .Zirai randımanları arttırmak ve hızla sanayileşmekten başka çıkar yol yoktu. Verimli zirai istihsal.. ziraatın her sahasında **ma**kinalaşmaya bağlıydı. Daha iyi tohum, daha elverişli sun'i gübre, daha geniş çapta sulama lâzımdı. Ziraatla uğraşan nüfus azalmadıkça, bu yatırımlar bile kâfi gelmiyecekti. Fazla nüfusun ziraatten başka sahalara sevkedilmesi, yani sanayileşmek **ge**rekmekteydi. Elhasıl mesele, dönüp dolaşıp her sahada fazla yatırım yapmak zaruretine geliyordu. Bu sebeple yatırımların millî gelir içindeki nisbetinin azalmaya başlaması son derece endişe vericiydi.

Ya dış ticaret

Kristof Kolomb kalkınmasının simsiyah noktalarından biri de dış ticaret idi. Kalkınma motorunun benzini dış ticaretti. Bu benzin azalırsa motor- teklemeye başlardı. İlâçtan şundan bundan vazgeçilse bile, **istih**sal kapasitesini genişletmek, mevcut tesisleri tam randımanla çalıstırabil-

mek için Türkiye dış âleme muhtaçtı; Hazırladığı rapora Cumhuriyet Hükümetinin hiç iltifat etmediği Shenery adındaki tanınmış bir Amerikalı iktisatçı, 100 liralık bir yatırım için 33 liralık ithalâta ihtiyâç olduğunu hesaplamıştı. O halde fazla yatırım yapabilmek için, döviz kasasını doldurmak lâzımdı. Bunun da başlıca yolu, herkesin bildiği gibi, ihracatı arttırmakta. Chenery 1953-1956 yılları arasında gayri safi milli hasılayı yüzde 13 arttırmak için ithalâtın 1 milyâr 600 milyon liraya, îhracatın da 1956 yılında 1 milyar 500 milyon liraya yükselmesi gerektiğini hesaplamıştı. Gelgelelim evdeki hesap çarşı - ya uymadı. İhracat, 1953 ten donra gerilemeye başladı. Bu gerilemenin vebalini sadece hava şartlarına yüklemek büyük bir haksızlık olacaktı. Hava 1953 yılındaki fevkalâde şartlara nazaran kötüleşmişti. Ama, asıl 1953 yılı anormal bir seneydi. Tabiatın 1953 yılındaki anormal lûtfundan sonra, normale dana yakın hava şartlarına dönülmüştü. O halde havayı kabahatli tutarken, hesabı anormal bir yıla göre değil, normal bir yıla göre yapmak lâzımdı. Bu takdirde tabiatın suçu bir hayli azalıyordu. Asil kabahat..zirai kredi musluklarının ağzına kadar açılmasına rağmen, kredilerin ziraî yatırımlara yöneltilmemesiydi. Son dört yılın hububat randımanlarının 1934 - 1938 ortalamasından aşağı olması bunun en büyük deliliydi. Düşününüz, Görülmemiş Kalkınma Türkiyesinde ziraî randıman yirmi sene evvelki randımandan aşağıydı! Bu yetmiyormuş gibi istihlâk kamçılanarak döviz kaynağı ziraî ihracat maddeleri iç piyasaya tevcih edilmişti. Buğday ve et ihracatı hayal olmuştu. Bilâkis, saadet işareti olan yokları biraz azaltmak için Sam Amcanın et ve buğday stoklarına başvurulmuştu. Tekstil sanayiinin aşırı gelişmesi, pamuk ihracatını azaltmıştı. Meyva istihsalinin hayli artmasına rağmen istihsal, ihracattan çok iç istihsale gitmişti. Bizden çok daha zengin bir memleket olan ve dünyanın en nefis portakallarını yetiştiren İsrailde iyi mallar ihraç edildiği için, iyi portakal bulmanın mümkün olmadığı hatırlanmalıydı. İspanya ve İtalya gibi diğer Akdeniz memleketlerinde sebze ve bahçe ziraatinden milyonlarca liralık döviz kazanılırken, bizde bu altın yumurtlayan tavuk kendi haline, başıboş bırakılmıştı. Bu durumda koskoca kalkınma yükünü kaldırma işi elbette babadan kalma tütüne, fındığa, fıstık ve üzüme kalırdı. Gelgele - lim kalkınma çarkını, emektar ihracat mallarımızla döndürmeye imkân yoktu. Nitekim İktisadi kalkınma için ithalâta en çok ihtiyacımız olduğu bir sırada, mecburen ithalâtı daraltmak zorunda kalınıyordu. Neticede de yeni yatırımlar şöyle dursun, mevcut sanayi bile tam randımanla çatımak mümkün olmuyordu. Seçimlerden: evvel yapılan meşhur sanayi sayımı tesislerin kapasitelerinin yüzde 42 aşağısında çalıştığını göstermekteydi. Buna şaşmamak lâzımdı. Zira 1956 yılında ithal edilen ham madde ve işletme malzemesi, 1950 yılı ithalâtından yüzde 12,7 azdı. Hele 1952 yılına nazaran bu maddelerin ithalâtı yüzde 64 düşmüştü! Halbuki hakikaten kalkman bir memlekette bu nisbetlerin devamlı olarak artması lâzımdı. Yeniden tamamiyle karasa pana dönmek istenmiyorsa, eskiyen traktörlerin yerine yenilerini fazlasıyla koymak gerekiyordu. Bütçe Encümeni bile, 1957 yılında dış ticaret açığının azalmasına rağmen, endişelerini saklamıyordu: "Bu muvazenenin iktisadî kalkınmamız bakımından ve bilhassa sanayimizdeki muattal ka pasitelerin işletilmesi için pek lüzumlu olan ithalâtın daralması pahası na tahassul etmekte olmasının sayanı memnuniyet olmaktan uzak" bulunduğunu söylüyordu.

Uçan kuşa borç

Alinin şapkasını Veliye, Velininkini Aliye giydirerek ithalâtı yürütmek için hovarda iktidar, bütün kredi imkânlarından faydalanmaktan çekinmemişti. Ama Alacaklılar kapıya gelip dayanmıştı. Halen tütüne, üzü-

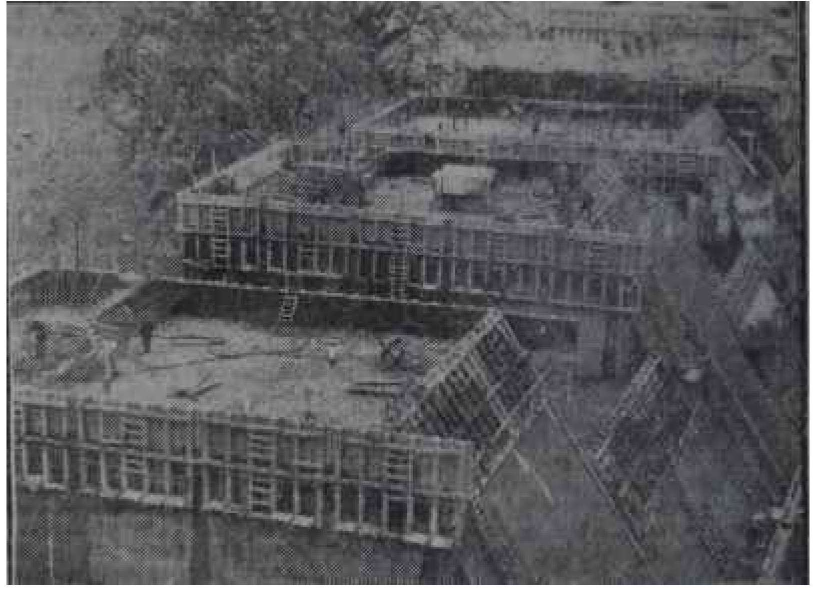
KALKINMANIN FİATI

Kalkınma bugün herkes tarafından istenmektedir. Kime sorarsanız sorunuz "mümkün olan âzami hızla kalkınmalıyız" cevabını alacaksınız. İktidarın, "onlar kalkınmayı istemiyorlar" propagandası bile, Umumi kalkınma arzusunu bendi lebinde kullanmak gayretinden ileri gelmektedir. Kalkınma arzusu bu kadar yaygın olmasaydı,. rakiplerini kötülemek için, iktidar partisi/ herhalde daha başka 'Silâhlara başvurmayı tercih edecekti.

Kalkınma milletçe istendiğine göre, iktidarda kim bulunursa bulunsun, bu arzuyu gerçekleştirmeye çalışacaktır. Yalnız İktidar ve Muhalefetin kalkınma görüşleri arasında farklar vardır. Muhalefette iktisadi istikrara daha çok ehemmiyet vermesine mukabil, iktidar partisi istikrara pek aldırış etmemektedir. Nazariyyatta bu iki kalkınma görüsünü de savunmak mümkündür. İktisadî duruma göre birinci veya ikinci görüş iyi neticeler verebilir. Meselâ 1950-1953 yıllarında buğday fiatlarına yaptırılan sıçrama ve ziraî kredi musluklarının cömertçe açılması, diğer faktörlerin yanında, zira! istihsalin süratle artmasında mühim rol oynamıştır. Ama o tarihten sonra aynı siyasete devam edilmesine rağmen 1950-1953 mucizesi bir daha tekrarlanamamıştır. Kristof Kolomb'un yumurtası kadar kolay ve basit olan bu siyaset, tesirini istihsalden çok fiatlar üzerinde göstermeye başlamıştır. Bütçe encümeninin enflâsyonla kalkınmaya taraftar iki meşhur siması bile "dozun kaçırıldığını" itiraf etmek zorunda kalmışlardır. Bunda şaşılacak bir şey yoktur. Çabuk meyva verecek olan âtıl kaynakların, ihtiyatlı davranılırsa, enflâsyon yoluyla seferber edilmesi mümkündür. Arsenik bile, az alınırsa ilâç,, çok alınırsa zehirdir. Yalnız bu kolay kalkınma yolunun cazibesinden kurtulmak kolay olmamaktadır. Ve enflâsyon neticede, sosyal mahzurlara aldırış edilmese bile, döviz kaynaklarını kurutarak, tasarruf ve yatırım arzularını öldürerek bizzat kalkınmaya zarar verecek bir hâle gelmektedir. Nitekim iktidar-n "yatırımları arttırıyoruz" iddialarına rağmen, memleketimizde yatırım hızı yavaşlamaya başlamıştır Kötü mahsul yılı olan 1954 de gayri safi millî hâsılanın yüzde 14.2 si yatırımlara giderken, millî gelir arttığı halde bu nisbet 1956 da 13,5 a düşmüştür. 1957 de yatırım maddeleri ithalatındaki büyük daralma dolayısıyla bu nisbet belki daha da azalmıştır. 1952 de gayrî safî millî hasıladaki artışın yüzde 23,5 u yatırımlara giderken, 1956 da bunun ancak yüzde 10,2 si yatırımlara ayrılmıştır. Yedek parça ve ham madde yokluğu yüzünden kurulan tesislerin normal çalışamadığı ve her türlü spekülâsyonun son derece karlı bir iş haline geldiği bir devrede yatırımların iltifat görmemesine şaşmamalıdır. Nitekim' İKA Ajansı bu hafta başında kapital sahiplerinin İzmir ve havalisinde büyük mikyasta gayrimenkul satın aldıklarını yazmaktadır.

Demek oluyor ki iktidar, samimiyetle yatırımları arttırmak isterken, onları azaltmak gibi müdafaa edilemiyecek bir duruma düşmüştür. O halde, bazı istisnaî hallerde, ihtiyatlı davranmak şartıyla, enflâsyon yoluyla yatırım yapmak isabetti bir hareket sayılabilirse de, kalkınmanın ancak nisbî bir istikrar içinde meyvedar olacağına hükmetmek lâzımdır. Birleşmiş milletlerin Güney Amerikana

me, fındığa, fıstığa dayanan ihracatın çelimsiz omuzları, ithalâtın ağırlığı yetmiyormuş gibi bir de dış borçların ezici yükünü taşımak zorundaydı. TİME'in dediği gibi "Turp alacak kredi"miz yoktu. 1956 yılında mecburen 271 milyon lira borç ödenmişti. Bu rakkam ihracatın üçtebirini yutmaktaydı. 1957'de durum daha da feci idi. Geçen yıl tam 386 milyon liralık döviz, borçlara gitmişti. Yani zaruri dış borçları karşılıyabilmek için zavallı ihracatın hemen hemen yarısını feda etmek lâzım gelmişti. Tarihte bu kadar borçlanmış başka bir .memleket bulmak herhalde imkânsızdı Düyunu Umumiye zamanında Osmanlı Devleti bile bu derece borçlu, bir duruma düşmemişti, ihracatın bu ağır. borç yükünü kal-.dırması hayaldi. Hesapsız dostun borçlarını ödemek, çaresiz, hasisliğinden şikâyet edilen Sam Amcaya düşmüştü. 1957 yılında NATO'nun enfrastrüktür harcamaları 189 milyon Dünya Bankası ve Para Fonu. kredileri 15 milyon, kredili ithalât 88 milyon, Sam Amcanın doğrudan doğruya yaptığı yardımlar 280 milyon olmak üzere dış âlemden 572 milyon lira döviz almak sayesinde tediye bilançosunun iki yakası bir araya getirile-, bilmişti 572 milyon gibi muazzam bir dış kredi elde edilmesine rağmen, kâfi derecede ham madde, yedek par-, ça ve yatırım malı ithal etmek mümkün olmamıştı. Halbuki böyle bir yar-

Sarıyar Barajı inşaatı

İkinci "Sakarya Zaferi"nin siperleri

dımı eski iktidar hayal dahi etmemişti. Yarın Türkiyedeki tesislerini tâmâmlayan NATO'nun enfrastrüktür harcamaları son bulacaktı. Hibe şeklinde verilmeyen kredilerin vâdeleri gelecekti. Borç yükü, kendisini daha fazla hissettirecekti. Acaba o zaman hangi kapıya baş vurulacaktı? Dünyanın dört bucağında delik tıkamak zorunda olan Sam Amcadan daha fazlasını beklemeye imkân yoktu, istikbâl hikikaten karanlıktı.

Hasat zamanı

Ama İktidara sorarsanız, ortada endişe edilecek hiç bir şey mevcut değildi. Tarlaya mahsul ekilmişti, Hasat zamanı yakında gelecekti. Halen içinde bulunulan güçlükler, "sudür" devresinin, tabiî sıkıntılarıydı. Yapılan yatırımlar henüz meyvalarını vermemişti. Hele bir meyvâlar olsun, her şey düzelecekti. Sudür devresinin kara tablosunu çizenler, o zaman nedamet duyacaklardı. Şu verimsiz denilen güzelleştirme yatırımları bile, Türkiyeyi ziyaret edecek turistler sayesinde yüz milyonlarca dolar tutarında mevvalâr verecekti... Bu meyvâ--ar, gelecek seçimlerden evvel toplanacaktı .Bugünkü kara tablocular, nedâmet duygusundan mahrum "bile olsalar, meyvalârı gören seçmenler kötü haber müjdecilerini tasfiye etmesini bileceklerdi.

Doğrusu, en ümitsiz zamanda bile insanın ümidini 'kaybetmesi tâkdire lâyik bir hareketti. Ama ümid edebilmek için, ortada bazı mâkûl sebepler mevcut olmalıydı. Boş ümitler sâdece hüsran getirirdi. Yatırımların meyvâsini vermesi için gittikçe artan yatırımlara ihtiyaç vardı. Halbuki milli gelirden yatırımlara ayrılan pay azalıyordu. Tasarruf kaynakları kuruyordu. Yatırımları arttırabilmek için, her yıl daha fazla döviz lâzımdı. Halbuki başlıca döviz kaynağı olan ihracat geriliyordu. Hızla artan nüfus ve enflasyonun körüklediği talep ihracatı yutuyordu. Ağır dıs borç yükü de cabaydı. İhracatı çoğaltmak için yem yatırımlar yapmak gerekmekteydi. Ama ithalât imkânsızlıkları dolay isiyle mevcut tesisleri bile tam randımanla çalıştırmak mümkün olmuyordu. İktidarın hiç değilse bundan sonra, eldeki mahdut yatırım imkânlarını en randımanlı şekilde kullanması beklenir-. di. Şimdiye kadar yatırımlar, daha fazla yatırım yapmaya fırsat verecek şekilde yürütülmemişti. Yatırımlar, eşya imal eden sahalardan çok, inşaat ve nafia işlerine nisbetsiz bir şekilde yöneltilmiştj. Güzelleştirme hastalığı da ortaya çıkınca, bu nisbetsizlik evci bâlâsına erişmişi?. İstihsal politikası takip ediyoruz diyenlere Ferit Melen haklı olarak şu suali soruyordu: "Eskiyen Ziraat yol ve nakil vasıtalarının sür'atle yenilenmeleri gerekirken paraların parkların düzeltilmesinde, yahut caddelerin indirilmesinde veya bindirilmesinde kullanılması mı istihsal politikasıdır?"

İstihza mevzuu yapılan plân ve programa bunun için ihtiyaç vardı. Muhtelif yatırımlar arasında bir muvazene kurmak zaruriydi. Fazla yatırım yapmaya imkân verecek bu meseleye de tabiî aldırış edilmemişti.' 1953 den beri inşâat ve nafia yatırımın doğrudan doğruya prodüktif makina ve teçhizat yatırımlarını azaltmak pahasına nisbetsiz bir şekilde arttırılmıştı. Bu muvazenesizlik sanayi sahasında da görülmekteydi. Sanayileşmenin yatırım imkânlarını arttıracak şekilde yürütülmesi gerek-

Doğan AVCIOĞLU

yaptığı incelemeler de bu görüşün doğruluğunu göstermektedir. Bu bölgede yapılan enflâsyonla kalkınma denemeleri, bir müddet sonra yatırımların azalmasına sebebiyet vermiştir. Halen memleketimizdeki durum da bundan farklı değildir. Ama bu bile, istikrar istiyenlerin, kalkınma düşmânlığıyia suelandırd-niasına mani olmamaktadır. Mevcut şartlar altında, böyle bîr iddiayı ciddiye almaya imkan yokttir. Nisbi bir istikrar bilakis, kalkınmanın lâzımı gayri mufariki olarak ortaya çıkmaktadır.

Yalnız şu var ki, istikrar içinde hızlı veya yavaş kalkinılâbilir. Kalkınma hızı esas itibariyle, eldeki döviz miktarına ve 'tasarruf hacmine tâbi olacaktır. O halde memleket i hızla kalkındırmak isteyen "bir iktidarın, nerşeydein evvel tasarrufu arttırmayı,yani kemerleri daha fazla 'sıkıştırmayı göze alması lazımdır.Kalkınmanın fiatı budur Aksi halde, şu veya bu sebepten dolayı, kalkınmanın fiatını ödemekten kaçınanların şampiyonluk iddiaları, iktisadî hayat tarafından devamlı surette tekzip edilecektir.

Buldozer

Kalkınmanın küreği

liydi. Sanayi yatırımları, ihracatı teşvik edecek sahalara sevkolunmalıydı. Halbuki kurulan sanayiin büyük bir kısmı , ihracat kapasitesini arttırmak şöyle dursun, ihracatın daralmasına sebep olmaktaydı. Ham maddesi dışardan gelen daha bir çok sânayi kolunda hesapsızlık hâkim olmuştu. Aynı gelişigüzel hareketler ziraat sahasında da görülmekteydi En emin döviz kaynağı olan sebze ve bahçe ziraati yeter derecede geliştirilmemişti. Müzmin et buhranı, hayvancılığın hali pürmelalini hiç bir tefsire lüzum bırakmayacak şekilde gösteriyordu. Geç de olsa, bütün yatırım imkânlarını- ihracatı arttırmak uğrunda seferber etmekten başka çare yoktu. Tek ümit kara tablo çizenlerin nedamet getirmesini beklemekten vazgeçip İktidarın şimdiye kadar tutuğu yoldan nadim olmasıydı. Ama müreffeh bir yarının tohumlarını tarlaya ektiğini vehmeden İktidardan en ufak bir nedamet işareti gelmiyordu. Yatırımların son derece isabetsiz bir şekilde yürütülmesine rağmen Başbakan, "Bir memlekette madde bolluğu yaratmak, istihsali arttırmak icap eder. Bizim politikamız işte budur" diyebiliyordu...

Kurtuluş yolu

Kurtuluş yolu. yatırımların arttırılmağıydı. Yalnız enflâsyona dayanan yatırım siyaseti, bizzat yatırımları frenlemişti. O halde evvelâ enflasyon durdurulmalıydı. Yatırımların artışı, hakikî bir tasarruf gayretine tekabül etmeliydi.. Bunun için de, bütün güçlüklerine rağmen, istihlâki kısmaktan başka çare yoktu. Bu işte bizzat Devlet önayak olmalıydı. Milli Savunma masraflarının yeniden gözden geçirilmesi, bile düşünülmeliydi. Vatandaşları, zaten iyice daralan kemerlerini daha fazla sıkmaya davet için, kemer sıkma siyaseti âdil olmalıydı. Her şeyden önce zirai gelirlereyapılan imtiyazlı muamele kaldırılmalıydı.

Yatırımlar, ihracatı arttırmak 1-çin seferber edilmeliydi. Bu gayeye en uygun düşen yatırımlar yapılmalı, diğerleri frenlenmeliydi. Bunun için de hususi ve resmi bütün yatırımların bir plâna, programa bağlanması zaruriydik Sonra, dış piyasaların rağbet ettikleri malların içerde istihlâk edilmesi,, hiç sevilmiyen vesika usulüne başvurmak ve kuyrukları daha da fazla arttırmak pahasına da olsa, mutlaka önlenmeliydi 1945-1950 yılları arasında dünyanın en ileri memleketlerinden' biri olan İngilterenin tereddütsüz bu yolu seçtiği hatırlanmalıydı. 1954 yılına kadar İngilizler her gün et yememeğe ağızlarım açmadan razı oldular. Kadınlar naylonların ve nefis yün eşyaların sadece ecnebilere, tahsis edilmesine ses çıkarmadılar. Erkekler viskilerini aramaz oldular. Bütün halk dünyanın en ağır vergilerine ses çıkarmadan katlandı. Sanayiciler ham maddelerin tevzie tabi tutulmasına ve yatırımların müsaadeye bağlı bulunmasına bir şey demediler. Harp sonrası İngiliz İktisadî plânı ancak bu sayede muvaffak oldu. İngilterenin yetiştirdiği, Nehru, halen binbir müşkilâta rağmen bu yolda ilerlemeye çalışmaktaydı. Ama oralarda mahrumiyeti herkes paylaştı. Kalkınma, hakikaten alın teri, gayret ve fedakârlık isteyen iktisadî bir savaştı. Savaşı kazanmak için azami kuvveti, en iyi şekilde seferber etmek zaruriydi.

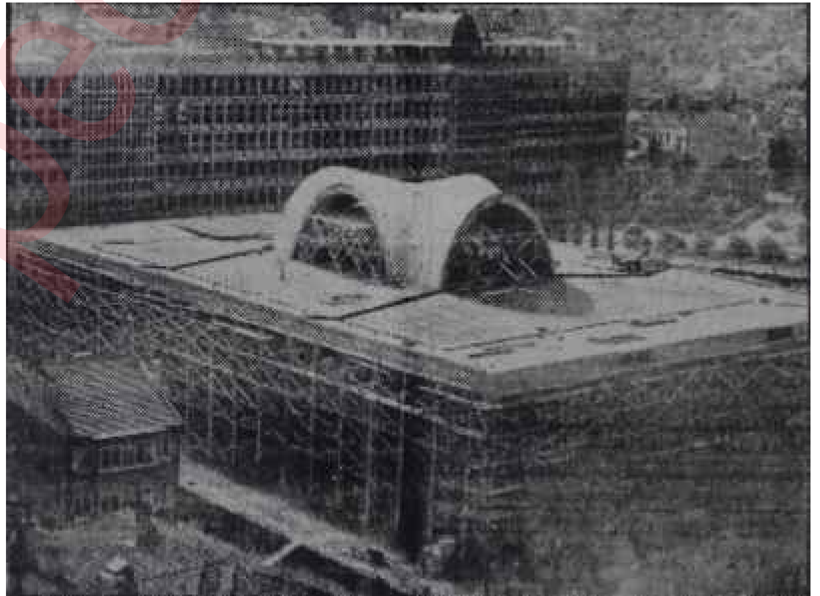
Halbuki işte, bizde "Görülmemiş Kalkınma" dedikleri buydu!

Politikacılar

"Yaşasın hürriyet"

Şayet Hükümet binası önündeki geniş parka bir atom bombası düşseydi, bu haftanın başında Pazartesi günü, Yozgat Asliye Ceza Mahkemesinde duyulan heyecanı yaratamazdı. Mahkeme salonundaki 43 sanık, avukatları ve dinleyiciler öylesine heyecanlanmıştı. Asliye Ceza Hakimi Avni Güneşin ağzından çıkan son cümle, salonu önce bir an için dondurmuş, sonra da bir sevinç tufanının içine atmıştı. Hemen herkesin gözü yaşlıydı. Hemen herkes birbirine sarılmış, öpüşüyor, birbirini tebrik ediyordu. Saat 16.10'du. Sabah başlayan duruşma, -kısa bir öğlen tatili hariç, fasılasız devam etmişti. 79 sanıklı dâvanın 43'ü mevkuf olan sanıkları' tam kadroyla yerlerini almışlardı. Sanıkların avukatlarından Turhan Peyzioğlu son derece etraflı bir müdafaa yapmış ve mevkufların tahliyesini talep etmişti. Karar hakimindi. Hâkim kararı tebliğ etmişti: 79 sanıktan mevkuf bulunan 43 tanesi de tahliye edilecek ve sanıklar hakkında ileri sürülen Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununa muhalefet isnadının muhakemesi gayri mevkuf olarak görülecekti. Mevkuf sanıklar serbestti.

İşte Asliye Ceza Mahkemesi salonunu bir sevinç kasırgasına uğratan bu son cümle olmuştu." Artık bundan sonra hiç kimse kararın alt tarafını dinlememişti. Herkes birbirinin boynuna sarılmış, yaşlı gözlerle birbirlerini tebrik ediyordu. Tam beş aydır devam eden bir çile son bulmuştu. Hürdüler..

Kalkınma eserlerinden biri: İstanbul Belediye Sarayı

Kel başa şimşir tarak!

Sanıklar mahkeme salonunu terk ettikten sonra derhal Cezaevinden kendilerini getiren arabaya koşmuşlardı. Bir an evvel Cezaevine gitmek, eşyalarını toplayıp bu şehirden ayrılmak istiyorlardı. Hapishaneye geldik, lerinde, tahliye kararını daha evvelden haber almış mahkûmlar tarafından büyük bir tantanayla karşılandılar. Siyasi koğuş sakinlerinin tahliyesi, hapishanede, büyük bir heyecan yaratmıştı. Tahliye edilecek sanıkların hazırlanması beş dakika bile sürmedi. Öylesine büyük bir hız içinde hemencecik toparlanıvermişlerdi. Ancak bu arada bir an durakladılar. Her ne kadar Asliye Mahkemesi sanıkların 43'ünün de tahliyesine karar vermişti ama, bu 43 kişinin içinden üç tanesi için "Hükümetin ve Adliye. nin manevi şahsiyetini tahkir" suçundan dolayı Ağır Ceza Mahkemesince de tevkif müzekkeresi mevcuttu. Ağır Ceza, mevkufiyet halini kaldırmadığına göre bu üç kişi içerde kalacaktı. Doğrusu o sevinç çılgınlığı içinde, dışarı çıkacak, olanları bu mesele fazla üzmedi. Nasıl olsa, Ağır Ceza da onları tahliye eder diyorlardı.,

Ellerinde bavulları, yatak denkleri, aşyaları ile bir muhacir kafilesini andıran 40 sanık, geride kalanların göz yaşları, "Allah bir daha düşürmesin" temennileri arasında yaya olarak Yozgata doğru yola çıktı. Gaziantep hâdisesi sanıklarının tahliyesi haberi şehirde de derhâl yayılmışti. Hemen bütün Yozgat yollara dökülmüştü. Kafile görünür görünmez, sardıklarla Yozgatlılar birbirlerine koşuştular. Yozgatlılar göz yaşları arasında sanıkları kucaklıyor, bağırlarına basıyor ve onların ellerindeki denkleri, eşyaları taşımak için adeta birbirleriyle yarış ediyordu.- Pencerelerden uzanan başlar "Allah bir daha göstermesin" temennisinde bulunu yor "geçmiş olsun, gözünüz aydın" diye ilâve ediyorlardı. Sanıklar sar" hoşa dönmüşlerdi. Bir tanesi sonradan, "Sevinçten başıma ağrı girdi, kendi kendime, demek hürriyet bu imiş dedim" diyordu.

Yozgat C.H.P. teşkilâtı o gece, beş aylık bir mevkufiyetten sonra hürriyetlerine kavuşan kırk Gaziantepliye "Hacının lokantası" diye meş. hur Yayla lokantasında bir yemek verdi. Geç vakitlere kadar yenildi, içildi. Bu arada, sanıklar büyük bir sabırsızlık . içinde, • memleketlerine bir an evvel kavuşabilmenin yollarını sorup soruşturuyorlardı. Nihayet bu aceleci misafirler için bir formül bulundu. Hemen bir otobüs kiralandı. Ve o gece, Gaziantebe gidecekler tutulan bu otobüsle Yerköy istasyonuna hareket edip, kendilerini yuvalarına kavuşturacak olan trene yetiştiler. Bir gün sonra, aylardan beri hasret kaldıkları evlerine, ailelerine, eşlerine ve dostlarına kavuşacaklardı. Ali İhsan Göğüs ye iki arkadaşı -Ömer Köylüoğlu ve Selim Kahraman- ise geceyi Yozgatta ge

Yozgat Cezaevi

Beş ay sonra açılan kapı

çirmeyi tercih ettiler. Ertesi sabah Ankaraya gidecek, oradan da İstanbula geçeceklerdi. Maamafih, onlar da bütün gece boyunca uyumadılar. Zira haber, pek kısa bir zaman içinde Ankara ve İstanbulda da duyulmuş ve gecenin geç vakitlerine kadar telefonlar peş peşine yüzlerce defa çalmıştı. Ankaradan, İstanbuldan, Adanadan, Antepten hemen bütün tanıdıklar telefonla kendilerini arıyor ve "geçmiş olsun" diyorlardı.

27 Ekim seçimlerinden sonra Gaziantepte cereyan eden hâdiselerin müşevvikleri olarak tevkif edilen, Gaziantep ten Adana Cezaevine oradan da Yozgat Cezaevine sevk edilen ve beş aya-yakin bir "müddettir mevkuf olarak bulunan sanıklar nihayet hürriyetlerine kavuşmuşlardı. Bundan sonra mahkemeleri gayri mevkuf olarak cereyan edecekti. Martın 28 inde Ağır Ceza Mahkemesinde, nisan başlarında da Asliye Ceza Mahkemesinde bakılacak olan "hükümetin ve adliyenin manevi şah. siyetini tahkir", "Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununa muhalefet"' suçlarından dolayı yapılacak olan bu duruşmalar hakkındaki neşir yasakları devam etmekteydi. Bu duruşmalar aleni cereyan edeceği ve gazeteciler de takip edebileceği halde, bunların safahatını yazmak mümkün olmayacaktı.

Hür.P.

Particilik oyunu

Hatip Kocaeli delegesiydi. Koca Ge. nel sekreterle hemşehri olduğundan pek ateşliydi. Söze, "bu C.H.P. de zaten vefa yoktur" diye girdi. Sonra alkışlar arasında devam etti:

"D. P. Meclis içtüzüğünü değiştirdi. Bizim dört milletvekilimiz var diye, bizden Grupluk hakkını aldı. C. M. P. de aynı vaziyete düştü Şimdi, şu C. H. P. de vefa.olsaydı ne yapardı? Yirmialtı milletvekili bize, yirmialtı milletvekili C. M. P. ye verirdi. Böylece biz de Mecliste Grup teşkil ederdik.. Ama, C. H. P de böyle hisler yoktur arkadaşlar. Bizden yirmialtı milletvekilim esirgediler."

Hatip, bilgiç bir edayla başını salladı ve ilâve etti:

"— Zaten C. H. P. de, vefa olsaydı, İkinci Dünya Harbinin sonunda Almanyaya harp ilân etmezdi!." -

Dinleyiciler hararetle alkışladılar. Arada bazı kahkahalar da yükseldi. Hâdise geçen haftanın sonunda, fikriyatını Aydın Yalçının yaptığı "fikir partisi" Hür. P nin meşhur istişari kongresinde , cereyan ediyordu. Bu haftanın başında ise İktidarın organı Zafer, kongrenin "bilhassa memleket nam ve hesabına ziyadesiyle ehemmiyetli bir hizmet görmüş" olduğunu kaydederek şöyle diyordu: Kongre, C. H. P. nin ahde vefa ile herhangi bir alâkası' mevcut olmadığını bir kere daha ispat etmiştir! .

Doğrusu istenilirse Hür. P. .nin. kongresi, ortada Hürriyetçi diye kimsenin bulunmadığını ortaya çıkar* maktan başka işe yaramamıştı. Hakikaten bir kısım delegeler C. H. P. ye çatıp D. P. yi methetmişler, onların konuşmasını Zafer uzun uzadiye sütunlarına almıştı; Bir diğer kısım delegeler ise D P. ye çatıp C, H. P. yi methetmişler, onların, konuşmasına da Ulus kocaman yer ayırmıştı. Ya Hürriyetçiler ? Onların sesi sedası pek çıkmamıştı Zaten jbir çok ilde, istişari kongreye gelecek beş kişi zorlukla derlenebilmişti ya..

Mamafih, Hürriyetçi olarak gene de hiç bir ses çıkmadı değil. Bu haftanın başından itibaren Yeni Gün, iki Hür. P. en büyüğünün, Turan Güneşle tabii Aydın Yalçının ziyadesiyle' ehemmiyetli fikriyatını tefrikaya başladı. Turan Güneşin tefrika edilen e~ seri, kongrede güzel ve realist bir konuşma yapan Coşkun Kırcanın sözlerine cevabıydı. "Fikir partisi"nin organı, Kırcanın konuştuğunu üç satırla haber verdikten, sonra -konuşmadan tek cümle nakletmeksizin- Turan Güneşin mukabil nutkunu beş sütun halinde tam iki gün müddetle neşretti. Tıpkı, Ankara radyosunun "C. H. P. Meclis Grubu tarafından neşredilen bir tebliğe D. P. Meclis' Grubu aşağıdaki tebliğle cevap vermistir" deyip sadece onu okuması gibi..

İspat hakkı davasıyla ortaya çıkanların partisindeki yeni hâkim zümrenin, fikir tartışması mevzuundaki zihniyeti buydu.

AKİS'in Yazı Müsabakası

Demokratik Rejim içinde Yaşamağa Azimli Milletler Ne Şekilde Hareket Etmelidirler?

- XXXVIII -

Kemal YILDIRIM

İktisadî ve zorlayıcı sebepler hariç, hangi seviyede olursa olsun; hiç bir milletin, isteyerek ve bilerek zulüm ve esaret rejimlerini kabul edeceği iddia edilemez, çünkü, hayvanların bile sevki tabilleriyle isyan ettikleri esaret ve zulüm karşısında, mahlukatın şereflini ve akıllısı olan insanların davranışları başka türlü olamaz. Aksine harekete zorlanan milletler ise, neticede koyun veya canavar sürüsü hali ne gelirlerki, bu takdirde mutlak akıbetleri başka milletlerin boyunduruğuna girmektir.

Bir toplum içinde ferdî hürriyetlerin kısmen kayboluşu, iktisadi ve içtimaî kanunlar icabı normaldir; esasen tabiatta mutlak hürriyet diye bir şey yoktur. Ancak ana hak ve hürriyetlerinin tamamının yok edilişiyledir ki, milletler sürüleşir. İdareci sınıflar, türlü politik oyunlarla sürü haline getirdikleri halkların içtimai seviyesine göre hareket ettikleri iddiasındadırlar. Ve kendileri de sanki o milletten değillermiş gibi, kurdukları istibdat rejimlerini haklı göstermek jnaksadiyle söyle derler; Her millet lâyık olduğu idareye kavuşur.

Dünyamızın Atom devrine girdiği, mesafelerin kısaldığı, 'milletlerarası iktisadî, siyasi ve kültürel münasebetlerin arttığı bu zamanda herhangi bir millete totaliter rejim lâyık görülemez. Böyle bir görüş ancak, milletlerin huzurunu kaçırıp dünya sulbünü tehlikeye koymaktan ideolojik fayda uman millet idarecilerinden beklenir. Şu halde her millet demokratik rejime lâyıktır, Ve bu. tabiî bir hakdır da. Fakat, lâyık olmak ve hak sahibi bulunmak realitede kâfi gelmez; lâyık olunan ve hak edileni elde etmek için evvelâ kuvvetli bir arzu ve azim, s o n r a da kahramanca mücadele gerektir.

Bugün mevcut rejimler, şekil ve hareket tarzları itibariyle hayli garabet arzetmektedirler: İngiltere, İsveç, Norveç birer krallıktır ama, demokratik idarenin en ilerisine maliktirler. Arjantin bir Cumhuriyettir, Peron ise memleketi senelerce zâlim bir kral gibi işletmiştir. Nazi Almanyası da bir Curahuriyettir. Fakat Hitlerin idaresi, Neronun zulmünü gölgede bırakarak tarihe mal oldu.

Bir tonlumu teşkil eden fertlerin şahsi menfaatlarının temini mücadelesini, sınıf menfaatları ile birleştirip yürütmeleri ve bu suretle doğacak musibet sınıf şuuru ile de, sınıflar arası menfaatlar çatışmasını millî şuurlarıyla ayarlayıp yükseli millî menfaatlar potasında eritmeleri lâzımdır ki, millî ahenk ve tesanüt meydana gelebilsin.

Milli menfaat şuuru tam olarak teşekkül etmiş bazı milletlerde de dikta rejimleri kurulduğu ve bir müddet yaşadığı görülmüştür: Almanya ve İtalya gibi. Fakat bu iki millet de Nazi ve Faşist rejimlerini zorla değil, bilerek ve istiyerek kabul etmişlerdir; çünkü buna sebep: Milletlerarası iktisadi menfaatlar kavgasıdır.

Yukarıda belirttiğimiz gibi, millî menfaatlarını, fert ve sınıf menfaatlarının' üstünde görüp millî tesanüttü temine muvaffak olan bir milletin . demokratik rejim içinde yaşama azmine hiç bir kuvvet engel olamaz.

Böyle milletler, serbest seçim hakkı elinden alınmadıkça hiçbir zaman dikta rejimleri altında yaşamak bahtsızlığına uğramazlar; tesadüfen veya zorla başa geçmek fırsatını bulan diktatörleri ve rejimlerini de kısa zamanda al aşağı etmek imkan ve kudretine maliktirler. Mesele, bu millî şuura ulaşmak ve bu azmi elde etmektedir. Bu işde, en âcil ve pratik çare: Derhal İlkokul seferberliği yapıp okuma yazmayı, askerlik hizmetinden de üstün tutarak millet bütününün eğitim ve öğretimini kısa zamanda tamamlamaktır. Buna muvazi olarak da, Millete demokratik rejim şuurunun uyanmasını sağlamak mücadelesini, münevver Sınıfın bir haysiyet ve şeref borcu olarak kabul etmesi şarttır. Çoğunluğu cehlin karanlığında bulunan milletlerin demokratik rejime kavuşmaları ancak, münevver, namuslu ve fedakâr evlâdlarının memleket idaresini ele geçirmeleriyle imkân dahiline girer.

Zeki ve kurnaz diktatörler tarafından, sınıf menfaatları muvakkaten sağlandığı ve sırtları her çeşitten yalancı vaatlerle okşandığı müddetçe, geri milletlerin demokratik rejim içinde yasama azmi değil ya, o rejimi arzu etmesi dahi beklenemez.

Geri kalmış milletlerin, sosyal tekâmül merhalelerinde, kanlı veya kansız ihtilâllerle sıçramalar yapabildiği görülmüştür. - Buna en mükemmel misal: Atatürk'ün önderliğinde büyük Türk milletinin başardığı devrimlerdir. Atatürk devri inlerinin hemen hepsinin de, başlangıçta kitlelerin tam tasvibiyle karşılandığını iddia edemeyiz. Bununla beraber, asırlarca cehlin, dini taassubun, hurafelerin karanlık baskısı altında kalmış milletimizin, asıl cevherindeki hürriyet ve adalet aşkının hiç bir zaman sönmediği çok çabuk görülmüştür; devrimlerin nimetlerinden istifadeye başlar başlamaz derhal anlamıştır ki, asırlarca iştiyakla arzuladığı, hasretle bekledği fakat, bir türlü ad koyamadığı sevgilisine artık kavuşmuştur: Cumhuriyet. Atatürk zamanında Cumhuriyet idaresinin tek partili oluşu onun demokratik mahiyetini hiç bir zaman gölgelememiştir; ve Atatürk tam bir demokrat devlet başkanı idi. Zamanında devrimlerin hızı hiç gevşemeden "Muasır milletler seviyesine ulaşmak" parolasına uygun hamlelerle hedefimize güvenle yürümekteydik. Büyük Ata, fek parti idaresinin devamını değil istemek, aklından bile getirmemiştir. Ancak, zaman ve imkân gözetmekteydi' Onun Türk milletine itimadı sonsuzdu. On iki yıldır devam eden demokratik rejim mücadelemiz, ana hak ve hürriyetleri tahdit, hattâ, yok edici antidemokratik kanunların mevcudiyetine çeşitli idarî baskılara rağmen, Atatürkün kurduğu sağlam temeller üzerinde istikbalden emin olarak yürümektedir.

Milletlerin hayatında beş, on senelik bir bocalamanın pek. fazla kıymeti yoktur. Bu mücadelede zulmü, hepsi, eza ve cefayı göze alan başta gazeteciler olmak üzere, her sınıf ve meslekten münevverlerimizin emek ve fedakârlıkları hiç bir zaman boşa gitmemiştir ve gidemez. Devrimiz, dikta rejimleri kurmak hevesinde olan gafillere ergeç hüsran ve hayâl inkisarı getiren; namuslu, Vatansever münevverlere ise, hürriyet ve demokrasi nimeti bahşeden bir devirdir. Netice olarak diyeceğiz ki; Demokratik rejim içinde yaşamağa azimli milletler. Türk milletinin içinde bulunduğu ağır şartlara rağmen yürümekte olduğu mücadele metodlarını numune alarak hareket etmelidirler.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

A.B.D.

Bir atom bombası düştü

Geçen hafta Amerikanın ücra bir köşesinde yaşıyan bir çiftçi ailesi, birden bire son derece parlak yeşil bir ışıkla gözlerinin kamaştığını hissetti. Oturdukları ev sallanmaya başlamıştı. Biraz sonra da evin damı üzerlerine çöktü. Çam ağaçları yerlerinden oynamışlardı. Evin bahçesinde, 25 metre çapında büyük bir çukur açılmıştı. Evdekiler hafifçe yaralanmışlardı. Komşuların yardımıyla hastahaneye kaldırıldılar. Eski bir paraşütçü olan aile reisi Gregg, bir uçağın düştüğüne veya bir obüsün patladığına hükmetti. Gregg ancak, Amerikan Stratejik Hava Kuvvetlerinin mütehassısları acele çiftliğe koşuştukları zaman neye uğradığını anladı. Hunter üssünden kalkan B-47 tipinde bir bombardıman uçağı, bir arıza yüzünden taşıdığı atom bombasını düşürmüştü. Bereket versin bomba hazır vaziyette değildi. Patlayan, bombanın yalnızca klasik infilâk maddesiydi! Yoksa Gregg'in evini yıkan, bir otomobili deviren ve kiliseyi hasara uğratan, bombanın özünü teşkil eden nükleer unsur değildi. Bununla beraber, bombada nükleer bir silâhı teşkil eden bütün maddeler mevcuttu. Hava kuvvetlerinin mütehassısları klâsik patlayıcı maddenin, nükleer silâhı tamamiyle tahrip etmesinden korkuyorlardı. Bu takdirde mahdut bir bölgenin radyoaktif tozlarla bulaşması mümkündü. Mütehassıslar bu sebeple derhal çiftlik ve civarını tahliye ettirdilerse de yapılan incelemeler, böyle bir tehlikenin mevcut olmadığını gösterdi.

İki ay zarfında, iki atom bombasının -kazara- düşmesi Amerikada derin bir heyecan uyandırdı. 5 Şubatta diğer bir bombardıman uçağı atom yükünü denize bırakmıştı. Rusların uzun menzilli füzelere sahip olmasından beri, hidrojen bombaları taşıyan bombardıman uçakları devamlı surette uçuyorlardı. Bu devamlı uçuş bilhassa İngilterede büyük bir endişeyle karşılanmıştı. Muhalefet sözcüleri,. İngiltere semalarında uçan Amerikan uçaklarının kazara düşmesinin yaratacağı facia üzerinde ısrarla durmuşlardı. Başbakan MacMillan, böyle bir tehlikenin mevcut olmadığını anlatmaya çalışmıştı. Ama İngiliz halkını ikna etmek çok güçtü. Büyük bir sulh taarruzuna girişen Ruslar bu korkuyu istismar etmek için ellerinden geleni yapıyorlardı. Nitekim Moskova radyosu ve Rus gazeteleri, kazazede atom bombası hikâyesini, günün hâdisesi yapmaya gayret ediyorlardı. Gerçi düşen bomba otomatik bir tehlikenin mevcut ol madını göstermişte. MacMillan'ın Avam Kamarasındaki sözleri doğruydu. Ama soğuk harbin mütehassısları, halkın dikkatinin atom bombasının patlayıp patlamamasından çok, korkunç silâhın kazara düşmesine çevrileceğini biliyorlardı. Halk sadece, her an bir kaza ihtimalinin mevcut olduğunu aklında tutacaktı, Buna karşılık atom tehlikesinin mevcut olmadığım unutacaktı. Batıda her ne pahasına olursa olsun silâhsızlanmaya taraftar çevrelerin de kazadan istifadeye çalışacakları muhakkaktı.

Doğu Batı

Karşılıklı nutuklara devam

Aylardır, günün mevzuu haline gelen yüksek kademedeki toplantı hakkındaki çene yarışı, bu hafta da devam ediyordu. Dulles, bu toplantı fikrini mutad üzere soğuk karşılıyordu; Gecen hafta Manillada yaptığı bir basın konferansında, zirve konuş, maları gerçekleşmesinin Rusyaya tabi olduğunu söylüyordu. Ruslar "ciddî meseleler üzerinde ciddî bir şekilde konuşmaya hazırsalar" dünya büyükleri biraraya geleceklerdi. Dulles'a göre Ruslar gülünç bir durum daydılar! Âdeta, zirve konuşmala olmazsa, hiçbir ihtilafı halle yanaş mayız diyorlardı Hâlbuki Amerika için mühim olan anlaşmaya varmak tı. Ama Dullesınm anlaşma şartlarını Rusların kabul etmiyeceğini çok iyi biliyordu. Birleşmiş Millet lerde vetonun yumuşatılması, fezanın kontrolü, Almanyanın birleşmesi, Doğu Avrupa memleketleri de Rus müdahalesine son verilme si gibi mevzularda Ruslar, Dulles dan çok farklı- düşündüklerini de faatle açıklamışlardı. Kremlinde liderler, bilhassa Doğu Avrupa mem leketlerinin lâfının edilmesine tahammül edemiyorlar di. Nitekim bir Polonya gazetesine verdiği son beyanatta Kruçef, komünist memleketlerinin iç meseleleri̇nin kurcalanmaması gerektiğini sert bir lisanla hatırlatıyordu. Rusya usulen bile olsa Doğu Avrupa meselesinin gündeme alın masını kabul etmiyecek Dulles, bu meselede ısrar ederse, zirve konuşmalarının olmıyacağına hükmetmek lâzımdı. Buna rağmen Washingtondan gelen haberler, dünya büyüklerinin sonbahara doğru mutlaka toplanacağını bildiriyor New York Times'in iyi haber alan muhabiri Jan Reston.. "Sulh ve refah" sloganı altında iktidara gelen Cumhuriyetçi Parti İktidarının, sulhperver jest yapmaya hazır olduğunu yazıyordu. Zirve konuş maları bunun için 'biçilmiş kaftandı. İktisadî kriz dolayısıyla refah vaadinin tasar gibi olduğu bir sırada sevgili seçmenlere bir sır güvercini göstermek olacaktı. Sonra Temsilciler Meclisi seçimleri yaklaşmıştı. Demokratlar git gide kuvvet kazanıyorlardı. Büyük jest, havayı değiştirebilirdi. Zaten 1955 de meşhur Cenevre Konferansı biraz da İngiliz Muhafazakâr Partisine, iyi bir seçim silâhı temin etmesi için toplanmamış mıydı? Zirve konferansından bahsederken, bu ince sapların mevcudiyetini unutmak lâzımdı. Bütün insanlığın mukadderatını ilgilendiren hayati bir mesele bile, maalesef ufak hesaplar büyük bir rol oynuyordu. Muhafazakâr iktidarın Başbakanı MacMillan işçi partisinin tazyikinden kurtulmak için zirve konuşmalarına taraftardı. Dulles'ın sert nutukları, onu İngiliz efkârının nazarında müşkül durumda bırakıyordu. Bu sebeple MacMillan

Eisenhower Kruçef MacMillan

Bir araya gelecekleri muhakkak ama ne zaman!

Dışişleri Bakanından çok daha yumuşak kalpli olan Başkan Eisenhower'i zirve konuşmalarına ikna etmek için yaz başında Amerikaya gidecekti.

Amerikalılar Kruçef in de dahilde-, ki prestijini- yükseltmek arzusuyla zirve konuşmalarına son derece istekli olduğunu düşünüyorlardı. Eh artık, bu kadar ince hesaplara dayanan dünya büyükleri toplantısının gerçekleşeceğine inanmak lâzımdı. Dulles, mizaci ve siyaseti icabı daha, bir sürü kötümser konuşma yapacaktı. Gazeteciler, yeşil ışık yandı, kırmızı, ışık sönmedi diye bir sürü yazılar yazacaklardı. Ama eninde sonunda Eisenhower ve Kruçef mütebessim el sıkışacaklardı.

İngiltere

Atom bombasından da, **tesirli**

Hidrojen bombası için, zaruri ihtiyaçlardan kısarak yüz milyonlar harcıyan İngilterenin, bu sevgili bombayı imal etmekten vazgeçeceğine artık inanmak lâzımdı. Şimdiye kadar Filozof Russel'ın etrafında toplanan sulhseverler ve İşçi Partisinin sol kanadı, çok pahaliya mal olan bombalarin yok edilmesi için çok propaganda yapmışlardı. Ama muhafazakâr hükümet kös dinliyordu. Hatta İngilterenin bombaya sahip olmasının, sulha hizmet edeceğini bile iddia ediyordu. İşçi partisinin lideri Gaitskell ve bomba düşmanı parti mensuplarına daha nazik davranmıyordu. "Sosyalizmin zaferi" diye bir cemiyet kuran bomba aleyhtarlarını partiden atmayı düşünmüştü. Âsi Bevan bile artık, bomba düşmanlarına pek yüz vermiyordu. Ama Hidrojen bombasını sevmiyenler, bu dünyanın en müthiş silahından daha müthiş bir silâh bulmuşlardı. Oxford Üniversitesinin genç kızları bundan böyle bomba aleyhine vaziyet almayan erkek arkadaşlarını hiç bir toplantıya çağırmamaya karar vermişlerdi. Oxfordda altı erkeğe bir kız düştüğüne göre, mücadeleyi mutlaka kazanacaklarından emindiler. Hele hareket yayılırsa, bombanın ismini yazmanın bile yasak edileceği muhakkaktı. Oxfordun zeki genç kızları, kadınlık silâhının atom bombasından kuvvetli olduğunu biliyorlardı. Zaten bu müthiş silâhın tesiri, eski Yunanda denenmişti. Atina ve Isparta arasında otuz yıl süren kıyasıya harbi ancak İsparta ve Atina kadınlarının müşterek mücadelesi durdurabilmişti. Birbirinin kanına su. samış Ispartalı ve Atinalı erkekler; karılarının "boykotu" karşısında bütün harpçi temayüllerinden vazgeçmek zorunda kalmışlardı. Meşhur'. Aristophane'in geçenlerde Londrada oynanan tuzlu biberli Lysistrata piyesi bu zaferi gösteriyordu. Muhayyileden mahrum olmayan gene kızlar, ellerinde tarihî,.. silâh, Hidrojen bombasıyla dövüşmeye çıkıyorlardı. "Azimkâr" davranılırsa, bütün silâhşörleri önlerinde diz çöktüreçekleri muhakkaktı.

Maliyeti ucuz bu üniversal silâh, dünyaya yayılmaya namzetti. İstanbul üniversitesinin genç kızları, Oxforddaki arkadaşlarının muhayyilesine sahip olsalardı, Kubalı şimdiye kadar çoktan kürsüsüne kavuşmuş olurdu. Hele bu hareket vatan sathına yayılırsa, Özlenen demokrasiyi gerçekleştirmek işten bile değildi...

Küba

Hürriyetler gene askıda

Geçen hafta ortasında, hürriyet mücadelesinin 'kızıştığını gören diktatör Batista, kurtuluş 'çaresini hürriyetleri rafa koymakta buluyordu. Halbuki bir gün evvel Batistanın yakını Başbakan Portuondo, anayasa garantilerini kaldırmayacağını vâdetmişti. Bu acele tekzip karşısında, Başbakana istifadan başka yapılacak bir iş kalmıyordu.

Diktatör herşeye rağmen yeni seçimlere gitmek fikrinde ısrar ediyordu. Ama bu şartlar altında yapılan bir seçimi, değil Kübalılar, Batistanın Amerikalı iş 'adamları bile şüpheyle karşılıyacaklardı. Anayasa hürriyetleri secim arifesinde hiç değilse zahiren mevcut olmalıydı. Batista da herhalde bu son çareye başvurmak istemezdi, ama korku ve endişe içindeydi. 18 bin üniversite talebesinin g'eçen yıl iki muvaffakiyetsiz hükümet darbesinin yıldönümünü kutlamaya hazırlandığını öğrenmişti. Kolayca u* mumî bir ayaklanma şeklini alacak olan bu nümayişi önlemek, diktatör için ölüm kalım meselesiydi. Zaten geçen seneki son derece cesur hükümet darbesi teşebbüsünü bir türlü unutamıyordu. Batistanın sarayı etrafında alınan son derece sıkı tedbirlere aldırış bile etmiyen 30 kadar şövalye ruhlu genç, gece saraya girmeye muvaffak olmuşlardı. Diktatör üstle atta yemek yemekle meşguldü. Heyecanlı bir yarım saat geçirdi. Ama âdeta intihara benzeyen bu cesur teşebbüsün muvaffak olmasına imkân yoktu. Gençlerin hemen hemen hepsi öldürülmüştü. Kübalı üniversiteliler hürriyet için ölen arkadaşlarını daima hatırlıyacaklardı. İşte bunun için, hürriyet fedailerinin ilk ölüm yılında toplanmak istemişlerdi.

Kübanın insafsız diktatörü Batista anayasa garantilerini kaldırsa da, bu umumî hürriyet azmim yenemiyecekti. Kübalı ihtilâlci Fidel Castro, hesap gününün çok yaklaştığını söylemekteydi. Yakında halk umumî grev ilân etmeye davet edilecek ve Castro kuvvetleri tepeden tırnağa kadar silâhlı diktatörle kozlarım paylaşacaklardı. - Halk Castronun tarafındaydı, Pariste Eyfel kulesine, Kübalı talebelerin Castro'nun bayrağını çekmesi bunun yeni bir deliliydi.

Bertrand Russel

Atoma düşman

Felix Gaillard

"Bir sıçrarsın çekirge..."

Kolombiya

Bunun da adı seçim

Sekiz yıllık bir hasretten sonra Kolombiya halkı, dünyanın en garip seçiminde oy kullanıyordu. Başlıca iki rakip parti, seçimlerden evvel koltukları yarı yarıya naylaşmak hususunda anlaşmışlar ve bir plebisitle bunu halka kabul ettirmişlerdi, O halde seçime ne lüzum var denecekti? Fakat görünüşe göre seçime hakikaten lüzum vardı. Zira Muhafazakâr Parti seçime sanki bir kaç ayrı partiden müteşekkilmiş gibi katılıyordu. Aynı seçim çevresinde, aynı partinin bir kaç ayrı listesi vardı. Bu adayların rakip Liberal partiyle mi, yoksa birbirleriyle mi çarpıştığı merak etmeye değerdi. Maamafih bu "buluş"un, neticesi evvelden belli olan seçime biraz tat getirdiği muhakkaktı.

Dünya kurulalı beri, koltukların evvelden paylaşıldığı böyle bir seçime her halde ilk defa rastlanıyordu. Böyle tatlı bir işbirliği, bizini işbirlikçilerin bile havsalalarına sığdıramıyacağı bir şeydi. Ama Kolombiyanın iki büyük partisini gene de mazur görmek lazımdı. Zira bu işbirliği şekü, 100 bîn hayata malolan kanlı çarpışmalardan sonra, aklıselimin emrettiği tek yoldu.

Fransa

Polis kazan kaldırınca

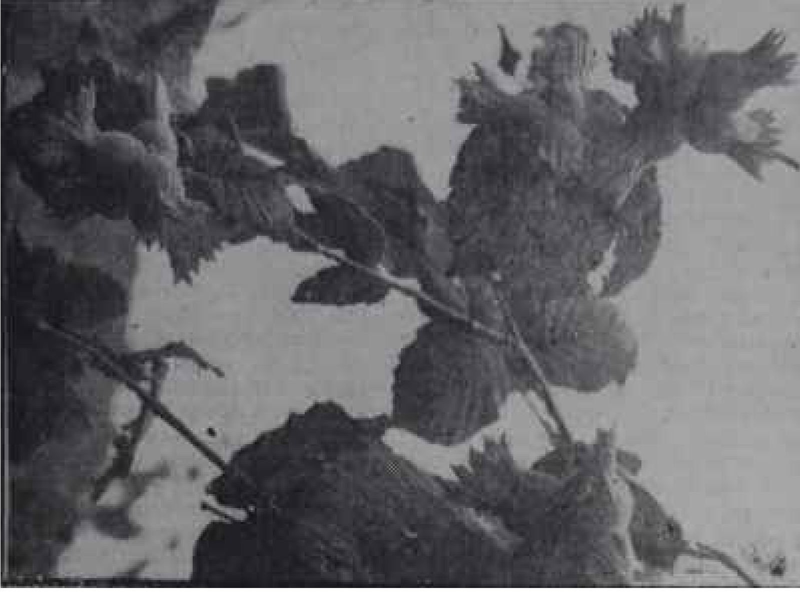
Fransanın ihtilâllere sahne olmuş emektar Millî Meclisi, geçen hafta nümayişçilerin muhasarası altındaydı. Millî Meclisin tecrübeli muhafızları bütün, kapıları kapamışlar, demir dayakları dayamışlardı. Âsi: lerin içeri girmesi imkânsızdı. Öfkeli nümayişçiler, bağırıp çağırarak içlerini boşaltmaya -çalışıyorlardı. Tarihî Paris şehri için bunlar olağan şeylerdi. Öfkeli nümayişçiler, hürriyetler diyarının tuzu biberiydi. Zaten bu işlerde pişen Fransız polisi, ölçüyü kaçıran nümayişçileri hizaya getirmesini çok iyi biliyordu. Yalnız Millî Meclisi kuşatan nümayişçileri dağıtmak için en ufak bir gayret gözükmüyordu. Zira bu sefer kazan kaldıranlar bizzat polislerdi. Polisler Paristeki Cezayirli tethişçilerin faaliyetlerinin artması dolayısıyla, bir tehlike primi ihdasını istiyorlardı. İçişleri Bakanı Bourges Maunoury, polislere karşı bir an için, mühim hadiselerde kullanılan -Gestaponun demokratik kardeşi- seçme C. R. S. kuvvetlerini kullanmayı düşündü. Ama iki polis kuvvetini birbiriyle 'çarpıştırmak çirkin olacaktı. Zaten Millî Mecliste hükümete kızgın bir sürü milletvekili vardı. Sağıcısı, solcusu, Hristiyanı, Lâiki ayrı ayrı sebeplerden dolayı da olsa memnun değildi. Muhasara, karşısında, milletvekilleri sıralarından "istifa istifa!" sesleri yükselmişti. İçişleri Bakanı istifaya hazırdı. Ama Başbakan Gaillard, bu kritik anda, kabinesinde gedikler açılmasını istemiyordu. Bir gün evvel, anayasanın tadili için yapılan müzakerelerde, itimat oyu istemeye mecbur kalmıştı. Kabinenin mukadderatı bu hafta ortasında tâyin edilecekti. Hükümet havayı düzeltmek için Paris Valisini değiştirmekle yetindi. Parisin başına, Cezayirde demir pençesiyle şöhret yapan Maurîce Papan getirildi. Polisler zaten dört saat sonra muhasaradan vazgeçmişlerdi. Ama kabinenin akıbeti pek parlak görünmüyordu. Gaillard'ın dayandığı çoğunluk, hükümetin tutumundan memnun değildi. Hükümetin Cezayir isyanının bir iki ay evvel hemen bastırıldığını söylemesine rağmen, Cezayir harbi gitgide kızışıyordu. Sakiet bombardımanının, Cezayir harbim milletlerarası bir mesele haline getirmesi mümkündü. Harbe devam etmek için yeni askerlere ihtiyaç, vardı. Halbuki mahallî seçimler arifesinde, kimse asker, toplamaya ve askerlik müddetini uzatmaya yanaşamıyordu. Harp masraflarım karşılamak için yeni vergilerin gerektiğini en hararetli harp taraftarları bile anlamamazlıktan geliyorlardı. Gaillard'ın çoğunluğunun bir de sulhçü kanadı vardı. Onlar da Cezayir harbinin bitirilmesini istiyorlardı. Parti lideri Guy Mollet'nin manevraları olmasa sosyalistler çoktan hükümeti terke'deceklerdi. Cumhuriyetçi sosyalistler de bu kargaşalığa ve kararsızlığa son vermek için, iktidarın bir an evvel, millî kahraman De Gaulle'e devredilmesini istiyorlardı. Ama Millî Mecliste Fransanın kurtarıcısı De Gaulle'ün taraftarları pek azdı. Normal olarak düşmesi lâzım gelen Gaillard hükümetini de ancak De Gaulle'ün iş başına gelmesi ihtimalinden duyulan korku kurtaracaktı. Daha müstakil bir siyaset takip etmesi beklenen De-Gaulle'ün Fransanın başına geçmesi fikri, Amerikalıları bile korkutuyordu.

General De Gaulle

Korkusu dağları bekliyor

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Fındık

Dalda durduğu gibi durmuyor

Dış Ticaret

Fındıkçılık

Tekziplere herkesin muafiyet kazandığı şu günlerde Ticaret Bakanlığı, elde kalan fındığın takasa verileceği hakkında geçen hafta gazetelerde çıkan haberleri yalanlıyordu. 1956 mahsulü çok bereketli olduğu için mecburen takasa verilmişti. Ama 31 Aralık 1957 tarihinde kibarca "mal ithali mukabilinde ihracat" diye isimlendirilen takas yasak edilmişti. Bakanlık, hiç değilse findik babında şu uğursuz takasın semtine uğramıyacaktı. Eldeki dokuz bin tonluk fındık takassız pek âlâ satılabilirdi. Hakikaten bu mümkündü. Önümüzde paskalya yortuları vardı. Fiskobirlik mutaddan biraz becerikli' davranırsa, 1957 yılının bereketsiz otuz bin tonluk mahsulünden elde kalan dokuz bin tona, takasa başvurmadan müşteri bulunabilirdi. Yalnız 1958 mahsulü yaklaşmaktaydı. Fındık, zeytin gibi iki senede bir bereketli mahsul verdiğine göre, bu yılki istihsalin hattâ' 1956 nın altmış beş bin tonluk rekoltesini aşması beklenmekteydi. 1956 yılı mahsulünü, çok bereketli olduğu için takasa veren Bakanlık, acaba o zaman ne yapacaktı? 1956 yılı istihsalinin ihracat maceralarını hâlâ unutmayanlar Bakanlığın kendi kendini tekzip etmesinden korkuyorlardı.

Yaz boz tahtası

1956 ihracatı hakikaten, bir fiyasko olmuştu. Ticaret Bakanlığı Eylül ayında 100 Kgr. iç fındığın ihracatına 120 dolar fiat biçilmişti. Lüks bir ihracat maddesi olan fındık için, Avrupalılar bu fiatı yüksek buldular. Bakanlık, anlayışlı davranarak, fiatı 111 dolara indirdi. Tüccarlar bu fiat üzerinden bir çok anlaşmalar yaptılar. Ama Bakanlık -hikmetinde sual olmaz, on gün sonra fındık fiatını 114 dolara çıkarıyordu. Fiatlar mevzuunda fındıkçılığa pek alışık olmayan Avrupalı alıcıların hevesi kırılmıştı. Âyinei devranın ne göstereceğini hele bir bekiliyelim dediler. Zaten kolay kolay safdil adı verilemiyecek plan Avrupalı alıcılar, elinde fazla stok bulunan Türkiyenin fiatları kıracağını düşünüyorlardı. Bu arada müstahsilin hâmisi Fiskobirlik Demirperde gerisi memleketlere 130 140 dolar gibi parlak Hatlarla satışlar yapıyordu. Ticari , kabiliyetleri Fiskobirlikle aşık atamayacak kadar düşük olan Demirperde memleketleri, bu fındığı 95-100 dolar fiatla yeniden Avrupaya ihraç ediyor" lârdı. Erbab olmayanın bu ticarete akıl erdirmesi doğrusu çok güçtü. Halbuki aslında mesele basitti: Demirperde , gerisi memleketlerinin pafasının değeri, Avrupa memleketlerinin parasından % 35 düşüktü. Bu bakımdan onlar kâr bile ediyorlardı. Fiskobirlik de fındığı kâğıt üzerinde 130-140 dolara satarak şerefini kurtarıyordu. Alan memnun, satan memnundu. Bizim kazanacağımız dövizin Demirperde gerisine gitmesine ve Avrupa pazarında İtalya ve İspanyanın rekabeti yetmiyormuş gibi bizim fındığımızla Demirperdenin bize rakip kesilmesine. Dek aldırış etmeye lüzum yoktu. Mühim olan Ticaret, Bakanlığının kararına harfiyyen riayet **etmekti.** 114 **dolar fiat** biçileni fındığı kâğıt üzerinde de olsa **130-140 dolara satan** Fiskobirliği tebrik eti mek **lazımdı. Böylece** yılbaşına kadar 22 bin ton fındık satıldı. **Elde** hâlâ 40 bin tonluk **stok vardı. 1057 rekoltesine** zarar **vermemesi** için, **bu stokun mutlaka eritilmesi lazımdı. 111 doları** beğenmeyen **Ticaret** Bakanlığı, fındığı 108 dolardan takasa vermeye çaresiz razı oldu. Ama hiç değilse fındık karşılığında getirilecek olan malları, 21 sayılı **tevzi** sirküleri hükümlerine göre muameleye tâbi tutmayı düşündü. Gelgelelim dolara; 25-30 lira ödemeye can atan ithalâtçılar; bu kayıtlı şartlı ithalât için fındık ihracatına **iltifat buyur** madılar. Çaresiz **kalan** Bakanlık nihayet düpedüz takasa müsaade etti. Fiskobirliğin sözde 108 dolara sattığı fındıklar, Avrupa piyasalarında 55-60 dolara satıldı. Bakanlık, bunun normal bir muamele olmadığını biliyordu. Ama fındığı mutlaka satmak lâzımdı Sonra Fiskobirliği düşünmemek olmazdı. Birlik fındığın kilosu**nu** 340 kuruşa mal etmişti. Çok zarar edebilirdi. Bu **sebeple** takas hususunda tereddüde mahal yoktu. **31** Ocak 1958 de, 1956 mahsûlünün takasına son verilirken Fisköbirliğin elinde sadece 4 bin ton fındık kalmıştı. Eylül ayında fındık fiatı 100-110 **bi**çilseydi ve yazboz tahtasına döndürülmescydi iş işten geçtikten sonra 60-70 dolara **fındık** satılmıyacaktı. Beceriksizlik yüzünden asgarî 12 milyon dolar döviz kaybedilmişti. Kazanılan dövizin de ne fiatı, ne kalitesi bilinmiyen bazı fuzuli sayılabilecek ithal mallarına gitmesi, yoklar devrinde cabadan bir kayıptı.

Fisko Monopolü

1957 yılında da işler tüccarlar **bakımından** pek iyi gitmedi. Ticaret Bakanlığı secim arifesinde kabuklu] **fındığa** cömertçe **210 kuruş fiat** biçmisti. 100 Kgr. iç fındık nakliye da**hil 440-450** liraya, yani 157 dolara malolmaktaydı. Halbuki ihracat **fiatı.** geçen yılki tecrübeden i**bret** alınarak 100 dolar tesbit edilmişti. Ara--la 57 dolar fark vardı. Takastan ağzı yanan Bakanlığın, prim **verme y**oluna gitmekten başka çaresi yoktu. **Ama** tüccara prim vermeyi sevmeyen. Bakanlık, fındık ihracatını münhasıran Fiskobirliğe vermek şartıyla bu yola gitti. Başlangıçta ihracatçı tüccara bir komisyonculuk sıfatı tanıdıysa da, bu imtiyaz bilâhare kaldırıldı. Fiskobirlik ihracatı tek elden idare edecekti. İç ve dış **fiat**lar arasındaki fark Ziraat ve Merkez bankaları tarafından kapatılıyordu. Serbest ticaretin hüküm sürdüğü memleketimizde bu Fisko **inhisarı** pek hoş değildi. Ama bu sistem, eski takas sistemine herhalde tercih edilmeliydi. Mühim olan, **fındıkların** makûl bir fiatla ihracı ve karşılı-

ğında elde edilen dövizin en zarurî intiyaç maddelerine tahsis edilebilmesiy'di. 1958 yılında Ticaret Bakanlığı, 1956 mahsulünün talihsiz akıbetini aklından çıkarmamalıydı.

Dış Yardım

Hepsinin adı dost

Nazik ve sevimli Washington Büyük Elçimiz Suat Hayri Ürgüplünün ismi geçen haftanın ortasında yeniden ajans bültenlerinde boy gösteriyordu. Ürgüplü, Amerika Dışişleri Bakanlığının Orta Doğu işleriyle meşgul müdürlerinden William Rountree'yi ziyafete gitmişti. Dışişleri Bakanlığından çıkarken gazetecilere ziyaret sebebini açıkladı: Rountree ile Türkiyeye yapılan yardımı münakaşa etmeye gelmişti. Hâlen Türkiyenin talebi, Amerika Dışişleri Bakanlığı tarafından incelenmekteydi. Büyük Elçi, istenen yardım miktarını tabiî ki açıklamadı. Yalnız Türkiyenin Amerika ve Türk dış siyaseti arasında tam bir görüş birliği olduğunu söylemeyi ihmal etmedi. Bu sözleriyle Ürgüplü "fazla yardıma ihtiyacımız var, fakat bunu bir şantaj mevzuu yapmayı asla aklımızdan geçirmiyoruz" demek istiyordu. Amerikanın diğer bir sadık dostu Pakistan Başbakanı Malik Firuz Han Noon'un Washihgtonda soğuk duş tesiri yapan geçen haftaki konuşmasından sonra, böyle bir açıklama lüzumluydu. Firuz Han pür hiddet; Pakistanın gerekirse dış siyasetini değiştireceğinden bahsetmişti. SEATO konferasındaki Pakistan delegesi Ticaret Bakanı Kızılbaş da öfkeli bir sesle dış. yardımın azlığından ve nötralistlere yapılan imtiyazlı muameleden şikâyet etmişti. Pakistanın, her iki devin de pohpohladığı nötralist memleketler gibi olmaya özendiği anlaşılıyordu. Bağdat Paktı dostumuz, hic değilse nötralizm bayrağını bir tehdit silâhı olarak kullanmaya karar vermişti. -Komünist tehlikesine karşı Paktlar yapmasına rağmen, dolar ve Keşmir meselesiyle daha fazla ilgilendiğini açıklamakta mahzur görmüyordu. Doğrusu böyle dostluğa can kurbandı. Dosttan yana talihsiz- Sam Amcanın müttefikleri arasında, "Dolar kesesini açsan da açmasan da senin yanındayım" diyen tek erkek ses Türkiyeden geliyordu. Amerika için bu hazin bir durumdu. Ama SEATO toplantısı biter bitmez Mr. Dulles'in ağlayan çocuk Kızılbaşı görmeye koşması, daha az hazin değildi...

Piyasa

Sıkıntı yok

Yetmiş yaşına rağmen, hâlâ dinç kalmasını bilen Sağlık Bakanı geçen hafta ortasında İktidarın yeni "yoklar tezi"nden haberi olmadığını isbat ediyor ve yeni gidişe ayak uyduramıyarak "ilâç sıkıntısı' filân yok" diyordu. Bazı aksaklıklar **varsa,** bunun kabahati reçetelerine bulunmayan Avrupa ilâçlarım yazmayı itiyat edinmiş doktorlara aitti. Yoksa bu ilâçların herbirinin yerlileri mevcuttu.

Gazeteciler ve muhalif siyaset adamları, her türlü kusurun kendilerine yüklenmesine alışmışlardı. Amâ doktorların, bu hususta henüz ihtisası yoktu.İlâç yokluğunun kabahatinin üzerlerine yıkılmasından hiç hoşlanmadılar. Bu ithamın bir meslekdaş tarafından, yapılması onları daha da üzdü. Halbuki iktidarın yeni tezi değişmişti. Dr. Kırdarın bundan haberdar olması lâzımdı. Yoklar artık inkâr edilmiyordu. Bilâkis mes'ut bir hâdise olarak selâmlanıyordu. Başbakan meclis kürsüsünde, et yokluğundan duyduğu sevinci anlatırken Dr. Kırdar da bakanlara ayrılan yerden bu sözleri dinliyordu. Anlaşılan Başbakanı iyi takip edememişti. İyi takip etseydi, şimdi "Evet ilâç bulunmamaktadır, fakat bu mes'ut bir hâdisedir. Zira halkımız bol bol ilâç kullanmaktadır" diyecekti. Eh halkımızın bol bol ilâç kullanmak zorunda kalmasından da elbette sevinç duymak lâzımdı!

Ramazan geldi, hoş geldi

İstanbulluların Ramazanda et yiyeceklerine veya daha az et sıkıntısı çekeceklerine artık inanmak lâzımdır. Zira bizzat Başbakan bu meseleye el koymuştu. En çetrefil işlerin bile rengi bu kademeye ulaşınca biraz değişirdi. Başbakan Ahmet Salih Korur, Cemil Bengü ve Vali Tarhandan müteşekkil üçlü bir komisyon teşkil etmişti. Et Balık Kurumu Müdürü Ekrem Barlasın da katılmasıyla üçlerin sayısı dörde çıkmıştı. Barlas. büyük şehirlere et yetiştirebilmek için Et Balık Kurumunun bütün vasıtalarını nasıl seferber ettiğini anlamıştı. Ama kurumun elindeki imkânlar mahduttu." Hele şu celepler ve kasaplar kurumun çalışmalarını baltalamak için neler yapmıyorlardı ki... Ama "üçler"in vazifesi suçlu aramak değil, hiç değilse Ramazan ayı' zarfında İstanbulun et derdine bir çare bulmaktı.

Celeplerin, binbir çareye başvurarak fazla kazanma yollarını aradıkları muhakkaktı. Et ve Balık Kurumunun tek başına et derdine derman olması mümkün değildi. Kurum Erzurum ve Konyadan İstanbula daha fazla et sevketmeye çalışacaktı. Bazı yeni taahhütlere girişmişti. Avans şeklinde verdiği kredileri arttırıyordu. Ne çare ki bütün bu tedbirler kâfi değildi. Celeplerin ve kasapların yardımına ihtiyaç vardı. Bu sebeple "üçler" psikolojik mahzurlarını bile bile kuzu etine bir lira zam yapmak zorunda kalıyorlardı. Diğer etler için de, kasaplara Et ve Balık Kurumu tarifesi üzerinden satış yapmak hakkı tanınıyordu. Yokları azaltmak için bulunan başlıca çare zamdı. Zaten iktisadî bakımdan "yok" diye birşeyi mevcut değildi. Ancak şu veya bu fiata göre yoktan konuşulabilirdi. Fiat yükselince yokların azalacağında şüphe yoktu. Yüksek fiatlar celepleri daha çok et teminine ve kesesi dolu olmıyanları daha az et yemeğe sevkedecekti. Ramazân ayında kasap vitrinlerini eskisinden farklı bulmak için İstanbulluların ödiyeceği fiat buydu.

Klasik manzaralardan: Et kuyruğu

Ardında ne yattığı pek de belli değil

Ç A L I Ş M A

İşçiler

Türk - İş

Geçen hafta Pazar günü Ankarada Türk - İş dört başı mamur bir balo veriyordu. Doğrusu balo gayet iyi organize edilmişti. Her şey en ince teferruatına kadar düşünülmüş, bütün gece sabaha kadar neşe içinde eğlenilmişti. Balolar memleketimizde çeşitli teşekküllerin hemen hemen biricik gelir kaynağını teşkil ediyordu. Vakıa, dünyanın başka memleketlerinde de balolardan gelir sağlamaya çalışan teşekküller vardı ama bu iş bizim memleketimizde ifrat hale vardırılmıştı. Öyle ki, pek çok teşekkül için balo geliri, asli gelir olarak bütçelerde baş köşeleri işgal ediyordu. Halbuki sosyal teşekküllerin gelirleri böyle balo gelirleri gibi suni gelirler olmayıp, üyelerinin ödedikleri aidatlar ve bu teteşekküllerin hayatiyeti kaynakları da gene Üyelerin alâkalan olması gerekirdi. Ancak ne var ki, bu teşekküller de üyelerinin ödedikleri aidatları hak edecek şekilde çalışmalı ve onların menfaatlerini korumalıydılar.

Türk-İş muhakkak ki son balosu ile hayli gelir elde etmişti. Ama işin aslı arandığında bu teşekkülün öyle pek de malt müzayaka içinde ol. madığı görülürdü. Gerçi her teşekkülün faaliyet gösterebilmesi için naraya ihtiyacı olduğu muhakkaktı. Muhakkakti ya Türk-İşin de parası olmadığı söylenemezdi. Bilhassa son yıllarda işçiler ve sendikalar Türk-İşin aidatlarım muntazam ödemeğe başlamışlardı. Buna karşılık Türk - İşten bekledikleri randımanı alamıyorlardı. Türk - İşin son kongresinin yapılmasının üzerinden aylar geçmişti O günden bu yana ise Türk -İşin adı, bir bu balo dolayısıile duyulmuştu. Türk-İşin vazife-i aslisinin balo hazırlamak olmadığını ise çocuklar bile takdir edebilirdi. Bu bakımdan son günlerde Türk-İş tenkit oklarım üzerine çekmeğe başlamıştı.

Ücretli İzin

Türk - iş tenkit oklarını üzerine çekmeğe başlamıştı ama, tam bu sırada da Çalışma Bakanlığı Türk-İşin yardımına koştu. Balodan bir gün sonra, pazartesi akşamı, radyo gazetesi hükümetin işçilere gösterdiği yakın alakadan bahsederek yayınına başladı. Ücretli yıllık izin kanunu tasarısı B.M.M. ne sevk edilmek üzereydi. Tabiî, radyo gazetesinin çok bilmiş hazırlayıcısı, söz açılmışken işçiler için yeni emeklilik esaslarını ihtiva eden bir tasarının hazırlandığından da bahsetmek fırsatım kaçınmadı. .

Eh, radyo gazetesinin, herkesin ağzına bir parmak bal çalmakta mahir yorumcusunun bu parlak sözlerinden sonra Türk-İş de artık ortaya çıkıp rahat rahat, hükümetin hazırladığı bu tasanların B. M, M. ne getirilmesinde, kendisinin oynadığı "son derece mühim" rolden bahsedebilirdi. D. P. İktidarının alâkasını işçilerin üzerine çekmek doğrusu az is değildi. Hele biraz zaman geçsin, daha neler yapacaklardı. Sonra hiç şüphe yoktu ki İktidarın alâkasını işçi mevzuuna çekmekte Türk - İşin gösterdiği uysallığın da gene son derece mühim rolü olmuştu. İşte bu uysallığın faydasını bütün Türk işçileri göreceklerdi. İki tasan hazırlanmıştı ve neredeyse B. M M. ne sunulacaktı.

Bu iki- tasarının işçiler için son derece mühim olduğunu kimse inkar edemezdi. Gerçekten de tasarılar kanunlaşırsa işçiler hayli büyük avantajlar sağlamış olacaklardı. Hem de bu avantajları en ufak bir mücadeleye bile katlanmadan adeta "armut piş, ağzıma düş" kabilinden ka' zanmış, olacaklardı. Daha da doğrusu bu haklar kazanılmış değil, kendilerine bağışlanmış olacaktı. Memleketimizde bu güna kadar yalnız işçi hakları değil, her türlü siyasi hak ve hürriyetler hep yukardan gelmişti. İlk bakışta bunun hiç bir zararı yoktu. Aksine faydalı, bile saymak mümkündü. Bir nimeti mücadelesiz ve emeksiz elde etmek hiç de fena yol değildi. Fakat madalyonun bir de öbür yüzü vardı. Yakından incelendiğinde bu ortaya çıkıyordu. İktidarlar, hakları ve hürriyetleri bazan kendiliklerinden verebilirlerdi. Ama bu hakların korunması hakkinin verilmesi bahsine gelince, iktidarlar son derece sıkı davranıyorlardı. Bu yünden de bir gün lütuf ve inayet olarak verilen haklar kolayca geriye a* lınâbiliyordu. İplerin ucu daima haklan verenlerin elinde kalıyordu. Hürriyetlerin defalarca görünüp . kaybolmasının sebebi bu idi.

İşçilere mücadelesiz ve emeksiz tanınan haklar için de durum ayni İdi. İşçiler tam bir teşkilâtlanma hakkına sahip değillerdi. Seslerini duyurmak, fikirlerim yaymak, hak' larını aramak için toplanmak, miting yapmak imkânlarından mahrumdular. İşçi haklarının sağlanması ve elde edilenlerin korunması için en kuvvetli silâhları olan grev hakkını bir türlü elde edememişlerdi. Kısacası kendi menfaatlerinin, hak ve hürriyetlerinin bekçiliğini yapmak hakkına sahip değillerdi.

Bir misal

Bu hususta işçi sendikaları ile birliklerinin, hali meydanda idi. İstanbul Gazeteciler Sendikası, bir hiç yüzünden aylardan beri kapalı kalmıştı. Üstelik sendika ve idarecileri hak kında da herhangi. bir cezai takibat yapılmamıştı. Sendikanın kanuna aykırı bir kuruluşu veya hareketi varsa, bunun tamamen kapatılmasını is-

A M E R İ K A D A

Amerika Birleşik Devletlerinin, dünya ekonomisi içinde işgal ettiği yerin büyüklüğü sebebi ile bu memleketteki ekonomik olayların ve bilhassa krizlerin diğer memleketlere de az çok tesir ettiği daima görülmüştür. Bu defa da aynı memlekette başlayan ekonomik krizin ve işsizliğin, dünyanın diğer yerlerine ve bilahssa ekonomisi Amerika Birleşik Devletlerine sıkı sıkıya bağlı olan memleketlere sirayet edeceği muhakkak gibidir. 'Tehlikenin küçümsenemeyecek kadar yakın ve büyük olmasına rağmen başlangıçta, Amerikalı idareciler dahi meseleyi gereken ciddiyetle ele almamışlardı. Gerçekten, daha 1950 da bugünkü ekonomik krizin ve işsizliğin belirtileri meydanda idi. Fakat Amerikan ekonomisinin krizleri önleyebilecek kadar kuvvetli olduğuna utanılıyordu. Esasen bu memlekette işsiz sayısının ekonomik kalkınma devrelerinde bile S milyon civarında olması normal karşılanıyordu. Tehlike ancak işsiz sayısının 3 milyonu asması halinde kabul ediliyordu.

Amerikanın istihsalindeki düşüklük ve işsizliğin asıl sebebi 1956 yılındanberi yatırımla istihlâk arasında bir denge kurulamaması olmuştur. Nitekim yeni fabrikalara ve teçhizata yapılan yatırımlar, hükümetin mali politikasının teşviki ile 1955 baharından 1956 sonuna kadar % 34 nisbetinde artmış bulunuyordu. Buna karşılık, aynı devre» de mesken inşaatı ve otomobil satışlarında bir düşme göze çarpıyor ve birçok müstehlik malları piyasası canlılığını kaybediyordu. 1967 yılının başlangıcında mesken inşaatı ve müstehlik mallan piyasalarında ki bu durgunluk yanında, ihracatta da bilhassa Suveyş Kanalı krizinden sonra, bir azalma kaydedildi. Bu suretle istihsal kapasitesi ile istihsal ve satış hacimleri arasında ki boşluk gittikçe büyüdü. Bu gibi hallerde ilk akla gelen tedbirler savunma masraflarını ve kredileri kısmaktan ibaretti. Nitekim Amerikan hükümeti de bu yolu tuttu. Fakat ekonomik faaliyetlerdeki durgunluk geçen yılın Eylül ayında bariz bir şekilde ortaya çıktığı halde hükümet, işlerdeki bu durgunluğu ancak Kasımda kabul etmeğe başladı ve bunun üzerine faiz ve reeskont hadlerinde indirme yapıldı, yani ucuz kredi politikasına dönüldü. Bu politikanın bir devamı olarak mes-

temek; yetkililerin elinde idi. Bunun gibi sendika idarecilerini de mahkemeye verebilirlerdi. Halbuki bu yollardan hiç birine baş vurulmamış ve sendika "muvakkat" kaydı ile aylarca kapalı tutulmuştu. Buna karşılık ne gazeteciler, ne de bir başka sendika çıkıp da sendika ve teşkilât* lanma haklarının ellerinden alındığı yolunda, bunun temel haklarına bir tecavüz olduğu yolunda tek satır laf •etmemişti. Birçok işçi birlik ve federasyonlarının hali de ayni idi. Bunların mukadderatı ile ilgilenen kimse çıkmamıştı. Türk - İş, ya da sendikalar kardeş 'teşekküllerin açılması için en ufak bir kampanyaya girişmeyî bile zait addettiler. Ancak Sakarya İşçi Sendikaları Federasyonu ile Kocaeli İşçi Sendikaları Birliği hayatiyetlerini devam ettirebilmek için azimli bir mücadeleye giriştiler. Onlar tamamen kanunun kendilerine tanıdığı haklar içinde mücadele ederken de, en büyük dayanakları olması gereken Türk - İş sustu.

Migros işçileri

Bütün bunlar ücretli iznin, emeklilik hakkının, sigortaların işçiye asıl hakkının verilmesi hususunda faydalı olmadığını gösteriyordu. Öyle ya, sanki kanun işçiler için 8 saat-, lik iş gününü kabul etmemiş miydi? Etmişti. Etmişti ama Migros işçileri pek âlâ günde 12-13 saat çalıştırılıyorlardı. Ücretli hafta tatili, milli bayramlar kanunları yok muydu? Vardı, ama işçiler bu haklarını kolay kolay alamıyorlardı Basın mesleğinde, çalışmış olan fikir işçileri arasında ücretli yıllık izin yapmış, olan kaç kişi gösterilebilirdi T

Ama denebilirdi ki, "ne yapalım; biz kanunları yaptık, sizlere haklar tanıdık, siz de bu haklarınızı aramasını bilin" İyi ama nasıl? Hangi işçi işine son verilmesinden korkmadan fazla mesaisini isteyebilir, ya da ücretli izin yapmadığından şikâyet edebilir?

Demek ki, hakikatte bu haklar sadece kanunlarda yazılı kalıyor, işçiler bunlardan tam olarak faydalanamıyorlardı. Ferdi hareketlerle faydalanmağa kalkışanlar ise soluğu işyerinin dışında alıyordu. Bu yüzden de işçilerin lehine olduğu halde uygulanmayan kanunların sayın bir hayli kabarık olarak raflarda duruyordu. Bunun ise sebebi basitti. İşçi haklarının korunabilmesi için işçilerin sendikaları vasıtasıyla kollektif akit yapmak ve icabında greve başvurmak haklarının tanınması lâzımdı. Halbuki bunların daha hayli zaman işçilere yerilmesinin hayal olduğu aşikârdı. İşçilerin ise bu haklar için mücadele etmedikleri de ayrıca bir vakıa idi. Şayet kollektif mukavele ve grev yapmak mümkün olsaydı, hem mevcut hakların korunması hem de yeni haklar elde etmenin çareleri kolayca bulunurdu. Kollektif mukavele ile grevin işverene kar-, şı en müessir silâh olduğunu bilmeyen kalmamıştı. Üstelik ' memleketimizde grev yasağı da mutlak değildi. Birçok iş kolunda ve iş kanununa girmeyen işyerinde grev yapılabilirdi. Fakat tecrübesizlikten ve kapı dışarı edilmek korkusundan, fakat bilhassa kanunda yasak olmayan pek çok şeylerin bile bizde ustalıkla yasak haline getirilebilmesinden dolayı kimse grev yapamıyordu, ille de hükümetin "efendiler korkmayın grev yaparsanız size dokunmayız" demesi bekleniyordu. Nasıl Muhalefet kendisi için elverişli çalışma şartlarının İktidar tarafından hazırlanmasını bekliyorsa, işçiler de herşeyi hükümetten bekliyorlardı.

Asgari ücret

Halbuki hükümetler ancak kendi işlerine geldiği zaman karşılarındakilere taviz verirlerdi. Nitekim asgari ücret meselesinde de böyle olr du. Tekstil işçilerinin asgari saat ücreti 1954 de sadece 50 kuruştu ve ancak İki yil sonra yani 1956 da bu ücret 75 kuruşa çıkartıldı. Ancak bu ücret, kısa bir müddet sonra fazla olduğu ileri sürülerek yeniden indirildi. Nihayet İstanbul Tekstil ve Örme Sanayi işçileri Sendikasının devamlı teşebbüsleri sayesinde asgari ücret yeniden bu sefer 100 kuruş olarak tesbit edildi. Asgari ücret komisyonunun kararlarına itiraz etmek mümkündü. Fakat bu itiraz komisyonunun verdiği kararın tatbikini durdurmuyor du. Buna rağmen birçok işveren saatte 100 kuruş asgari ücreti ödemekte zorluk çıkardı. Nitekim bir zaman sonra da Asgari ücret itiraz komisyonu patronların itirazına uyarak saatte, ödenmesi gereken 100 kuruşluk asgari ücreti çok bulduğunu bildirdi ve bu ücreti saatte 65 ilâ 95 kuruş arasında degişen bir cetvele göre yeni baştan tanzim etti; Ancak 1954 de 50 kuruş olan asgari ücretin bugün 95 kuruşa kadar dayanan bir asgari ücret cetveliyle yer değiştirmesine bakarak yanılmamak gerekiyor .Bunna bakıp da sevinmek fazla iyimserlik olurdu. Asgari ücretin azamisi olan 95 kuruş içinden vergisi, sigorta primi çıkartıldığında 80 kuruşa kadar düşüyordu. Böylece de bir isçinin kanunen günde alabileceği asgarî ücret -tekstil ve örme endüstrisinde- 640 kuruşu geçmiyordu. Halbuki 1954 den bu yana hayat pahalılığının- gıda ' maddelerinin, giyim eşyasının, ev kiralarının. % 100 bir artış gösterdiği elle tutulabilecek kadar vazıh bir vakıa idi. Nominal ücretler artmıştı ama 1954 e göre re'el ücret düşmüş, hiç değilse o zamanki seviyesinden yukarıya, çıkmamıştı. Bütün'bunlar ise nedendir bilinmez, Türkiyedeki en belli başlı işçi teşekkülü olan Türk - İşi pek alâkadar ediyora benzemiyordu.

İŞSİZLİK

Adil AŞCIOĞLU

ken ve bilhassa askeri personel lojmanlarının inşaatını teşvik için bir miktar kredi verildi. Bu suretle Amerika halkının satınalma kabiliyeti arttırılmak ve istihsal teşvik edilmek isteniyordu. Bu tedbirler başarılı olsaydı ekonomik hayata yeniden canlılık ve hareket gelmiş olacaktı. Fakat bu tedbirler fayda vermedi ve Amerikan ekonomik ha. yatında ki durgunluk devam etti. İmalât endüstrisi ile maden endüstrisinde geçen yılın Ağustos ayıjıdan Aralık ayına kadar % 6 bir azalma oldu. Bu azalma bilhassa çelik, otomobil, uçak, makine, kereste ve tekstil endüstrilerinde kendini gösterdi. Bu halin bir sonucu olarak gelirler ve ücretler de düştü Yatıranlar da tabiat ile azalmağa başladı.

Gıda maddeleri ile diğer günlük ihtiyaç maddeleri ve hizmetler dışında ekonominin hemen bütün dallarına yayılan bu durgunluktan en çok işçiler zarar gördüler. 1957 yılının sonunda 3 milyondan biraz fazla olan işsiz sayısı şimdi -yani 3 ay içinde- 5 milyonu aşmış olup bu sayanın dana da artmasından korkulmaktadır. İşsizliğin bilhassa her 7 Amerikalıda birinin geçimi ile ilgili bulunan otomobil endüstrisini sarmış olması tehlikenin büyüklüğünü göstermeye yeter bir delil sayılmaktadır. İşsizliğin büyük ölçüde yayılması esasen durgun olan piyasayı muhakkak felce uğratacaktır. Bu yüzdendir ki, şimdi halkın satınalma kabiliyetini arttırmak ve yeni iş alanları açmak için savunma masraflarının arttırılması; inşaatın teşviki, kredilerin ucuzlatılması gibi tedbirler ileri sürülmektedir. Her ne olursa olsun, issizlik sigortasına, kollektif mukavelelerle sağlanan işsizlik yardımlarına rağmen Amerikalı işçiler işsizlikten son derece şikâyetçidirler.

Amerikadaki ekonomik krizin ve işsizliğin tesirlerinin yakında Batı Avrupa ile memleketimize kadar yayılacağı anlaşılmaktadır. Bu takdirde ekonomimiz, esasen doğru dürüst işlemediğine göre, genel bir işsizlikle karşılaşmamız ve bundan da 2 milyona yakın işçimizin sarar, görmesi mümkündür. Şimdiden gerekli tedbirler alınmadığı tak. dirde o mahut "nurlu" günler için daha da yıllar ve yıllarca beklemek gerekeceği meydandadır.

K İ T A P L A R

Taşlı Tarla

(Mahmut Kurunun şiirleri, Varlık yayınları 545, Yeni Türk Şiiri serisi 30, İstanbul Ekin Basımevi 1957, 80 sayfa 100 kuruş)

Mahmut Kuru genç nesle mensup şairlerden biri. Adı daha çok Varlık mecmuasında görülüyor. **"Taşlı** Tarla"da muhtemelen ilk şiir kitabı. Daha önce şiirlerini muhtelif mecmualarda yayınlamış. İşin daha ziya. de sanat tarafiyle uğraştığından ola: çak, adı edebiyat dünyamızın dedikodularında pek geçmiyor. Şiirleri de va sat olmaktan ileri gitmediğinden şöh-. reti yayılmış, bir şair değil Kitabinde 47 şiir yer almış. Bu şiirlerin nemen hepsinin altında yazılış yılları da kaydedilmiş. Kitap, başından soluma doğru sayfalar atlanmadan okunursa şiirlerin seviyelerinde bir iniş çıkış görülüyor. Biraz dikkat edince de bunun şiirlerin, yazılış tarihleri ile alâkalı olduğu meydana çıkıyor. Şair, kitabındaki şiirleri yazılış tarihlerinin sırasına koymamış. Rastgele, yahut kendince beğendiği bir düzen içinde sıralamış. Meselâ kitaptaki ilk şiir "aşk üçgeni" 1957 târihini taşıdığı halde hemen ondan Sonraki "vesvese"adlı şiir 1947 tarihini taşıyor. Arada on yıllık bir zaman var. On yıl ise. bir sairin gelişip olgunlaşmasında yahutta zamanla kabiliyetini kaybetmesinde mühim rol oynayan bir zaman parpası. Maamafih hemen söylemek gerek ki . Mahmut Kuru, zamanla kabiliyetini ve istidadını kaybeden şairlerden değil Bilâkis, tam tersine. Son yazdığı şiirler eskilerine göre daha göz doldurucu.

"Taşlı Tarla"yı 1950 den evvel ve 1950 den sonra yazılmış şiirler olarak iki kısımda mütalaa etmek mümkün? Doğrusu 1950 den evvelkiler içinde günümüz, şiirine göre değerlendirilecek ve "iste bu iyi" denebilecek şiir bulmak hayli zor. Bu bakımdan hepsi 16 tane olan bu şiirleri kitaba almamak belki de en hayırlı yoldu. Ama nedendir bilinmez bütün sanatkârların, ilk göz ağrıları olan eserlerine karşı önüne geçemedikleri bir meyilleri vardır. Tıpkı ilk aşkları gibi ilk şiirler, ilk hikâyeler de bir türlü kıvılıp bir köşeye bırakılâmazlar. İkide bir yeniden pişirilip kotarılıp ortaya sürülmek isterler. Mahmut Kuru da aynı yoldan geçmiş. İlk şiirlerini kaldırıp bir kenara koymağa kıyamamış, ayrı bir bölüm altında da toplamamış rastgele kitabin orasına burasına dağıtmış.

Üstünde asıl durulması gereken pirler 1950 'den sonra, yazılanlar Kitabin en göz dolduran şiiri "Tuzlu Kâranlık" adını taşıyanı.Diğer şiirlere nazaran uzun ama sâğlam yapılı, soluklu bir şiir. Öbür şiirler ise günümüz şairlerinin- âcayîplik sayesinde şöhrete erişmek, isteyenler haricindekilerin -yazdıklarından pek farklı şeyler değil. Ne iyi, ne de kötü. Orta halli, iddiasız görünüşlü şiirler.

"Taşlı Tarla"daki şiirlerden birinden, "Mustafa" adlısından şairin hayatı hakkında da bir şeyler öğrenmek mümkün. Bu şiirden anlaşıldığına göre Mahmut Kuru 1928 de doğmuş, evli, iki çocuğu yarmış, ikinci çocuğu 1955 de nüfus sayımının yapıldığı gün ölmüş. Şairin babası da ihayatta değilmiş. Zira ayni şiirde oğluna hitap ederken "Simdi babam yok, Başka -Hem kalsa deden olurdu" diyor.

"Taşlı Tarla" günümüz şirine yeni hiç bir şey getirmiyor. Tıpkı **taş--**

Mahmut Kuru

1951-55 *arasında sustu mu?*

lı bir tarladan akan su gibi. Kitap başından sonuna kadar okunduğunda dilde bir takım takırtılardan başka bir şey kalmıyor. Tek cümleyle: son bir iki yıldır iyiden iyiye duraklayan ve yavanlaşan şiirimizin tipik örneklerinden biri. Ne bir adım ileri, ne de bir adım geri.

Sarı Traktör

(Talip Apaydının romanı, Varlık yayınları 567, Büyük cep kitapları serişi 63, İstanbul Ekin Basımevi 1958, 156 sayfa 200 kuruş)

Talip Apaydın, Köyde doğmuş, yıllarca okunmuş, meslek olarak öğretmenliği seçmiş ve gene köye dönmüş bir yazar.Hayli de genç. Ama ilk romanı olan ''Sarı Traktör" ümit uyandıran bir eser.Öyleki, köy ve köylü edebiyatındân bıkınlık getirdiklerini, söyliyerek övünen bir takım edebiyat züppelerinin bile kazara alırlarsa, kolay kolay ellerinden bırakamıyacakları bir kitap

Apaydın "Sarı Traktör"de, kendine mevzu olarak bir tek mesele almış. Bir köy delikanlısının Anadoluda yeni yeni yayılmaya başlayan traktörlere karşı tutkusu. Yahut daha açık bir ifade 'ile aşkı. Hayli hacimli olan kitapta başkaca pek bir şey anlatılmıyor. Kitabın ilk sayfasından son sayfasına kadar Arif adındaki köy delikanlısının bir traktör alabilmek için çabalayışının hikâyesini" soluğu kesilmeden, okuyucuda bıkkınlık uyandırmadan, araya havaiyat katmadan, şiirli cümlelerin ardına gizlenmek lüzumunu hissetmeden ve hele yapmacığa düşmeden anlatmak cidden son derece güç bir iş. Ama Talip Apaydın bütün bu güçlükleri yenmiş ve ortaya yepyeni, pırıl pırıl bir eserle çıkmış. "Sarı Traktör"de hiç mi kusur yok? El betteki var. Hem de bir hayli? Meselâ pek çokyerde dil yayan kalıyor.Cümle dizileri birbirine giriyor. Okuyucuda bazı bazı da olsa aman artık şu hikâyede bitsin" düşüncesi uyanıveriyor. Tekrarlar can sıkmaya başlıyor. Ama gene de roman elden bırakılmıyor. Bu iyiye, hem de çok iyiye alâmet "Sarı Traktor"le romancılığımız yeni bir hamlenin daha eşiğine geldiğimizi göstermiş oluyor. İlk eseriyle böylesine bir. başarı kazanmanın yolunu bulan Apaydın ise ilerisi için gerçek bir kazanç olarak dikkâti üzerine çekiyor.

19. ölüm Yıldönümü münasebetiyle Türk Basınında Atatürk

(Hazırlayanlar: Osman Işık _ Mustafa Şahin, Ataya Armağan: 1 Rüzçârlı Matbaa, Ankara, 1957, 160 sayfa 250 kuruş)

İki idealist öğretmen, 1958 in 10 Kasımında Büyük Atatürkün ölümünün 19. yıl dönümü dolayısıyla Türk basınında çıkan yazılardan yapılan bir derleme ile 160 sayfa içinde 69 muhtelif makale ve şiiri ihtiva eden "19. Ölüm yıldönümü münasebetiyle Türk basınında Atatürk" adlı bir kitap hazırlamışlar. Kitabı hazırlayanların kitabin en sonuna ekledikleri "son söz" başlıklı yazıda belirtildiğine göre '"Ataya Armağan" serisi adı altında.her yıl" bir cilt olarak çıkarılacak olan bu kitaplar, uzun yıllar, hazırlayanların diliyle "ölünceye kadar her yıl" devam edecektir.

Atatürk hakkında Türk basınında çıkan yazılardan hazırlanan bu derleme, bu yılki haliyle pek de tam bir eser sayılamaz. Ama hazırlayanların iyi niyet ve azmi, gelecek yıllarda bu eserin gerçekten dört başı mamur bir hale geleceği ümidim vermektedir. Temenni edilir ki bundan sonra her yıl hazırlanacak olân bu kitaplar, bundan evvelki yıllara da teşmil edilsin de. Atatürk'ün ölümünden bu yana Türk -ve hattâ dünya- basınında ver alan bütün yazılar bir seri altında **toplanan.**

Kraliçeler

Süreyya meselesi

Dünyanın dört bir köşesinde, bilhassa kadınlar için, son haftanın **en mühim** hâdisesi muhakkak ki **âti*** • Ereyya meselesi oldu. Şarkın mahzun bakışlı güzel kraliçesi, hakikaten, günlerden beri, aktüalitenîn en mühim yerini işgal ediyordu. İran Şahı çok sevdiği karısını ansızın ve pek te mühim bir sebep olmaksızın St. Moritze göndermişti. Vakıa Kraliçe burada kavak sporları yapıyor hattâ gece eğlencelerine iştirak ediyordu ama, çok düşünceli ve mahzun olduğu bazan hırçınlaştığı da gözden kaçmıyordu. Rivayetlere göre Şah günlerden beri karısını ne telefonla aramış, ne de kendisine iki satırlık bir mektup yazmıştı.. Bu herhangi bir karıkocanın arasında zuhur edebilecek b r anlaşmazlık neticesi değildi. Süreyya bunun sebebini pek iyi biliyordu".

Aşk ve siyaset

Şah bu sefer krizi atlatamamıştı. İran anayasası gayet sarihti ve hanedanın devamı **için** Şahın bir erkek evlâda sahip olması şarttı Halbuki Rıza Pehlevinin ilk karısı Fevziyeden yalnızca bir kız çocuğu dünyaya gelmişti. Kraliçe Süreyyadan ise, yedi senelik bir evliliğe rağmen bir çocuğu olmamıştı. Bu hal, senelerden beri saray üzerinde mühim bir siyasî baskı yaratmıştı. Düşmanlar vaziyetten istifade ediyorlar, dostlar Sahi meseleyi **bir** an evvel halletmesi için sıkıştırıyorlardı. Şahın meseleyi halletmesi Süreyyadan ayrılması veya onu taaddüdü zevcata ikna ederek ikinci bir karı alması demekti. İşte Şah, bu siyasî tazyik krizlerini atlatmasını daima bilmişti. Zahiri bahane, birgün çocuk sahibi olabilmek ümidi idi. Fakat bu bedbaht karıkocanın asıl ümitleri anayasada bir değişiklik yaptırabilmek ve çocuksuz müşterek hayata devam edebilmekti. Çünkü artık ikisi de çocuk sahibi olamıyacaklarını biliyorlardı.

Allahın bileceği şey

Ümitlerini kesin olarak geçen sene yaptıkları bir Avrupa seyahatinde kaybetmişlerdi. Zaten senelerden beri hem Kraliçe Süreyya, hem de Şah birçok doktora müracaat etmişler ve muayeneye tabi olmuşlardı. Fakat kendilerine daima ümit kapısı bırakılmıştı. Doktorlar belki de kendilerine ümitle bakan mahzun bakışlı Kraliçeye doğruyu söylemeye cesaret edemiyorlardı. Dünyanın en tanınmış nisaiyecilerinden Madrid Tıp Fakültesi dekanı Dr. Garcia Orcoyen belki de onlara hakikati olduğu gibi söyleyen doktor olmuştu. Çünkü İspanya seyahatinden sonra Şah da Kraliçe de artık hiç gülmez olmuşlardı. Vakıa karıkoca bundan sonra bir de Zürihin meşhur Kanton hastahanesinde tedavi edilmişlerdi ama, günler ve aylar, geçiyor, beklenen hayırlı haber bir türlü gelmiyor siyasî tazyik dayanılmaz bir hal alıyor, bu sevişen çiftin hayatını zehirliyordu. Artık bir netice almak şarttı. Birgün Şah karısına:

"— Sen benim hakiki karım olarak kalacaksın, müsaade et bir çocuk sahibi olmak için ikinci bir kadınla evleneyim"demişti.

Şah ve Kraliçe bir çocukla konuşuyor

"Hayal içinde akıp geçti..."

Kraliçe Süreyya

Talih gülmeyince!

Süreyya:

"— Hayır" dedi.

Şah cok müteessirdi.

"— Şu halde ayrılacak mıyız?" diye sordu.

Süreyyanın cevabı şaşırtıcı idi:

"— Allah bilir"

St. Moritze giderken de, kendi kendine, hep "Allah, bilir" diyordu, belki kanunda bir değişiklik yapılabilirdi İşte tam onbeş gün, Şahtan hiç bir haber çıkmayınca, genç Kraliçe Allahın ne istediğini çok iyi anlamıştı.

Saadet isteyen bir genç kız

Halbuki o vaktiyle yalnızca saadet istiyen bir genç kızdı. İzdivaç hayatında da saadetten başka hiçbir şey beklememişti. Bu arzusu o derece kuvvetli idi ki, kendisine İran Şahının talip olduğunu söyledikleri zaman bile ilk düşüncesi şu olmuştu: "Acaba krallar insanı mesut edebilirler- mi?" İşte bunun için de Süreyya fizik bakımından pek beğendiği Şaha derhal "evet" cevabını vermemiş, bir şahla değil, de, alelade bir kimseyle evlenir gibi evvelâ onunla tanışıp onu anlamaya çalışmak istemişti: O zaman onsekiz yaşında idi.

Kısa süren saadet

Birkaç gezintide Süreyya, yalnızca Şahı anlamakla kalmamış,, onu sevmişti de.İkisi de daha cümlelerini bitirmeden anlaşıyor, neş'eli kahkahalar atıyorlardı. Onların bu anlaşmaları daha senelerce devam etti ama, neş'eleri pek çabuk söndü. Yedi senelik evlilikleri müddetince karıkoca birbirlerinden hiç ayrılmadılar. Musaddıkın tazyiki üzerine Şah hususî uçağı ile memleketini terke-

Yasaklar

Jale CANDAN

Otobüsler, tıklım tıklım dolu olarak hiç durmadan, önümüzden geçiyorlardı. Vakit bir hayli geçti; Eve dönmekte acele ediyordum. Durakta benim gibi bekleyenler çoktu. Hepimizin gözü, gene de şu tıklım tıklım Otobüslerde idi. "Ah bir dursa bir yere sıkışabilsek" diye ümitleniyorduk. Çünkü gideceğimiz yere başka bir vasıta bulamamıştık. Halbuki daha Üsküdar Vapuru faciası kafalarımızda ve kalplerimizde, taptaze yaşıyordu, iç parçalayıcı fotoğrafları ile o, henüz gözlerimizin önündeydi. Gene de, tabii bir hâdise olarak, hepimiz o andaki işlerimizi düşünmüyorduk. Beni evde çoluk çocuk yemeğe bekliyorlardı. "Daha patatesler de kızaracak" diye içim içimi yiyordu. Belki bir başkası mühim bir iş randevusunu kaçırmak üzere idi. Bir başkasının aile saadeti, huzuru mevzubahisti, hele bütün gün oradan oraya koşuşmuş, didinmiş yorgun aile reisinin rahat terliklerinden başka hayatta kaygusu kalmamış gibi idi. Razıydık: Otobüs ne kadar dolu olursa olsun, önümüzde durur durmaz binecektik. Ve böylece bahtsız Üsküdar Vapurunun bir teselli köprüsü olanak arkasında bıraktığı "istiab haddi" modasını da günlük telaşlarımız vazifelerimiz ve kaygularımız arasında yakında, hem pek yakında, unutmaya mahkûmduk. Birgün gelecekti, alâkalılar bir yolcu vapuruna kaçak bilet alarak sığınanları saymaktan vazgeçecekler, gazeteciler "konuşan resimlerle" hadiseleri her an göz önüne sermekten usanacaklardi. Çünkü okuluna geç kalan talebeyi, dairede imza saatini kaçıran memuru, işlerini zamanında yetiştiremiyen bir kimseyi "istiap haddinin" müşkül duruma düşmekten kurtaramıyacağı muhakkaktı. "İstiab haddi'nin bir şehrin normal hayatını aksatmaması icap ettiği de muhakkaktı. Davayı kökünden halletmek, ancak denizde ve kara'da nakil vasıtalarının ihtiyaca yeter derecede arttırılması ile mümkündü. Bunun yanında alınacak ufak tefek tedbirlerin faydalı olmakla beraber, zamanla terkedlleceği aşikârdı. Zaten memleketimizde son zamanlarda hüküm süren bir modaya göre, mühim davaları yarım tedbirler, "yasak gibi" sihirli kelimelerle halletmek merakından vazgeçmememiz lazımdı. Hürriyetler meselesi, büyük bir kütlenin canı yürekten benimsediği bir mesele olarak karşımıza çıktığı zaman, biz bunu bir takım yasak kanunları ile halletmeye çalışmıştık. Gene aynı yasak kanunlarını hayat pahalılığını önlemek için öne sürdük, Et meselesini, peynir meselesini, zeytinyağ meselesini hep aynı zihniyetle ele aldık. Makam sahibi bir kimsenin serseri çocuklar davasını da gene bir polis gibi. bizzat takiıb ederek, ele aldığını gördük. Olmadı. Olmuyor. Her şeyden evvel oturup uzun uzun düşünmemiz, hastalıklara isabetli teşhisler koymamız ve böylece meselelerin esasına Ulanmamız lâzımdır. "Yasaklardın tesiri "aspirinin" tesirinden farksızdır. Muvakkat ve aldatıcıdır.

derken karısı yanında büyük bir destek olmuştu. O zaman Süreyya gençliğine rağmen ne kadar kuvvetli bir kadın olduğunu ispat etmişti. Süreyya içtimaî vazifelerini mükemmel surette başaran bir Kraliçe idi. Birçok hayır cemiyetüerinde, kadın derneklerinde faal vazifeler almıştı. İran kadınının ileri cemiyetlerdeki kadın seviyesine yükselmesi için çalışıyordu, Verdiği son kararla da bu arzusunu ebedileştirdi ve muhtemelen bir daha dönmiyeceği memleketine kadınlık bakımından büyük bir hizmette bulundu.

Bir kraliçenin kararı

Gözlerini uzaklara dikmişti. Babasının Batı Almanyadaki evinde, büyük bir sabırla şahın yolladığı elçiyi dinliyordu Kendisine teklif edilen şey bir ortaktı. Şah ikinci bir kadın alacaktı. Kraliçe Süreyya yalnızca "hayır" dedi. Dünyada hiç bir kadın taaddüdü zevcata, sebeb ne olursa olsun, lâyık görülmemeliydi. Bunu reddetmek şerefi tahttan da, aşktan da büyüktü: Kraliçe Süreyya böylece boşandı. Memleketindeki resmi dairelerde ve sarayda resimleri derhal indirilmişti. Boşanmanın malî ve kanunî şartları görüşülüyordu. Rivayete göre sabık kraliçeye 10 milyon rial ödenecekti ve bir kanunla onun bir daha memleketine dönmemesi sağlanacaktı. Gazeteler daha şimdiden müstakbel İran Kraliçesinden bahsediyorlardı. Bu 18 yaşındaki kara gözlü "Mira Mahinur olabilirdi. Şah bu rivayetlere sinirlendi, evlenmek onun için yalnız bir vazife idi, fakat şimdilik bu vazifesini yerine getiremiyecek kadar kederli idi. Mahzun bakışlı Süreyyaya gelince' o artık herkesin kalbinde idi. Bilhassa kadınlar ona, derin bir saygı besliyorlardı. Birçok memleketlerden, ona bu hislerini açıklıyan telgraflar çektiler. İzmir Türk Kadınlar Birliği belki bu telgrafların en güzelini çekti. "Kraliçenin kararı" şark kadınına güzel bir örnek teşkil edecekti.

Sosyal Hayat

İhtiyaç ihtira doğurur

Ev Ekonomisi Birlik Kulübünün Mart ayı toplantısında dekorasyon lideri Sevim Önen; misafir ağırlama ve sofra mevzulu güzel bir konuşma yaptı. Atalardan miras kalan en güzel şeylerimizden Türk misafirperverliğini yeni tip davetlerle bağdaştırdı. Tanrı misafiri, üyelerin karşısına modern bir davetli olarak çıktı. Sevim Önen bu konuşmasında, sokakta rastladığımız bir ahbaba, "birgün bize buyrun" gibi cali bir davette bulunmamamızı "sabahtan geliniz!" gibi temennilerin de sureta söylenmiş sözler olduğunu, samimi davetlerin gün tesbit edilerek samimiyetle yapılması icab' ettiğini ve muhtelif davet tiplerini anlattı. - Konuşma sonunda ise, Türk Kadınlar Birliği lokalinde güzel bir sofra tanzimini tatbikî olarak gösterdi. Konuşma bitince üyelerden bir tanesi ayağa kalktı. Bir derdi vardı ve dekorasyon liderind.cn bunu halletmesini istiyordu. Yeni bir eve taşınmıştı. Eski perdeler işe yaramaz hale gel-, misti. Piyasada iyi tül yoktu, malzeme yoktu. Ne yapabilirdi? Dekorasyon lideri Sevim Önen bu işi moda lideri Sara Erike havale etti. Moda lideri, perde mevzuunda da ihtisas sahibiydi. Zaten Sara Erik, ihtiyacın ihtira doğurduğuna iman etmişti ve muhitinde bulunanlar onun kaşiflerinden daima istifade ederlerdi. Sön olarak tül perde yerine •kolalanmış salaşpur veya mermerşahi kullandığını söyledi. Odanın eşyasına göre bu perdelerin üzerine ince basmalardan yapılmış puvanlı veya çizgili fiyonklar ilâve ediyordu. Bu fiyonklar mermerşahinin üzerine açılmış iliklerden geçirilerek bağlanan kurdelelerle elde ediliyordu. Bunlar perdeye serpme olarak koyulabilirdi veyahut bir kenarını süsleyebilirdi. Sara Erikin bir ikinci keşfi de gayet' enteresandı. Piyasada bulunan file tipi ucuz tüllerden alıp bunlara, bir nispet dahilinde yer yer saçaklar yapıyordu. Merserize iplikten yapılan bu saçaklar adi tüle bir ağırlık veriyordu. Perdenin alt kısmı da tabii bol saçakla bitiyordu. Sara Erik evine perde bulamayan dertli üyeye amerikandan güneşlik yapmasını da öğretti. Şık dikildiği takdirde, en adi kumaşlardan güzel perdeler yapmak mümkündü. Ev hayatını güzelleştiren- şey zaten bu keşiflerdi.

Moda

Pratik moda

Yelpaze modası olsun, trapez modası olsun, her mevsim' başı çıkan modanın bir pratik tarafı vardır. Çok göz alıcı ve erkeklerin "acayip" dedikleri büyük terzi modellerine iyice baktıktan sonra işte bu pratik moda üzerinde durmak gerekmektedir. 1958 ilkbaharının pratik modası beli fazla sıkmayan, rahat ve çok sade görünüşlü bir modadır. Boyİar kısadır, dümdüz biçilmiş çuval elbiselerde, küçücük teferruatlar mühim bir rol oynamakta ve elbiseye hususiyetini vermektedir. Meselâ önden kapalı ve arkadan açık bir bebe yaka.

düz bir çuvalın hususiyetini teşkil etmektedir. 1958 ilkbahar modası, yalancı döpiyeslere, yani döpiyes hissi veren elbiselere, yalancı mantola-. ra, yani manto hissi veren sokak elbiselerine mühim bir yer vermiştir. Çizgili kadifeler, pötikareler, tivedler, bilhassa ekoselerle çizgililer, hususi dokumalı kumaşlar, örgüler ve örgün hissi veren kumaşlar, ıhlamur rengi, çilek pembesi fevkalâde modadır, atkılı ayakkabılar, başı saran küçük şapkalar, uzun kolyeler, uzun zincirler de 1958 ilkbahar modasını yapan şeylerdir. Yünlü elbiseler çuval biçimine iltifat etmekte devam ettikleri halde yaz elbiseleri ve gece elbiselerinin bir kısmı beli gösteren biçimleri tercih etmişlerdir. Fakat bu takdirde bel ya çok müphem bir şekilde gösterilmiştir, ya da yerini değiştirmiş aşağı düşürülmüş veyahut yukarı çıkarılmıştır.

Çuval biçimi elbiseler

Çuval biçimi yeni mevsimle beraber birçok yeniliklere uğramış buna göre de çok değişik isimler almıştır. "Tüp" biçimi elbiseler eteğe doğru daralan ve beli hiç göstermeyen yakasız, kısacık kollu dümdüz elbiselerdir. Bu elbiselerin beden kısımları çok yüksekte duran ceplerle zenginleştirilmiştir. Şömüzye biçimi elbiseler de gene dümdüz, bele oturmaksızın inmektedir. Bunların küçük erkek yakaları vardır. Kolları turvakar olup manşetlidir. Ekserisi önden düğmelidir. , Erkek gömleklerinden ilham aldıkları muhakkaktır. En modern çuval biçimi elbiseler, beli çok yukarıdan, büzerek gösteren

1958 Modası

Zarafetten ayrılmıyor

elbiselerdir. Kısa kollu yakasız olan bu elbiselerin başka hiçbir süsleri de yoktur. Çizgili kumaşlardan yapılan bahriyeli yakalı düz çuvallar ve Örgü çuval elbiseler bilhassa modadır.

Şehir kıyafetleri

Çuval elbiseler kolayca şehir kıyafeti olabilmektedirler. Bu takdirde bunlar birer tayyör edası taşımakta veyahut yabancı tayyör, yalancı manto şeklinde karşımıza çıkmaktadır Tayyör edası taşıyan çuval elbiselerin açık yakaları aynı kumaştan veya beyaz pikeden bir jabo ile kapatılmıştır. Kollar gene kısacıktır. Kalın tivedlerden yapılmış çuval elbiseler ilkbahar için ideal rob - mantoları teşkil etmektedir. Kısacık kollu yakasız bu rob - mantoların, ekseri arkalarında geniş bir pli kaşeleri vardır. Bazı yalana döpiyeslerin bel aşağısında birer kesikleri vardır.Ve bu dikişten çıkan cepler. çuval elbiseye bir döpiyes manzarası vermektedir. Gene bazı yalancı döpiyeslerin bütün marifertler sırtlarındadır. Önden dümdüz duran bu elbiselerin sırt kısımları şişirilmiş ve yarım kuşak içine alınmıştır. Yakalı, turvakar kollu gizli düğmeli yalancı mântolara gelince, bunlar bilhassa alâka çekmektedir. Çünkü bu kıyafetler baharda çok yer savacaklardır. Düşük ve geniş kollu kısa mantolar eteğe doğru daralan . kap mantolar, uzun 'ceketler gece gündüz modadır. Bazı mantoların boyları ise diz kapağını geçmemektedir. Daha klasik giyinmek istiyenler için küçük hakiki döpiyesler gene mevcuttur. Bunlar ekseri • yakasızdır. Kollar takma ve çok kısadır. Ceketler bele oturtulmamış, bol penslerle bel hissettirilmiştir. Ceket boyları da etek boyları da kısadır Bu döpiyesler mümkün mertebe sadedir. Eldiven ve şapka ile tamamlanmaktadırlar.

Gece elbiseleri

İki çeşittir.İlk göze. çarpan müşterek nokta, etek boylarının, diz kapağını gösterecek kadar kısalmış olmasıdır. Bunlardan "çiçek sapı" ismini alan biçim sırttan süslü ve önden dümdüz görünen bir biçimdir. Sırtı gösteren büyük ve zengin dekolteler, etek ucunda toplanan pililer veya büzgüler bu elbiselere arkadan, gayet süslü bir manzara vermektedir. Bu elbiselere, esrar elbiseleri de denmektedir. Bunlar çiçekli veyahut düz muslimlerden şifonlardan yapılmaktadır.

Çiçek biçimi elbiselere gelince, bunlar çiçeğin sapını temsil eden tipe mukabil çiçeğin kendisini temsil etmektedirler. Bu bakımdan da ekseri uçucu kumaşlardan yapılan bu çiçek biçimi elbiselerin etekleri kat kat ve muhtelif boylarda kesilmiş parçalardan müteşekkildir. Bel çok yukarıya, hemen hemen göğüslerin altına çıkarılmış, bir kurdele ile sıkılarak ekseri bir çiçekle süslenmiştir.

Yalancı Döpiyes

Hakikisinden farksız

Yeni renkler

Yeni bir mavi, yeni bir yeşil, yeni bir pembe bu ilkbahar bütün kadınların kalbini ve bütün - erkeklerin gözünü alacaktır. Yeni maviye safir mavisi, yetti yeşile ıhlamur ve nane yeşili, yem pembeye de çilek pembesi demek mümkündür. Bu renkler bilhassa taze, iç açıcı, genç renklerdir.

Birkaç vazifeli kıyafetler

Birkaç vazife, gören eşyalardan sonra şimdi de, birkaç vazife gören elbiseler moda olmuştur. Birbirleriyle rekabet halinde olan şık Paris butikleri, bu çok , vazife gören kıyafetlere rağbet etmektedirler. Çünkü hayat pahalılaştıkça ve kadının ihtiyaçları da o nispette arttıkça bir taşla birkaç kuş vurmak sevdasına düşen kadınlar da çoğalmıştır. Böylece meselâ kışın manto içine giyilen rob mantonun kuşağı çıkarıldığı ve yukarı katlandığı zaman, bu mükemmel bir bahar mantosu olmaktadır Soğuk havalarda süveter ve etolle giyilen bir rahat ceketli tayyör beyaz bluzu ve beyaz yakası, beyaz kollukları ile mükemmel bir bahar kıyafeti olmaktadır. İçli dışlı giyilen iki renkli etekler bilhassa çok yasak savmakta bazen hem spor hem fantezi olarak giyilmektedir. Pantolon üzerine giyilen ısıtıcı uzun bir yün hırka, kürk yakası ve kürk başlığı ile derhal "abiye" oluvermektedir. Çok vazife gören kıyafetler bütçesi dar olan şık kadının can kurtaran simididir.

Programlar

21 puan bilgi yarışı

Radyonun vazifesi halkı eğlendirmektir. Hayır radyonun vazifesi halka öğretmektir.

Çatışan bu iki kanaat, en uygun dozlarla, İstanbul Radyosunun "21 Puan Bilgi Yarışı" programında uzlaşmıştır. Ne alabildiğine eğlendiriciliğin sululuğu, ne de alabildiğine öğreticiliğin- can sıkıcılığı. Esas vazifesi yıllardır, iktidardaki partinin sözcülüğünü yapmak ve fırsat düştükçe de halka dalkavukluk: etmek olan Türkiye Devlet Radyolarında bu kalitede, batı ölçüsünde, cazip bir programın yer alması şaşırtıcıdır. Fakat' fikir yerli değildir; ithal malıdır. Aynı mahiyette, hattâ aynı isimde bir program iki yıla yakın bir zamandanberi Amerikada NBC televizyonunda yapılmaktadır. Bir Amerikan diş macunu firmasının Türkiye temsilcisi kendi reklâmını yapmak için bu işe teşebbüs etmeseydi İstanbul radyosu herhalde böyle bir programdan mahrum kalacaktı. Adının da gösterdiği gibi bu program bir yarış, bir oyundur. Oyuna katılanlar bilgi derecelerine göre -şansları yardım ettiği takdirde, para kazanmakta, diş macunu firması reklâmını yapmakta, radyo dinleyicisi istifadeli ve eğlenceli bir Valili geğirmekte, radyo idaresiyse seviyeli bir program sunmanın şerefini kazanmaktadır. Yani herkes memnundur.

"21Puan Bilgi Yarışı" onbes günde bir Cumartesi geceleri saat 21.30 da yayınlanmaktadır. Fakat, her programa binlerce lira ödeyerek Cumartesi gecesi saat 21.30-21.50 arasındaki yirmi dakikayı satın almış olan İpana firması daima güres ve mevlit veya nutuk gibi "son dakikada beklenmedik değişiklikler" yüzünden programının yapılmaması veya başka bir gün ve saatte yayınlanması tehlikesiyle karşı karşıyadır. Nitekim bugüne kadar yayınlanan dört tane Bilgi Yarışı programından ikisi bu akibete uğramış,biri bir hafta, diğeri bir gün geç yayınlanmıştır.

Oyunun kaidesi

Bilgi programına katılmak istiyenlerin yapacağı şey, diş macunu firmasının verdiği adrese bir mektupla başvurup ad ve soyadlarını yaşlarını ve öğrenim derecelerini bildirmektir. Yarışa katılacak olanlar, bugünkü duruma göre 2.000 i aşmış müracaatçı arasında seçilmekte ve beher programa dört çift iştirak ettirilmektedir. Çiftlerin seçilmesinde, bunların öğrenim ve yaş bakımından birbirlerile uygun olmasına dikkat edilmektedir. Yarışmacılar seçecekleri puan derecesindeki sorularla birbirleriyle yarışmaktadırlar. Bu sorular, kolaydan güce gitmek üzere, dört bölüme ayrılmıştır. Bu hesaba göre olması gerekmektedir. Fakat "yetkili kişilerden" meydana geldiği ısrarla belirtilen bir kurulun hazırladığı sorular arasında bir puanlıkların bazan dört puanlıklardan cok daha güç olduğu görülmektedir. Yarışmacılar oyuna, ikişer ikişer girmektedirler. Program, İstanbul Radyoevinin büyük 'stüdyosunda halk önünde hazırlanmakta, çiftler, sahnede bulunan camlı kulubelere girmekte, başlarına kulaklıkları takmakta ve soruları soran program takdimcisi Erdem Burinin sesini bu vasıtayla duymaktadırlar. Herbir kulübede bulunan bir mikrofonla cevaplar, oyunu idare eden Buriye" duyulmaktadır. Bu usule, halkın yarışmacılara sufle etmesini önlemek için başvurulmuştur. Bununla beraber kulübeleri camlı olduğu için bazan halk arasından, cevapları işaretle yarışmacılara bildirmeye çalışan açıkgözlere de rastlanmaktadır.

İstanbul Radyoevi
"Ümitlerim hep kırıl..." madı

Yarışmacılardan biri, sorulardan birini bilmezse programa devam etmek hakkını kaybetmektedir. Devam eden yarışmacı, bilmeyip kalandan kac puan ileri giderse puan farkı başına elli lira almaktadır. Oyunda gaye, 21 puanı doldurmaktır. '21 puanı dolduran yarışmacı bir sonraki programa katılma hak kını , kendiliğinden kazanmaktadır. Bilmeyip kalan ise bir teselli mükâfatı almaktadır: Bildiği puan sayısınca' diş macunu.. Yarışmacılardan ikisi de aynı puanda kalırlarsa, o puan değerindeki para mükâfatını paylaşmaktadırlar. Bir yadisine 21 soru, iki puanlık seçerse 10 soru ve bir de -21'i doldurmak için- 1 puanlık soru. üç puanlık seçerse 7 soru, dört puanlık seçerse 5 soru ve bir de 1 puanlık soru sorulmaktadır.

Maraton birincisi

Geçen hafta yapılan dördüncü "21 Puan- Bilgi Yarışı" programında ilk defa olarak bir yarışmacı 21 puanı doldurdu. Bu yarışmacı, İstanbul Güzel Sanatlar Akademisinin Mimari bölümüne devam eden 21 yaşında Engin Yenaldı. Yarıştığı, Hukuk Fakültesi öğrencisi Solmaz Seviner, seçtiği 1 puanlık soruların dördüncüsü olan "İkinci Dünya Harbinde Fransada Vichy Hükümetini kuran Mareşali bilmeyince üç tane diş macunu alıp çekildi. İki puanlık soruları seçen mimari öğrencisiyse onbır soruyu da cevaplandırdı ve rakibiyle arasındaki nuan farkına tekabül eden 900 lirayı cebe indirdi; gelecek haftaki bilgi yarışı programına iştirak etme hakkını da kazandı. Engin Yenala sorulanlar arasında şunlar vardı: Moliere kaçıncı yüzyılda yaşamıştır? "Veba" adlı eseri yazan Fransız yazarı kimdir? "II Trovatore" -operasının bestecisi kimdir? "Prens ve Revü Kızı" filminde Marilyn Monrbe ile birlikte başrolü oy nıyan İngiliz aktörü, kimdir? Engin Yenal, Moliere'in yaşadığı onyedinci yüzyılı, Albert Camus'yü, Verdi'yi, Laurence Olivier'yi rahatça bildi. "Cizye nedir?" sorusunun cevabım verirken bir. hayli bocaladı. Fakat, yarışmacılara düşünmek için tanınan otuz saniyelik zamanı gösteren kocaman kronometrenin ibresi otuzuncu saniyeye yaklaşırken, bu sorunun cevabı sayılan "İslâm dini... haraç... vergi" kelimelerini sıralamıştı.

Örnek reklâm yayını

21 Puan Bilgi Yarışı" programı, bugün için Türkiye radyolarının en iyi yayını sayılabilirdi. Programı takdim eden Erdem Buri, Avrupa ve Amerika radyolarındaki tanınmış program takdimcilerine has vasıflarla, canlı, sürükleyici ve eğlendirici bir konuşmayla, zaten cok cazip olan bu yayının ilgi çekiciliğini. bir kat daha arttırıyordu. Programın teknik prodüksiyonunu yapan Sabit Karamam, halk önünde hazırlanırken süresi bir saati aşan programı, manyetik teypleri kesip yapıştırmak suretiyle, boşlukları ve lüzumsuz sayılan konuşmaları atarak, ustalıkla yirmi dakikaya sığdırıyor ve yayına akıcı bir tempo sağlamasını biliyordu.

Üstünde düşünülmesi gereken bir nokta, bu programın bir reklâm yayını oluşuydu. Gerek İstanbul radyosunda, gerekse Ankara ve İzmir radyolarında -büyük ekseriyeti bankalara ait olmak üzere, daha bir: cok reklâm programı vardı. Fakat bunların hemen hepsi, tahammül edilmez kötülükteydi. Herkesten önce radyo programı müdürleri, dinleyicinin tüylerini diken diken eden bu programları mikrofona çıkarmamalıydılar.

Kore

Ümit verici gayretler

Asya ülkelerindeki sinema çalışmaları, yakın zamanlara kadar batı dünyası için büyük bir esrar perdesi. nin gerisindeydi. Ama son birkaç yıl içinde Doğudan gelen filmler, milletlerarası festivallerde temsil ettikleri ülkelerin yaratıcıları hakkında bütün dünyanın yeterli bir fikir edinmesini sağladı. Bugün artık, Japon ve Çin sinemacılığının ulaştığı seviyenin batılılara parmak ısırttığım, Hindistanm ise Satyajit Ray gibi güvenilir bir yaratıcıya sahip olduğunu bilmeyen pek az kişi kalmıştır, öbür Asya ülkeleri de önlerindeki bu örneklerden ders ve gayret alarak milletlerarası sinema sahasına katılabilmek için hamlelere girişmiştir. Dört yıldan beri yapılmakta olan Asya film festivallerinde bu gayretlerin semereleri göze çarpmaktadır. Endonezya ve Filipinlerin yakında Cannes yahut Venedikte başarı kazanmaları sürpriz olarak kabul edilmemelidir. Bu arada Korenin yaptığı hamleler takdirle karşılanacak bir seviyededir.

Kore 1950-53 yılları arasında iki kere komünistler iki kere de Birleşmiş Milletler kuvvetleri tarafından dört defa bir boydan bir boya aşıldı. Sadece Birleşik Amerikanın askerlik tarihinin en fazla can kaybını verdiği göz önünde tutulursa, bu küçük ülke üstündeki savaşların şiddeti kâfi derecede bir fikir verebilir. 1953'te "ateş kes" kararına varıldığı zaman Asyada "sakin sabahlar ülkesi" diye tanınan Kore. uçsuz bucaksız bir yangın enkazından farksızdı. Merkezi Seoul olan sinema endüstrisi de yerle bir edilmişti. Sinema sanatçılarının ve teknisyenlerinin birçoğu ya ölmüş, ya da kaybolmuş ve dağılmıştı.

İşe sıfırdan başlayan Kore sinemacılığı, geçen yılki Asya festivalin de "Düğün Günü" adlı bir karakter komedisiyle "en iyi komedi filmi" mükâfatım kazandı. Halen "Yabancıların Aşkı" adlı bir film Korenin. bütün hasılat rekorlarım kırmaktadır. Eastmancolor renk işlemine göre .yapılan bu eserin konusu savaş yüzünden trajik bir şekilde biten bir aşk hikâyesi anlatmaktadır. Hong Kong, Macao ve Korede çekilen dış sahneleri hayranlıkla karşılanan filmin zayıf bir neticeye bağlanışı tek kusuru sayılmaktadır. "Yabancıların Aşkı" bir Hong Kong şirketiyle müşterek yapıldığı, baş rolleri canlandıran oyunculardan bazıları ve kameramanı Çinli olduğu için bazı "Coproduction" mecburiyetlerine kurban gitmiştir.

"Yabancıların Aşkı" hasılat rekorları kıradursun. Seoul'un kısa zamanda kullanılabilir bir hale sokulan, stüdyolarında ilk Kore cinemascope filmi hazırlanmaktadır. Klâsik Kore edebiyatının en tanınmış eserlerinden biri olan "Saengmyong"u Koreli rejisörlerin en iyisi olarak bilinen Kang Onun Lee perdeye aktarıyor

Milletlerarası ölçülere göre değerleri ne olursa olsun bu eserler belli bir gayret ve çalışmanın delilleridir. Geniş perdeli yahut renkli film yapımı bugün dünyanın bir çok ülkeleri tarafından halledilmiş bir meseledir. Bu, artık herhangi bir başarı için yeterli bir unsur olmaktan çıkmıştır. Fakat bunların, müthiş bir savaşın ağır yaralarını yeni yeni sarmaya başlayan Kore gibi bir ülkede yapıldığı göz önünde tutulursa durum başka bir mâna kazanır ve bilhassa bizim tembel sinemacıların' ders almaları gereken bir örnek haline gelir. Yeşil Çam Sokağı sakinleri Korelilerin bizden daha büyük imkân ve avantajlara sahip olduklarını her halde iddia edemezler.

"Düğün günü"nden bir sahne

Bizimkilerin kulağı çınlasın

Seyirci şuuru

Bu arada Seoul'de yapılan bir popüler anketin neticeleri seyirci şuurunu göstermesi bakımından dikkata değer. Bir gazete, okuyucularının en çok beğendikleri yabancı filmleri araştırmıştır. Gelen cevapların neticesine göre erkek seyircilerin beğendikleri yabancı film "Çanlar Kimin İçin Çalıyor?" dur. Ernest Hemingway'in romanından sinemaya aktarılan bu filmin konusu İspanya iç savaşı ile ilgiliydi. Kadın seyirciler ise "Waterlöo Köprüsü"nü beğenmektedir. Hatırlandığı gibi bu filmde Vjvien• Leigh İngilterede görevli bir Amerikan subayı ile sevişen, terkedilince düşen ve intihar eden bir İngiliz kızını canlandırıyordu. Bir Koreli delikanlının on yıl önce bir Avrupa ülkesindeki iç savaşla ,kendi toprakları üstündeki iç savaş arasında benzerlikleri bulup çıkarabilmesi bir senç kızın, kullanıldıktan sonra geride bırakılan bir Avrupalı kızla kendisi arasında yakınlıklar bulması, seyircinin şuurlandığını' gösteren en iyi örnekler arasındadır. Kore sinemasının ilerisi için en ümit verici durumlarınran biri de budur. Şuurlu bir seyirci kütlesi, sinemacıları şuurlu filmler yapmaya zorlıyâcaktır.

"İtalya Hatıraları"

Turistik filmin kalitesi

Filmler

İtalya hatıraları

Souvenir d'Italie - İtalya Hatıraları", İtalyada yaz tatillerini

Giuilietta Masina,
Mükâfat paratoneri

geçirmeğe çıkan üç genç kızın maceralarını anlatıyor. Bunların biri İngiliz (June Laveriek)j İyi bir ailenin kızı. İtalyaya küçük otomobiliyle Fransız Rivierasmdan geçerek geliyor. Yolda oto-stop usulü yolculuk yapan' biri Fransız, (İsabelle Corey) Öbürü Alman (Inge Schoener) iki genç kıza rastlıyor. Yola birlikte devam ediyorlar. Fakat bir kaza sonunda otomobili' kaybetmeleri üzerine, hep birlikte yeniden oto-stop'a başvurmaktan başka çareleri kalmıyor, üç genç kız Venedik, Floransa, Piza ve Ftomayı geziyorlar. Çeşitli insanlarla karşılaşıyor, maceralar geçiriyorlar. Sonunda uçü de birer sevgili buluyor ve film mesut bir sona bağlanıyor.

Bu kısa ana - hattan da anlaşılacağı gibi "İtalya Hatıraları" turistik bir film. Maksadı İtâlyanın tabii ve tarihî güzelliklerini teşhir etmekten başka birsey değil. Techniramâ geniş perde sistemi ve technicolor renk işlemi bu maksadın yerine getirilmesi için gayet müsait. İtalyamn en iyi kamer acılarından olan Aldo Tonti, filmin' bilhassa ilk yarısında çok başarılı neticeler ortaya koyuyor. Yer yer tablo güzelliğinde kısımlar var. ,

Filmi sürükliyecek olaylar arasında İtalyadâki turizm hayatına dair birkaç hoş şaka var. İşi otelciliğe döken eski kontlar, güzel yabancı Kızların peşini bırakmayan delikanlılar, yakışıklı İtalyan gençlerini jigolo tutan yaşlı zengin kadınlar, satıcılar, müzeler. Film İtalyanlarla ziyaretçi yabancılar arasındaki münasebetleri hafif bir üslûpla, eğlenceli bir şekilde anlatıyor. Filmin en çok aksıyan yönü kızların aşk maceraları sayılabilir. Aynı film içinde üç ayrı aşk hikâyesini birden yürütmek gayreti filmin asıl konusunun aşk olmaması, bu aşk maceralarının daha çok eserin son bölümüne sıkıştırılması bu aksamaya ister istemez yol açıyor.

"İtalya Hatıraları"nın rejisörü Antonio Pietrangeli savaş sıralarında İtalyada çıkan "Cinema" dergisi etrafında toplanan yazarlardandı. Luchino Visconti'nin önderliğinde neo-realismin ilk nazariyelerini yapan De Santis, Antonioni, Lizzani ve Puccini ile birlikte İtalyan sinemasının takip etmesi gereken yollan araştırıyorlardı. .Adı geçen bu yazarlarla Visconti'nin "Ossessione - Tutku" (1942) isimli filminin senaryosunun hazırla: nışında çalışmıştı. Pietrangeli'nin bu sağlam geçmişi, filmdeki düzgün tekniğinden, akışlı anlatışından da belli oluyor. "İtalya Hatıraları" pek . tabii bir neo-realist film değil. Fa. kat bu kültür ile yetişen bir rejisörün eseri olması, dış sahnelerinde turistik filmlerin saplanıp kaldığı kartpostal manzaralardan kurtulmasını, yer yer canlı mahalli bölümler vermesini sağlıyor.

"İtalya Hatıralarının baş rollerini canlandıran üç genç kız çok sevimli. Güzel vücutlu, hareketli, konuşkan Isabelle Corey; zarif ve kibar June Laverick; yumuşak başlı, tatlı Inge Sohoener kendilerinden bekleneni veriyorlar. Erkekler arasında en çok iyi bir komedi aktörü olan Alberto Sordi göz dolduruyor, Vittorio De Sica gene bir kont eskisi rolünde. Gabriele Ferzetti. Antonio Cifariello ve Massimo Grrotti kızların yakışıklı İtalyan sevgilileri olmak, için gereken vasıflara sahip.

"İtalya Hatıraları" seyirciyi oyalamak, eğlendirmekten başka gaye gütmeyen bir film. Ufak tefek kusurlar var. Fakat bayağılığa kaçmıyor. İncelikle anlatılan hikayesi, güzel dekorları, sevimli oyuncuları, göz dolduran renkleri ve romantik fon müziğiyle gayesine ulaşıyor.-

İtalya:

Gümüş kurdelâlar

Amerikalıların Oscar'ı, Fransızların. "Zafer mükâfatı"na tekabül eden İtalyan "Gümüş kurdelâ"ları gecen hafta merasimle dağıtıldı. Mükafatları kararlaştıran jüri, İtalyan Sinema Tenkidçileri Birliği azaları arasından seçildiği için, "Gümüş kürde - lâ"ların kıymeti, Amerikalılarla Fransızlarınkinden daha ehemmiyetli telâkki , edilmektedir. 1957 yılının en iyi filmine verilen "Gümüş kurdelâ"yı Federico Fellini'nin "Le Notti di Cabiria . Cabiria'nın geceleri" filmi, kazanmıştır. En iyi kadın oyuncut olarak da yine aynı filmde bir sokak yosmasını canlandıran Giulietta Masina seçilmiştir. Bilindiği gibi Masina, "La Strada"nin rejisörü Fellini'nin karısıdır ve her ikisi de en büyük başarılarını "La Strada" ile şağlamışlardı..En iyi erkek oyuncuya verilen "Gümüş kurdelâ"yı Luchino Visconti'nin "Le Notte Bianci - Beyaz geceler"nde oynıyan genç aktör Marcello Mastroianni almıştır. Fellini'nin filmlerinin müziğini hazırla yan Nino Rota da, "Beyaz geceler"-deki kompozisyonu için en iyi müzik "Gümüş kurdelâ"sını kazanmıştır., Yardımcı oyunculardan Franca Marzi "Beyaz geceler"deki rolü için kadınlara verilen "Gümüş kurdelâ"yı, Andrea öhecci de "II Parole di Ladre - Hırsızın sözü"ndeki oyunu için erkeklere verilen "Gümüş kurdelâ"yı kazanmışlardır. Gecen yılkl Berlin Festivali'nin birincisi ve şimdi Oşcar adayı olan Amerikan filmi "Twelve Angry Men - On iki kızgın adam" da (Rejisör: Sidney Lumet) en iyi yabancı film olarak seçilmiştir.

"Kel Şarkıcı"
İster inan, ister inanma!

Amatörler

Üniversiteliler Tiyatrosu

Çarşamba günü Beşinci Tiyatro salonunda perdenin açılmasını bekliyen ön sıradaki seyirciler, birdenbire bir sesle irkildiler. Ses perde arkasından geliyordu. Seyirciler bu sesin bir tokat sesi olduğunu anlayamadı ve perdenin açılmasını beklemiye koyuldu.

İşin aslı, perdenin açılmasına yakın, sinirlerinin iyice gerilmesi yüzünden bir kız oyuncunun bir erkek arkadaşına hızla bir tokat vurması-ından ibaretti; Bir yanda dekor çakılıyor, aksesuar yerleştiriliyor, öbür yanda da,seyirci perdenin açılmasını bekliyordu. Beşinci Sinemanın seyircileri salonu yeni boşaltmışlardı. Ama yine de perdeyi vaktinde açmak gerekirdi. İste bu hengâme arasında genç kız kendine hâkim olamamış ve bütün gücüyle tokadı indirmişti.

Dereye Vuran Gölge

Biraz sonra perde açıldı ve Üniversiteliler Tiyatrosu, İrlandalı yazar 7. M. Synge'nin "Dereye Vuran Gölge" adlı bir perdelik piyesini "oynamıya başladı. Eser yazarın bir İrlanda köyünde dinlemiş olduğu bir hikâyeye dayanıyordu.

Bir gün Daniel Burke adlı bir adam karısının sadakatından şüphelenmiş ve ölü numarası yapmıştı. Katısı üzülmekle üzülmemek arasında düşünüp dururken içeri bir serseri giriyordu. Dereden tepeden konuşuyorlar ve konuştukça Nora Burke'ün bütün yaptıkları ortaya çıkıyordu. Ve nihayet eve Micheal adlı genç, bir çoban giriyordu. Nora ile Micheal birbirlerine ilânı aşk ederlerken öldüğü sanılan Daniel Burke yerinden kalkıyor ve karısını evden kovuyordu. Sonra da Nora, Serseri ile birlikte evi terkedip gidiyordu.

Synge'nin bu komedisi öteki bir perdelik oyunları yanında oldukça sayıl kalıyordu. Sadece İrlanda tipleri çizmiş ve dinlediği bir hikâye içine yerleştirmişti Esasen bu piyesine de bir temrin gözüyle bakılıyordu. Eserin Üniversiteliler Tiyatrosunda sahneye konulusunda da bu hususiyet gözden uzak tutulmamıştı. Bir dramatik hava kurulmaya çalışılmış düz mizansenler kullanılmış, tipler çizilmişti. Eseri sahneye koyan .Erol Aksoy herhalde amatör tiyatroları bir laboratuar çalışması yapan tiyatro olarak düşünmüş olmalıydı.

"Kel Şarkıcı"

Üniversiteliler Tiyatrosu ikinci eser olarak Fransız yazarı lonesco'. nun "Kel Şarkıcı" adlı piyesini oynuyordu, lonesco, son zamanlarda Becket, Adamov, Gheldredo gibi yazarlarla birlikte tiyatro çevrelerini işgal etmekteydi. lonesco da öteki yazarlar gibi alışılmış olan tiyatro kaidelerini bir yana atmış, normal olan kadar anormalin de tiyatroda normal olabileceği noktasından hareket etmişti. Ionesco'nun bu hususiyeti non-figüratif ressamların hususiyetlerine benzetiliyordu. Yine de Batı tiyatro adamları Ionesço hakkında kesin bir hükme varamamışlardı. Kimisi bir şarlatan diyor, kimisi de onda Shakespeare'in dehasını bulu-: yorlardı. Şurası muhakkaktı ki, Ionesco'nun en aşırı tarzda ortaya çıkardığı akım, iyice oturmamıştı.

"Kel Şarkıcı" Ionesco'nun ilk Piyeslerinden biriydi, belki de daha sonra yazdıklarına göre ,tiyatro kaidelerinden alabildiğine uzaktı. Bir kere eserin belli bir mevzuu yoktu. İnsanların şuuraltına attıkları birtakım acayip istekler, hareketler belli bir sıra gözetilmeden kişilere serpiştirilmişti,

Bu eseri de Erol Aksoy sahneye koymuştu. Yazarın belirsizlik maksadına uygun olarak sahneye birtakım kukla kişiler çıkarıyordu. Oyuncuların suratı tamamiyle beyaza, bu arada her gittiği, yerde yangın arıyan Yangıncı Başının suratı kırmızıya boyanmıştı. Hareketler kesik kesikti, konuşmalar nüanssızdı. Bütün bunlar seyirci üzerinde bir anlamsızlık tesiri uyandırıyor, böylece Erol Aksoy aksiyondan çok, söze önem veren Ionesco'nun metnini ilk plâna alıyordu.

Bunun yanında mizansenlerle "lonesco saçmalığı" verilmek istenmişti. Bu arada oyunun sonuna doğru,tatbik edilen "Ateş sarıyor" ve sonra gelen "koro" mizanseni bir hayli ilgi çekiciydi. Öte yandan hizmetçi kız Mary rolünde bir erkek kullanılmıştı.

Oynıyanlar '

Üniversiteliler Tiyatrocunun her iki temsilinde de aşağı yukarı aynı şahıslar rol almışlardı Nihal Türkmen önce Nora'yı daha sonra Bayan Smith'i oynuyordu. Argun Oğuztal Daniel Burke ile Yangıncı Başını, Akın Ürek Çoban ile Mary'i oynuyorlardı. Serseri de Erol Aksoy, "'Kel Şarkıcı"nın öteki rollerinde Avarkan Atasoy, Ülkü Ongan ve Ercüment Gençer kendilerine çizmiş oldukları tipler içinde' başarılıydılar; Amatör tiyatrolarda sık sık rastlanan diksiyon, beraberlik, dekor kusurlarına Üniversiteliler Tiyatrosunda da rastlanmaktaydı. Ama ne var ki Ankaramn bu ilk amatör tiyatrosu iki piyeside seyirciyi homurdatmadan seyrettirebilmişti.

Erol Aksoy
Bir koltukta iki karpuz!

M U S İ K İ

Sanatçılar

Nikita Magaloff

Piyanist Nikita Magaloff'un cinsiyeti geçen hafta İstanbullu musiki meraklıları arasında bir tahmin, hattâ iddia konusu oldu. Kimi, Türkiyede ilk defa çalacak olan bu piyanistin kadın olduğunu ileri sürüyor, iddiasını desteklemek için de "Nikita, kadın ismidir" diyordu. Herhalde, lâtif cinsi andırır bir tarafı olmıyan Kruçef'in küçük adının da Nikita olduğu unutuluyordu. Nihayet geçen pazartesi akşamı saat yediye doyru, piyanistten çok,, bir lüks lokanta şef garsonunu andıran, orta yaşlı, uzun boylu dinç bir adam, Beethovenin "Ayışığı" sonatını çalmak üzere Saray Sineması sahnesinde piyanoya doğru yürüdüğü zaman mesele halloldu. • ,

Dave Brubeek

Dizzy Gillespie'î aratacak mı?

O akşam Saray Sinemasının bin küsur kişilik salonu tamamen doluydu. Bu yıl hiçbir resitale halk bu derece büyük bir rağbet göstermemişti. Bunda piyanistin isminin rolü olsa gerekti. Dünyanın her yerinde olduğu gibi bizde de musikiseyerlerin, Rus musikişinaslarına büyük güveni vardı. İsminin de gösterdiği gibi Nikita Magaloff, Rustu.Ama rengi kızıl değil, beyazdı St. Petersburg'ta doğmuş, bu şehrin adı Leningrad'a çevrilmeden önce, Bolşevik ihtilâli yüzünden yurdundan kaçmıya mecbur kalmıştı. Piyano eğitimini Pariste, ünlü Öğretmen İsador Philipp'ın yanında görmüştû. Bugün İsviçre uyrukluğundaydı. Fakat Türkiye deki konserleri, Fransız Kül-ür Merkezi tarafından destekleniyordu. Rus doğumlu ve isviçre pasaportlu olduğu halde Fransızların listesinde yer almasıın şöyle izah ediyordu: "Herhalde Fransız "Kültür Merkezi bu işte milliyete bakmıyor; değerli saydığı musikişinasları listesine almayı da Fransız propagandası sayıyor."

Nikita Magaloff, bütün dünyada tanınmış piyanistlerdendi. Sık sık turneye çıkar, dünyanın başlıca orkestralarının konserlerine solist olarak katılırdı. Bu ara Decca - London firması için de plâklar yapmıştı. Fakat, birtakım vasıflarına rağmen, Türk dinleyicileri hiçbir zaman onu bugüne kadar dinledikleri en iyi piyanistlerden biri olarak hatırlayacak değillerdi. Gerçi Nikita Magaloff, çok iyi bir teknikçiydi. Üstelik tekniğini büyük bir rahatlıkla, kolaylıkla kullanıyordu. Çalışında hiçbir zaman bayağılık yoktu. Ama vasıfları işte burada bitiyordu. Kuru, soğuk, tarafsız bir icracıydı. Piyanonun renk imkânlarından hiç faydalanmıyor, cok kere tek bir dinamik, derecesinin -mezzo forte nin- civarında dolaşıyor, üslûplar arasında tefrik yapmıyor, bir eserin karakterini, bir melodinin, bir akorun tadını dinleyiciye ulaştırmıyordu. Bu yüzden Muşorgski'nin "Sergiden Tablolar"ı gibi tesirli bir eser bite bir teknik temrini haline geldi. İstanbulda, Cemal Reşit Rey idaresindeki orkestrayla birlikte çaldığı Beethoven'in Sol Majör Konsertosu, icra kolaylığı sayesinde büyük zevkle takip edildi: fakat, hele birinci ve ikinci muvmanların mana derinliği dinleyiciden uzak kaldı. Chopin'in İkinci Piyano Konsertosu ise, bu bestecinin musikisiyle Nikita Magaloff'un çalışının bağdaşamayacağını bir defa daha gösterdi. Bu ilk olarak, Magaloff'un resitallerinde çaldığı, Chopin'in On. 35 Sonatında da anlaşılmıştı. Buna rağmen, piyanist, halkın zevkini gözeterek, ek olarak çaldığı; parçalsrda Chopin'leri ardarda dizmeğe bilhassa dikkat etti.

Nikita Magaloff'la, Fransız Kültür Merkezinin bu yıl için vaadettiği Piyanistlerin listesi tamamlanmış oluyordu.Bu ortadan fazla yukarı çıkamıyan 'bir listeydi ve gelecek yıl için Fransızların, en azından Samson François ve Guy Fallot çapında musikişinasları getirmeleri dilenirdi.

Yıldız Dağdelen

İstanbul Konservatuvarının yetiştirdiği istidadlardan mezzo soprano Yıldız Dağdelen, geçen hafta Küçük Sahnede bir resital verdi. Mezuniyetinden sonra Almanyaya gidip şan çalışmalarına devam eden genç şarkıcı orada bilhassa opera sahasında ihtisas yapmaktaydı ve bir tatilden istifade ederek memlekete dönmüş bulunuyordu.

Yıldız Dağdelen şüphesiz ki, Türk opera sahnesinin dört elle sarılması gereken sanatçılardan biriydi. Hele İstanbul operası günün birinde açılırsa bu genç şarkıcıdan, değerli bir eleman olarak büyük fayda görecekti. Fakat, geçen Çarşamba günkü resitaline bakılırsa, Yıldız Dağdelenin daha katedecek uzunca bir yolu vardı. Başlıca vasfının, sesini renk bakı* mmdan bütün sahalarda, kalite değiştirmeden kullanmanın olduğu görülüyordu. Almanca diksiyonu da mükemmeldi. Fakat Fransızca söylediği zaman telâffuzu doğru olmakla beraber açık ve kesin değildi. Renk mülâhazası dışında genç şarkıcının ses sahası hiç de geniş değildi. Tizleştiğinde ses rengini bozmuyordu ama, entonasyonu muhafaza etmekte epeyce güçlük çekiyordu. Alt tonları ise çok kere tamamen belirsiz notalar halinde aksettiriyordu.

Dağdelenin ifade bakımından da tatmin edici olmadığı söylenmeliydi. Söylediği her parçanın anlattığı bir hikâye vardı. Yıldız Dağdelen, musiki ve kelime izdivacını sağlıyarak, musikinin ve ses kullanmanın verdiği çeşitli ifade imkânlarından faydalanarak bu hikâyeleri dinleyiciye tesirli bir şekilde sunmalıydı. Oysa dinleyici ancak, şarkıcının sadece hareketlerine bakarak metinlerin mânasını anlamaya çalışıyordu. Dağdelenin dümdüz kupkuru söyleyişi bundan fazlasını sağlıyamıyordu.

Programda Schubert ve Hugo Wolf'tan birkaç lied, Cenan Akından İki parça, Honegger'in Cocteau ve Morax'ın metinleri üzerine yazmış olduğu şarkılar ve Musorgski'nin -orijinardili yerine Almanca söylenmesiyle çok şey kaybeden- "ölümün Dans ve Şarkıları" vardı. Refakat piyanisti ne yazık ki Ferdi Statzerdi

Kültür

Brubeck kuarteti geliyor

Ünlü caz topluluklarından Dave Brubeek Kuarteti bugünlerde Türkiyeye gelecek ve İstanbul ile Ankarada konserler verecek. Piyanist Brubeck'in yanında kuarteti teşkil eden -alto' sâksofoncu Paul Desmond,. kontrabasçı Nornian Bates ve davulcu Joe Morello, Bütün dünyada caz meraklılarınca en çok tanınan ve sevilen musikişinaslar arasındadır. Brubeek Kuarteti Amerikada, Gerry Mulligan'm grupları ve Modern. Caz Kuarteti ile birlikte, en büyük rağbet gören küçük caz topluluğudur. Darius Milhaud ve Arhold Schönberg gibi çağımızın büyük bestecileriyle çalışmış olan Brubeek. cazı klâsik musikisiyle birleştirmeye çalışan, cazın sınırlarını zorlayan, bilhassa irticali çalışa bir tazelik getiren bir musikişinastır. Fakat cazcı vasıfları bakımdân birinci sınıf bir icracı sayılamaz. Çalışı swing ve sıcaklıktan mahrumdur; soloları çok kere muğlak ve iddialıdır. Kuartetinin en değerli üyesi, davulcu Joe Morello'dur. Brubeek'in şöhretinden "pek haberdar olmıyan memleketlerdi bu kuartetin soğuk, cansız çalışının me-

selâ bir Dizzy Gillelspie orkestrasının tesirini yapacağı sanılamaz. Bununla beraber davulcu Joe Morello'nun her yerde olduğu gibi bizde de halkı coşturacağı şüphesizlir.

Brubeck Kuarteti, Amerikan'Dışişleri Bakanlığının kültür programı gereğince Türkiyeyi ziyaret etmektedir. Bu programın. Amerikan musiki kültürünü temsil etmek üzere dünyanın dört bucağına gönderilen sanatçılardan her memleketi müsavi nisbetlerde faydalandırmadığı görülmektedir. Meselâ Türkiyeye Minneapolis Or kestrasından beri bu programdan hiç bir sanatçı gelmemiştir. Caz sahasında iki yıl önce Türkiyeye gelen Diz,zy Gillespie'den bu yana hiç bir caz topluluğu dünyanın bu taraflarına uğramamıştı. Oysa Amerikan Dışişleri Bakanlığının, ve kültür programlarını hazırlayan ANTA'nın caza büyük bir propaganda değeri verdiği bilinmektedir. Propagandayı bir memlekette bu kadar seyrek aralıklarla uygulamak herhalde istenen tesiri çok azaltır, belki de hiçe indirir. İki yıllık bir fasıladan sonra Tür. kiyeye, caz musikisini çok daha iyi temsil edecek sanatçılar yerine Dave Brubeck Kuartetini yollamak bir strateji ve taktik hatasıdır. Dave Brubeck Kuarteti yerine, bu sıralarda turnede bulunan Max Roach Kuinteti, Woody Herman Orkestrası. Lionel Hampton Orkestrası tercih edilmeliydi.

Yıldız Dağdelen
Kulaklarınızın pasını siliniz!

Bunlar dışında, dünya turnesine çıkmış bir çok Amerikalı sanatçının ve topluluğun -Isaac Stern'in, Juilliard Kuartetinin, Mitropülos, Reiner, Stokovski, Szell gibi şeflerin, Serkin, Istomin gibi piyanistlerin, Filâdelfiya ve Juilliard Öğrenci Orkestrası gibi senfoni orkestralarının **vs. -Türkiyeye** uğramıya hiç niyetleri olmadığı anlaşılmaktadır.

SPOR

Basketbol

Bir mektep kuruluyor

Türkiyeye gelen en kuvvetli basketbol takımının kaptanı Teğmen Frank Selvyn, kendisine hayran hayran bakan basketbol meraklısı ziyaretçilerimle konuşurken:

"— Seyrettiğiniz Amerika Ordu Basketbol takımının teknik kudretini gözlerinizle gördünüz. Ekibin kaptanı olarak sizlere şunları söylemeliyim ki, Amerika basketbolü, bugün Amerika haricinde bilinen .ve oynanan basketboldan bir hayli ilerdedir ve gerek'dış görünüşü gerekse bu oyunla ilgili çalışmalar çok değişiktir. Bana Fransa Ordu takımını yendikten sonra birçok Türk arkadaşım "Hangi oyunları yaptınız? Görmediğimiz taktikler kullandınız mı ? Nasıl oluyor da takımınızda bu kadar süratli dev adamlar bulunuyor?" yollu sualler sordular. Cevaplarım açıktı. Amerikan Basketbol Mektebinin dersleri, neticeleridir. Türkler nasıl ki Güreşte usta ve kuvvetliyse biz de Basketbolda kuvvetliyiz. Sizde küçük çocuklar nasıl ki adeta bilerek güreş tutarsa, Amerikadaki yaşıtları bir Basketbol topunu aynı ustalıkla potaya fırlatır. Bunlar kurulmuş spor okullarıdır. Onları genişletir, ilerletir başarılar kazanırız. Türk basketbolcuları zeki, sürati intikalleri yerinde adamlar. Ancak gerek ilk bilgi, (funda metal) gerekse çalışma ve fiziki kondisyon eksikleri var. Bunlar da, basketbolun gençler arasında ve okullarda daha popüler hale gelmesi, daha bilgili oynanması ile elde edilir. Türkiyede ileri basketbol kaideleri ile çalışan, coach'lu onbin genç basketbol takımı kurulduğu zaman, Türk basketbol mektebi de kurulmuş olacaktır" diyordu.

Frank Selvyn, fevkalade bir basketbol oyuncusu olduğu kadar görüş sahibi bir teknisyendi. Türk basketbolundaki ciddi ve büyük eksikleri hemen görmüş, derdi açıkça söylemişti. Her ikisi de aynı boyda olsalar dahi, Amerikalı oyuncu Türk' rakibinden daha fazla sıçrıyor, daha isabetli şut atıyor, daha süratli koşuyor ve bu oyunun esaslarını daha iyi biliyordu. Basketbol adeta bir ana mektebi sporuydu. Orada başlıyor, orta okulda gelişiyor, lise ve kolejde yüksek seviyeye ulaşıyordu. Bizdeki alaylı basketbolcular basketbolun ilmî esaslarından bihaber "oyunculardı" Onların yanı sıra hakem ve idareciler, ana dâvanın farkına dahi varmayan teşkilât mensupları, basketbol halkında fazla bir bilgiye sahip olmayan basın, basketbol mektebinin kurulmamasında mühim rol oynayan engellerdi. Bütün hareketler kalkınma gibi görünen zahiri tezahürler ferdi çalışmaların eseriydi.

Eğer Amerika Ordu takımı kaptanı Frank Selvyn, geçen haftanın son günü Spor Sarayının soğuk salonuna bir uğramış olsaydı, hayli enteresan sahneler görecek, belki hayret edecek belki de Türk basketbol mektebinin artık kurulmuş olduğunu sanacaktı. Ancak bu bir zahiri kuruluş, gene şahıs gayretine dayanan iki kulüp içindeki ilerlemeydi. Bu defaki tezahürün kahramanları iki genç adam ve 24 talebeydi, iki genç adama Yalçın Granit ve Önder Dai derlerdi. İlki Galatasaray, sonraki' Fenerbahçe genç basketbol ekiplerinin antrenör Coach'uydu.

Granit. başarılarla dolu oyunculuk hayatını kapadıktan sonra gene Galatasaraylıları yetiştirme işini üzerine almış, ciddi ve gayretli çalışması, kendinipek seven talebelerine kolayca naklettiği bilgisi ile mükemmel bir genç ekip meydana getirmişti.

Önder Dai'nin antrenörlük hayatı daha eskiydi. Genç milli ekibe Coach'luk etmiş, modern l.asketbol üzerindeki çalışmalarıyla Fenerbahçe kulübüne boyca küçük, fakat dinamik; ve bilgili bir basketbol takımı hazırlamıştı. Gençler husuŝî hayatlarında yakın arkadaş, sahada iki "ezeli,, rakiptiler. Galatasaray-Fenerbahçe maçı için hususî kamplar yapıyorlar, hocalarını en ileri basketbol, ülkesindeki kadar ciddi ve inanarak dinliyorlar, mağlûbiyete ender görülür şekilde üzülüyorlar, kazanınca bir o kadar seviniyorlardı. Onlar istikbalin büyük basketbolcularıydılar.

İşte, geçen haftanın son günü, bomboş spor salonu fevkalâde bir Galatasaray - Fenerbahçe genç basketbol maçına sahne olmuştu, Birbirlerini gayet iyi etüt ederek hazırlanan taraflar hakiki bir Amerikan kolei basketbolu havasındı aynı heyecanla çetin bir mücadele ortaya koymuşlardı. Yalçın Granit, ekibindeki yüksek boy vasatisi ile uzak şutlarına, önder Dai Türkiyede ilk defa kullanılacak bir defans tabiyesiyle pota dibinde hücumlarının yapacağı aktllr'Çalışmaya güveniyordu. Oyun Coach'ların arzuladıkları tempoyla başlamış, Galatasaray bilhassa hücum rebount'unu lehine çevirirken isabetli' uzak şutlarla sayı çoğaltmış, Fenerbahçe rebount eksikliğine rağmen başarılı bir defans kurarak'daha yakın mesafelerden şut imkânı aramıştı. Kaliteli geçen maçı Galatasaray bir basket farkla lehine çevirecek ve 44-42 kazanacaktı. Gençler hemen maçtan sonra bir sonraki müsabaka için tartışmalara başlamışlar, daha iyi taktikler, daha iyi şutlar bulabilmek için çalışmalarını arttırmışlardı. Granit ve Dai de yeni planlar peşindeydiler.' İşte basketbol mektebinin şekli ve heyecanı buydu. Fenerbahçe ve Galatasaray, Frank Selvyn'in kurulmasını şart koştuğu onbin ekipten ikisi Granit ve Dai ise onbin Coach'dan ikisiydi. Daha pekçok eksik takım, eksik Coach vardı. Ancak bütün mesele zihniyetteki' eksikleydi.

A T Ç I L I K

İzmir

Tekzip ve at nalı!

At yarışlarına hele bahsimüştereklere merak saran İzmirlilerden bir kısmı bu haftanın başında -salı günü akşamı da, Yemişçarşısındaki dar 45'inci. sokağın köşesine kadar gitmeden yapamadılar. Bu sokakta İzmirin tek yarışçılık mecmuası ATLETin idarehanesi vardı ve meraklılar bu haftanın Atletinin çıkmasını bekliyorlardı. Mecmuada haftanın yarış programım, koşacak atların duru. munu ve neticeler hakkındaki tahminleri okuyacaklardı. Diğer sütunlarda da yarışçılık hakkındaki teknik yazılarla, bir evvelki haftanın koşularının tahlillerim, atlar, jokeyler ve idareciler hakkındaki tenkitleri bulacaklardı. Bütün bunlar yarışlarla alakadar olan kimseler için son derece cazip mevzulardı.

Meraklılar mecmuanın çıkmasını beklerken bile boş durmuyorlar, bir hafta evvelki koşular hakkında görüş teatisinde bulunuyorlardı. İlk hafta yarışlarının heyecan verici sürprizleri konuşulan tek mevzu idi. Amma da çok sürpriz olmuştu. Bahisler bir tek liraya karşı 21 lira. 54 lira ve hatta **109** lira vermişti.. Ama 45. sokağın başında toplanan meraklılar arasında bu fırsattan istifade etmesini bilen "talihli"yi aramak boşunaydı. Hepsinin ağzı bu işten yanmıştı. İlk haftayı hep zararla açmışlardı, gene de kimse ümidini kırmaya yanaşamıyordu. Elbette bir gün, kazanma sırası kendilerine de gelecekti! İşte bu ümitle ikinci haftanın programını neşredecek mecmuanın çıkışı bekleniyordu.

Nihayet mecmua çıktı ve meraklılar yeni bir sürprizle burun buruna geldiler. Atletin birinci sayfası tekziplerle doldurulmuştu. Ve tekziplerin hepsi Türkiyedeki yarışların idaresi ile vazifelendirilen Jokey Kulübü tarafından gönderilmişti. Anlaşılan, armasındaki at nalının uğurlu tesiri ile mütemadiyen para kazanan bu teşekkülün idarecileri, bu baş döndürücü işleri arasında bir keşifte bulunmaktan da geri kalmamışlardı. Rahat kaçırıcı tenkitler karşısında meşhur Basın Kanununun maruf 19. maddesinin himayekâr hükmü, onlara savcının da himmetiyle sütunların davetsiz misafiri olmak hakkim bağışlıyordu. Eh bu haktan faydalanmanın ne zararı vardı? Hattâ yerleşilen sütunların sayısı ne kadar artarsa, yeni tenkitlere ayrılacak yer de o kadar azalmaz mıydı? Yarış Mecmuası, İzmir Pisti için, "Bu pist yarış koşulacak halde değildir" demişti. Bahsi müştereklerin idare tarzım beğenmemişti, yarışların kumar haline getirilmesinin önüne geçilmesini istiyordu. Jokey Kulübünün tekziplerinde ne denilirse denilsin, halk yarış yerinin ne çim, ne de kum olmadığını, atların çamurlara nasıl batıp çıktığını gözleriyle görmüştü. Kumar bahsine gelince, o bambaşka bir dertti ve herkes yarışlarda kaybettiği paradan bahsediyordu,

Üç yaşlı Arap tayı: Kalamışlı
Starterin kurbanı oldu

Sürprizler

Hakikaten İzmir yarışlarının ilk **haftasında** sürprizler sürprizleri kovalamış ve oyuna katılanlar gişelere yatırdıkları paralara bir daha kavuşmak imkânını bulamamışlardı.

Sürprizler daha ilk yarışta başlamış, arızasından dolayı idman kıvamı iyi olmadığı şayiası yayılan Yetim adındaki C grubu arap kısrağı, halkın hayretten açılmış gözleri önünde favorileri arkasında bırakarak birinci oluvermişti. Ganyan bir liraya karşı 17.70 lira veriyordu. Üçüncü koşuda beklenildiğinden daha parlak bir yarış çıkaran Babaki birinci oluyordu. Ganyan 1 liraya karşı 25.45 lira...

Dördüncü 'koşuda meraklıların gözleri fal taşı gibi açıldı. Ama iş işten geçmiş, paralar çoktan cepten uçmuştu. Zira bu koşudaki sürpriz, aslında hazırlanmış bir neticeydi ve bunu bilenler yarış sonunda marifetlerinden dolayı pek müftehir görünüyorlardı. İş, yarış nizamlarına göre normal sayılabilirdi. Halkın parasını "safiyetle" kaybetmesinin önüne geçilmeliydi. Bu yarışa üç yıldan beri kazanç listesinin başında giden Fehmi Simsaroğlu Ahırının üç atı kay dolunmuştu Bunlardan ikisi -Bikini ve Asalet- bir çok büyük klâsiğin galibi, pistin en şöhretli iki atı idi. Üçüncüsü ise ahırın fazla kuvvet gösterememiş sönük atı Aksu idi. Hattâ antrenörünün bu atı koşuya niçin kaydettirdiğini düşünenler bile vardı. Ama ahırın idarecileri böyle düşünmüyor olmalılar ki, yarış sabahı iki büyük atı koşudan çektiler. Simsâroğlu Ahırı üç at kaydettirdiği yarışa sadece bir atıyla katılacaktı. Hem de şansı enaz zannedilen atıyla... Bu durum karşısında bahsimüştereklere 'katılan "saflar, oyunlarım Simsaroğlunun "zayıflayan" şansına değil, yarışın favorisi haline geliveren Topraka bağlamayı tercih ettiler. Yarış koşuldu ve Aksu tarafından kazanıldı! Simsaroğlu Ahırının idarecileri böylece yaman bir "kumar" oynamış oluyorlardı. Zira Asalet veya Bikini ile katılsalardı rahatça kazanacakları bir koşuyu böylece "Aslanağzı"na atıyorlardı. Bu riske girmenin sebebi de Aksu kazandığı takdirde bahsi müşterekte elde edilecek yüksek menfaatlerden başka ne olabilirdi ki? Ama halkın parası göz göre göre batıyordu. Eh. bunu da varsın başkaları düşünsünlerdi.

Sürpriz zinciri beşinci koşuda da kopmadı Şenol, favori Kalamışlı ve Mirenşâhın önünde yarışı kazandı. Bu neticenin amili de hayatında ilk defa koşan tayları nasıl koşuya başlatacağını bilmeyen starter idi. Start o kadar kötü olmuştu ki geride kalan Kalamışlının. çok önden kaçan Şenolu yakalayıp geçmesi için kodunun 1000 metrelik mesafesi asla kâfi gelemezdi. Bu çift sürprizin, mesut neticesi olarak çifte bahis bir liraya karşı tam **109** lira 90 kuruş verek sadece bazı "açıkgöz"leri sevince boğuyordu.